

ЛЕЗГИ

Газет

**Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед ч'ал хуьх!**

1920—йисалай акъатзава

№ 36 (11245) хемис, 24—сентябрь, 2026—йис

WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет «Дагпечатдин» киоскрай — 16 манат

Эцигунрин ц'ийи кархана

Хийир ЭМИРОВ

Дагъустан Республикадин Гьукуматдин Председатель Мегьамед Рамазанова 22-сентябрдиз эцигунрин «Каспийск» ООО «Ровна» комплекс шад гьалара ачухунин мярекатда иштиракна. Идакай «Лезги газетдиз» РД-дин Гьукуматдин пресс-къуллугъди хабар гана.

Мярекатда республикадин промышленностдин ва алишверишдин, экономикадин мулкар вилик тухунин, чилерин ва эменнидин алакьайрин рекъий, энергетикадин ва тарифрин, эцигунрин, архитектурадин ва ЖКХ-дин министерствойрин, Каспийск шегьердин администрациядин кьиле авайбуру иштиракна.

«Ровна» заводрин комплексди эцигунардай шейэр — киреж, газдинни бетондин блокар ва эцигунрин кьаришма акъуддайвал я.

Шад мярекат ачухдайла, Мегьамед Рамазанова кьейдна хьи, республикада пара метлеблу проект уьмуьрдиз кечирмишнава, промышленностдин инфраструктура арадал гъанва. Ида мулкар комплекснидаказ вилик тухудай проектар уьмуьрдиз кечирмишунин, школяр, аялрин бахчаяр, поликлиникаяр, яшайишдин квалер эцигунин карда куьмекда.

И проект республика патал кар алайдаз элкьвена, гьукуматди субсидияр чара авуналди, инфраструктура туькьуруналди проектдин иесийриз куьмекни гана. Инвесторди ч'ехи кархана эцигун патал 1,7 миллиард манат чара авуна. Алай вахтунда комплексда кваллахдай

125 чка арадал гъанва. Муьквал вахтара абурун кьадар 200-дав агакьда.

— Кархана киреж акъудунив эгеч'нава, — лагъана М. Рамазанова. — Цехди тамамвилелди кваллахиз эгеч'айла, суткада 200 тонн киреж гъазурда. Гьак'ни эцигунрин кьурай кьаришма акъудиз гат'уннава. Иса ихьтин 80 агъзур тонн кьаришма, 360 агъзур кубический метр бетонни акъуддайвал я. Республика патал им метлеблу кар я. Гьик' хьи, ада эцигунардай карханаяр бес кьадарда герек шейэралди таъминарда. И проект кьилиз акъудуник пай кутур виридаз за сагърай лугъузва. Коллективдиз кархана ачухун за тебрикзава.

Компаниядин учредителрикай сад тир Мегьамедали Багандова кьейдна хьи, вад йисуз ч'угур зегьмет нетижа галайди хьанва: «Кархана эцигай монтажникиз, эцигунардайбуруз, чаз куьмек кар гайи Дагъустандин Гьукуматдиз баркалла.

Къенин юг чун патал еке метлеб авайди я. Эцигунрин хел экономика вилик тухуздай локомотив я. Герек материалар авачиз, еридин квалер, больницаяр, школяр, аялрин бахчаяр эцигиз жедач. Зун инанмиш я хьи, заводди акъудзавай продукциядихь игътияж жеда, чунни виниз тир еридин шейэр акъудиз алахъда».

Компаниядин маса учредитель тир Руслан Жамалудинова комплекс санлай вири Дагъустан патални хийирлуди жедайдакай лагъана.

— Заз кье и важиблу проект кьилиз акъудун патал зегьмет ч'угур ва и карда иштираккай виридаз сагърай лугъуз

кланзава. Эцигунардайбуру, инженерри, монтажники, управленидин къуллугъчийри вад йисуз, гьил-гьиле вугана, зегьмет ч'угуна. Инанмиш я хьи, карханади неинки чаз, учредителриз, гьак' санлай республикадизни менфят гуда, — лагъана Р. Жамалудинова.

Комплекс ачухайдалай гуьгуьниз РД-дин Гьукуматдин Председатель карханадихь галаз таниш хьана ва ада коллективдихь галаз суьгьбетар авуна. Гьа са вахтунда зегьметда тафаватлу хьайи къуллугъчийр Дагъустандин Гьукуматдин шабагъар гуналди кьейдна. Гьакьисагъ зегьметдай ва къазанмишай агалкьунрай РД-дин Гьукуматдин Гьуьрметдин грамотаяр газдинни бетондин цехдин начальник Серажудин Умаркаев ва технолог Евгений Поповаз гана. Котелдин начальник Альфред Ибрагимовав ва оператор Али Агьмедовав Дагъустандин Гьукуматдин патай разивилин чарар вахкана.

Гьа и юкьуз республикадин премьер-министр «Дтекс» ООО-дин майданални фена. Ина гамар хрунин проект уьмуьрдиз кечирмишзава. Дагъустанда гамар хрунин сеняткарвал фадлай авайди я. Гила и хел мадни вилик тухудай мумкинвал жеда. Проект кьилиз акъудун патал 1,2 миллиард манат инвестицияр желбнава. Кархана ишлемишиз вахкайла, 150 касдиз кваллахдай чкаяр жеда.

«Республикадин промышленность вилик тухун патал ихьтин проектар важиблу я. Абуру уьмуьрдиз кечирмишун, ц'ийи цехар ачухдай шарт'лар тешкилун патал чи патайни куьмек агакьда», — лагъана Мегьамед Рамазанова.

Нумрадай клела:

ЖЕМИЯТ

Гьакьисагъ зегьметдиз — кутугай къимет

Росреестрдин Дагъустан Республикада авай Управленидин режбер Арсен Пирмегьамедов Гьуьрметдин III дережадин ордендиз лайихлу хьанва. Гьукуматдин шабагъ чи ватанэгълидиз РД-дин Кьилин ве-зифаяр вахтуналди тамамарзавай Фёдор Щукина вахкана.

» 2

ЖЕМИЯТ

Тешкиллувилелди

Дагъустандин сечкичийри «Сад тир Россия» партиядиз — 74, «Гьахълу Россиядиз» — 11,99, КПРФ-диз — 10,99, ЛДРП-диз 1,66 процент сесер гана. Лезги халкьдин патай РФ-дин Госдумада Россиядин Игит Энвер Набиева ва госуьдargestводин деятель Эмин Мерданова векилвалдайвал хьанва.

» 3

ЮБИЛЕЙ

Адан зегьметар екебуру я

Муса Садуллаевича ДАССР-дин просвещенидин министерстводиз, санлай къачурла, ц'уд йисуз режбервал гана. Адан тешкиллувили, агалкьунрин зегьмет себеб яз Дагъларин уьлкведин образование йигин еришралди вилик фена. Юкьван школа авачир са районни амуькьнач, гьак' — ч'ехи хуьрерни. Маханкьалада муаллимрин чирвилер артухардай институтни ада ачухайди я.

» 4

ЖЕМИЯТ

Куьне гьик' фикирзава?

Куьрагърин хуьруьн т'варц'ин гьакьиндай тарихчийрин, алмрин арада са шумуд фикир ава. Мисал яз, са дуьшуьшда хуьруьн т'вар «кьураба» (кьураба) (тайин са чкадиз масанай куьн хьанвайди) гафунихъ галаз алакьалу ийизва.

» 5

МЕДЕНИЯТ

Кьиргъизиядай гьалибвал гваз

Алай вацран эвепра Кьиргъизияда кьиле фейи адетдин музыкадин международный «Кочмондор санаты» («Наследие кочевников») фестивалда Айдуьн Мегьамедов 1-дережадин лауреатвиле дипломдиз лайихлу хьана.

» 9

ХАБАРАР

Чпи атана куьмекда

Эгер са тайин къуллугъ патал МФЦ-диз фидай мумкинвал авач'ла, идарадин пешекарар чеб кваллиз кьведа ва талуьк тир рекъий куьмек гуда. МФЦ-дин пешекар документ къабулун патал ва я авур къуллугъдин нетижа хкун патал тайинарай чкадиз кьведа.

» 12

Къетлен фикир гуда

Агъмед МАГЪМУДОВ

22-сентябрдиз РД-дин Килин везифа-яр вахтуналди тамамарзавай Фёдор Щукина республикада кардик квай терроризмдиз акси комиссиядин ва Оперштабдин саналди тир заседание тухвана. Идакай «Лезги газетдиз» Дагъустандин Килин пресс-къуллугъди хабар гана.

Мярекатдал веревирд авур асул мес-эла регионда хатасузвал таъминарунихъ галаз алакълу тир. Якъин хъайивал, и рекъе тухузвай кваллахдин менфятлувал артухарун патал алава са жерге серен-жемар къабулнава. Къиле тухванвай ах-тармишунрин нетижада къетлендиз хвена кланзавай кар алай объектар тайинарнава.

Фёдор Щукина къейд авурвал, сифте нубатда энергетикадин, промышленност-дин, транспортдин инфра-структура мумкин тир хата-лувилерикай хуьниз иллаки къетлен фикир гана кланзава. И сиягъдик гъакъни гъуьлуьн порт ва аэропортни акатза-ва. Ада гъакъни алава хъу-вурвал, гъукумдин органи ва маса идарайри къабулза-вай вири серенжемар рес-публикадин къанун-къайда хуьдай органихъ галаз мес-лятна кардик кутун герек я. Гегъеншдиз РД-дин Ки-лин сайтдай клелиз жеда.

Гъакъисагъ зегъметдиз – кутугай къимет

Росреестрдин Дагъустан Республика-да авай Управленидин регъбер Арсен Пирмегъамедов Гъуьрметдин III дере-жадин ордендиз лайихлу хъанва. Гъу-куматдин шабагъ чи ватангълидив РД-дин Килин везифа-яр вахтуналди тамамарзавай Фёдор Щукина вахкана.

Дагъустандин Килин Указда къейдна-вайвал, Арсен Пирмегъамедовиз и шабагъ юзуриз тежер мал-мулк гъисабдиз къачу-нин къурулуш вилик тухунин кардик члехи пай кутунай, хейлин йисарин гъакъисагъ зегъметдай ва пешекарвиляй ганва.

Арсен ПИРМЕГЪАМЕДОВ федераль-ный дережадин органдин республикада авай Управленидин къиле аваз са шумуд йис я. И девирда адан регъбервилик кваз юзуриз тежер мал-мулк гъисабдиз къачу-нин, республикадин чилериз талукъ мес-элаяр къайдадик кутунин жигъетдай еке кваллах къиле тухванва. Адан алахъунар фикир тагана амукънач: намуслу зегъмет-диз кутугай къимет гана.

«Лезги газетдин» редакциядин кол-лективди Арсен Алифендиевичаз гъу-куматдин шабагъ – Гъуьрметдин III де-режадин орден – рикъин сидкъидай му-баракзава ва адахъ кваллахдин рекъе мадни еке агалкъунар хъун алхишзава.

Илимдин рекъе

Агъмед МАГЪМУДОВ

21-сентябрдиз Каспийск шегъерда «Перспективные квантовые матери-алы» лишандик кваз физикадин кар алай месэлайриз бахшнавай илимдин мектеб кардик акатна. Ам ачухунин мя-рекатда РД-дин Гъукуматдин Предсе-датель Мегъамед Рамазанова, Моск-вадин физико-технический институт-дин (МФТИ) ректор Дмитрий Ливанова ва масабур уштиракна.

Вичин рахунра республикадин премь-ер-министрди къейд авурвал, регионда ихътин мектеб кардик акатун Дагъустан-да илим вилик финиз таъсирдай са ва-къиа хъиз къабулиз жеда. Идалай гъейри, и мектеб себеб яз, МФТИ-дихъ галаз ама-дагвили алакълар мадни мягъкем жеда.

Лагъана кланда, мектебдин иштирак-чийри квантовый материалрихъ галаз кваллахда, абур дериндай ахтармишда. Пешекарри гъисабзавайвал, ихътин мате-риалри къведай девирдин технологийрин бине тешкилзава, гъавилляй и рекъе илим вилик тухун санлай Россиядин технологи-ческий жигъетдай аслу туширвал (сувере-нитет) мягъкемарунихъ галаз алакълу я.

Гъелбетда, илимдин тайин са хел ви-лик тухун патал кар алакълдай, бажарагъ-лу пешекарарни герек я. Дагъустанда и месэладиз къетлен фикир гузва. Мегъамед Рамазано-ва къейд авурвал, Дагъу-стандихъ илимдин рекъяй еке мумкинвилер ава. «Къе регионда физикадинни ма-тематикадин 175 класс кар-дик ква, инженерный клас-сар арадал гъизва, илим-дихъ галаз алакълу феде-ральный проекта иштирак-зава. Ихътин проектири же-гъилриз пешекарвилин ре-къяй вилик физ кумекзава...», – лагъана Гъукуматдин Председателди.

Каспийскда кардик акатнавай илим-дин мектеб гележегда Дагъларин уьл-кведиз цийи пешекарар, илимдин рекъе цийи агалкъунрал гъидай макандиз эл-къведайдак умуд кутазва.

Хабарар

Гъазурайди – Муса АГЪМЕДОВ

Къутармишнава

2026-йисуз республикадин медицина-дин вертолетдин куьмекдалди 200-да-лай гзаф инсанар къутармишнава. Ида-кай Дагъустандин здравоохраненидин министерстводин телеграм-каналди ха-бар гузва.

Къилди къачуртла, чешмеди къейдза-вайвал, алай йисан анжах муьжуьд вацра 202 пациент, «гъавадин тади куьмекдал-ди» санай масаниз тухуналди къутарми-шиз алакълана. Абурун арада гъам члехи яшарин векилар, гъамни аялар ава.

Гъа са вахтунда раижзавайвал, къу-тармишнавайбурун къадар йисалай-суз артух жезва. И жигъетдай рекъемер ихъ-тинбур я: 2024-йисуз – 291 кас, 2025-йи-суз – 335 кас.

Къадай гъалдиз

«Дагэнерго» филиалдин пешекарри 2026-йисан эвел къилелай инихъ 35-110 кв. классдин къуватдин (напряжение) 189 подстанциядиз технический жигъет-дай къуллугъ ва абур ремонт авунин квал-лахар къиле тухванва. Идакай «РСК» кар-ханадин телеграм-каналди хабар гузва.

Чешмеди гъизвай делилралди, эне-ргообъектрин къилин ва куьмекдин 6 450 тадарак нормативдихъ галаз къадай гъал-диз гъанва. Гъа гъисабдай яз хуьтлуьз сетдал лап пар акъалтдай муддатда квал-лахун патал Махачкъала шегъер элек-троэнергиядалди таъминарзавай 12 ЦП (центр питания) гъазурнава.

Дагъустандин мад 26 подстанция-дал технический мярекатар давамарза-ва. Уьмуьрдиз кечирмишзавай кваллахар «Дагэнерго» филиалдин энергообъектар 2026-йисуз ремонт авунин программдик квайбур я.

Алафар гъазурнава

Дагъустанда зур миллион тонн къван алафар гъазурнава. Идакай Да-гъустандин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводин телеграм-каналди хабар гузва.

ИкI, и ведомстводин делилралди, алай вахтунда гъазурнава: веки алафар – 1 477,4 агъузр тонн-дилай гзаф, абурукай:

– векьер – 1 376,3 агъузр тонн;

– самар – 91,3 агъузр тонн;

– сенаж – 9,8 агъузр тонн.

Миже квай алафар:

– силос – 5,1 агъузр тонн.

Чешмеди раижзавайвал, аграрийрин къайдадик квай кваллах ва хъсан гъава-

дин шартлар себеб яз, республикадин чуьллера «къацу бегьер» кIватIун давам жезва. Дагъустандин малдарвилин ма-йишатри хуьтлуьн сезон хъсан алафрал-ди таъмин яз гатIунун патал хуьруьн ма-йишатдин зегъметчийри чпин вири къува-тар эцигнава.

Давам жезва

Дагъустанда салан майваяр кIватI хуьвун давам жезва. Идакай региондин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсет-дин министерстводин телеграм-каналди хабар гузва. ИкI, ачух накъвадин салан майваяр 24,7 агъузр гектардин майдан-рилай 795,8 агъузр тонн кIватI хуьвунва. Юкъван бегьерлувал – гектардай 322,2 центнер.

Картуфар 11 агъузр гектардин май-данрай 198,2 агъузр тонн кIватI хуьвун-ва. Юкъван бегьерлувал гектардай 180,2 центнер. Бегьер кIватI хуьвунин кIвала-хар давам жезва.

Муддат

Тимиларнава

Дидевилин капиталдин патахъай Да-гъустанда арзайриз килигунин муддат къуд йикълалди тIмиларнава. Идакай СФР-дин сайтди хабар гузва.

Къейдзавайвал, виликдай кардик квай къайдайралди сертификатдин иесидин ар-задиз вад йикълан къене разивал гузвай. Алай йисуз фондунин пешекарри 99 про-цент арзайрин гъакъиндай тир къарар та-йинарнавай муддатдилай фад къабулзава. Хабар гузвайвал, алаатай йисуз кили-гунин муддат къве сеферда тIмиларнай – цIуд йикълал вад йикълалди. Гила мад са йикълан тIмилар хуьвунва.

Дагъустанда Яшайишдин фондунин отделенидин управляющийдин везифа-яр тамамарзавай А. Загъидовадин гафа-ралди, регионда яшайишдин къуллугъар рекъемеринбур авун давамарзава. Диде-вилин капитал къачудай сертификат алай вахтунда арза галачир къайдада тукълурзава – аял хъанмазди, ЗАГС-дай ганвай делилрин бинедаллаз. Диде-бубайрин патай арзаяр кхъин герек авач. Гъазур электронный документ госкъул-лугърин порталда авай дидедин хуси ка-бинетдиз мукъвал муддатра хквезва.

Гъа са вахтунда раижзавайвал, йи-сан эвел къилелай инихъ Дагъустандин Яшайишдин фондунин отделениди яша-йишдин кIвалерин шартIар хъсанарун па-тал дидевилин капитал ишлемишунин жигъетдай 10 агъузурдалай гзаф арзайриз разивал ганва.

Россиядин Яракълу къуватрин жергейра икърардин бинедаллаз къуллугъ ийиз кланзавайбурун фикирдиз!

ЕСТЬ ТАКАЯ РАБОТА - РАБОТАЕМ. РОДИНУ ЗАЩИЩАТЬ БРАТ!

ОТ 3.600.000 РУБЛЕЙ
ДО 4.100.000 СРАЗУ
– САМАЯ БОЛЬШАЯ ВЫПЛАТА В РОССИИ
ОТ 6.500.000 РУБЛЕЙ ЗА ГОД

ЗВОНИ СЕЙЧАС | 8(8722)557700

Украинада къиле физвай дяведин махсус серенжемда икърардин бинедаллаз иш-тиракзавайбуруз гузвай пулуьн такъатрин къадар артух хъанва. ИкI, са сеферда гуз-вай пул 3,6-4,1 (пуд миллионни ругуд виш агъузр манатдилай къуд миллионни са виш агъузр манатдал къван) млн манатдив агакънава.

Къейдзавайвал, 3,1 миллион манат пул резервдин фондунин гъисабдай яз Да-гъустан Республикадин патай чара ийизва. 400 агъузр манат – уьлкведин бюджетдай, 100 агъузурдалай 600 агъузр манатдал къван – муниципалитетдай.

Идалайни гъейри, икърардин бинедаллаз къуллугъзавайбурув гъар вацра 210 агъ-зур манатдилай тIмилп тушиз мажиб агакъда. Гъакъни иштиракчийриз душмандин тех-ника тергунай алава пулар, чилин участок гузва.

Ківалахдалди таъминарда

Абад АЗАДОВ

Дяведин махсус серенжем давам жезва. Дагъустандин рухвайри, уьлкведин Президент Владимир Путина лагъайвал, женгера ви-
клегъвилелди иштиракзава. Залан хирер хъайибур, къуллугъ авунин икьардин вахт акъалтнавайбур хквезва. Абур ислягъ уьмуьрдик кухтун патал уьлкведа ва республикада «Ватан хуьзвайбур» фонд, кадрийрин «Россияда – ківалах» центр ва «Кадри-
яр» милли проект ава. И проектдин сергъятра аваз, СВО-дин ветеранриз цийи ва алава пеше къачудай мумкинвални гузва.

Региондин зегъметдин ва яшайишдин рекъяй вилик финин министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Мегъамедзагъид Кихасурова лагъайвал, республикадин 47 муниципалитетдин агъалийриз яшайишдин рекъяй къуллугъдай центрайри СВО-дин ветеранриз ківалахдай чка-
яр теклифзава. Абур армиядай тамамвилелди хквезвай аскеррин ва офицеррин яшайиш къайдадик кутунин карда куьмек гунал машгъул жеда.

Ихътин фикирдал Россиядин армияда вичин пак везифаяр тамамарна хтанвай аскеррин патай арзаяр гзаф хъуни гъана. Мисал яз, жуьртлувипин орден авай Азамат Мамаев Украинадин фашистрихъ галаз женг члугъваз гуьгъуьллу-
вилелди фена. Залан хер хъуникди ам ківализ ахъай хъувуна. Чкадал чарасуз месэла туьклуьр тийидайла, ада, министрдин патав фена, вичиз набутвал, протез гунин карда куьмек тїалабна.

М. Кихасуров Азаматаз къуллугъзавай поликлиникадин килин духтурдихъ галаз рахана ва и йикъара месэла гъялда.

Гъа са вахтунда Азамат Мамаева вичиз ар-
миядай ахъай хъийизвай аскеррихъ галаз ківалахиз, абуроз яшайишдин месэлаяр гъялуни-
карда куьмек гуз кланзавайдакайни лагъана. Гъикї лагъайтїа, армиядай ківализ хтай аскерар бязи четинвилера гъатзава.

* * *

И йикъара РФ-дин Президентдин Админист-
рациядин, СКФО-да Президентдин векилдин ап-
паратдин ва «Ватан хуьзвайбур» госфондуни-
векилар Дагъустандин жемиятдин «Память гор»
тешкилатдин ківалахдихъ галаз таниш хъана.

РФ-дин Президентдин Управленидин референт
Владислав Бочков ва СКФО-да Президентдин ве-
килдин заместитель Владимир Надыкто тешкилат-
дин коллективдихъ, СВО-да телеф хъайи аскеррин
дидейрихъ, хендедайрихъ галаз гуьруьшмиш хъа-
на, абурун дерди-гъалдикай хабарар къуна.

Дяведин махсус серенжемдин иштиракчий-
риз ва абурун хизанриз яшайишдин рекъяй куь-
мек гуни, телеф хъайи къагъриманар риклел
хуьнин карда Дагъустанди ківатїнавай тежриба-
диз мугъманри еке кьимет гана ва ам маса ре-
гионрани геьгеншарун лазим тирдакай лагъана.

Жемиятдин «Память гор» тешкилатдин пред-
седатель Патимат Пайзулаевади Москвадай
атанвай экспертриз республикада уьмуьрдиз ке-
чирмишзавай жемиятдин проектрикай, игитар
риклел хуьн патал киле тухузвай къван мярекат-
рикай, жегъилар ватанпересвилин руьгъдаллаз
тербияламишуниз гузвай кьетлен фикирдикай
малуматар гана.

Владислав Бочкова дагъустанвийри кыл ку-
тунвай крарин виниз тир дережа кьейд авуна.
«Са рахунни алач, куь тежриба чна Россиядин
маса регионризни теклифда», – лагъана ада.

Геьгенш мумкинвилер

Кеферпатан Кавказдин жегъилрин чирвиле-
рин международный «Каспий-2026» 13-форум
Дербент шегъерда «Патриот» паркуна вад юкьуз
кьиле фена. Сиясатдин, яшайишдин ва чирвиле-
рин форумдин макъсад уьлкведин регионрин ва
Каспий гъуьлуьн кьерехрив гвай госуударствойрин
жегъилрин арада дуствилин, сада-садаз куьмек
авунин алакъаяр геьгеншарун, хъсан тежрибади-
кай менфят къачудай шартлар тешкилун, халкъ-
дин майишатдин бязи хилер вилик тухудай те-
клифар гун ва жегъилрихъ галаз ківалахдай мен-
фятлу, цийи жуьреяр, къайдаяр туьклуьрун я.

Алатай йисара хъиз, «Каспий» форумди вичин
майданрал гзаф жегъилар ківатїна, абуроз чпин
алакъунарни раижна. Форумдин эхиримжи юкьуз
иштиракчийриз РД-дин Къилин везифаяр вахту-
налди тамамарзавай Федор Щукин мугъман хъа-
на, ада гъалибчийрив Россиядин жегъилрин крарин
рекъяй агентстводин грантар вахкана. Гъа са
вахтунда ада жегъилрихъ элкъвена, лагъана:

– Алай йисуз форумди вичин майданрал ма-
са уьлквейрин векиларни кваз 500 кас ківатїна.
Абурухъ галаз сиясатдин ва жемиятдин 50-да-
лай виниз деятелри, алимри, публицистри, Рос-
сиядин Игитри, машгъур спортсменри ківалахна,
лекцияр клелна, мастер-классар киле тухвана,
чпин тежрибадай чирвилер, вердишвилер гана.
Им лап хъсан кар я.

Зун Дагъустандин жегъилрин уьмуьрдиз ке-
чирмишиз кланзавай проектрихъ галаз таниш
хъана. Абур гуьгъуьллубуруз, ватанпересвилин
тербия гуниз, карчивилиз, алай аямдин техноло-
гийриз, медицинадиз ва образованидиз талуьк-
бур я. Проектрин дережа ва нетижаяр фикир

желбдайбур я. Заз жегъилриз виликди финин
карда куьмекар гузвай форумдин тешкилатчий-
риз, насигъатчийриз, волонтерриз сагърай лу-
гъуз кланзава. Чїехи мярекат лап хъсандиз теш-
килнавай, адан нетижаярни разивалдайбур я, –
кьейдна республикадин регъберди.

Дагъустандин жегъилрикай Россиядин же-
гъилрин крарин рекъяй агентстводин грантар
кїуьд касдив агакъна. Санлай къачурла, 4,6
млн манатдин кьимет авайбур. Халкъдин майи-
шатдин жуьреба-жуьре хилериз талуькарна-
вай хъсан проектрин сагиббрик вад рушни кьуд
гада акатзава: Раисат Алибегова, Заира Мегъа-
медова, Айшат Гъажиева, Сайгибат Дадукубае-
ва, Асият Шапиева, Эседуллагъ Салагъов, Нариман
Нугъов, Марат Султанов ва Арсений Къурбан-
мегъамедов.

Гъалибчийрив грантар вахкузвай вахтунда
РД-дин Гъукуматдин Председатель Мегъамед
Рамазанова чи уьлкведа жегъилриз чпин ала-
къунрикай менфят къачудай вири рекъер ачухна-
вайди кьейдна:

– Эгер жегъилдихъ вичин мурад аватїа,
ам уьмуьрдиз кечирмишдай мумкинвални ге-
рек къвезвайди я. Къе гзафбуруз чпин алакьу-
нар бегъерлу крариз элкьуьриз кланзава. Амма
виридаз квелай ва гъикї гатїундатїа чизвач. «Ка-
спий» хътин форумин макъсадни гъахътин же-
гъилриз куьмек гун я, – лагъана М. Рамазанова. –
Чи жегъилри кыл кутазвай, республикадиз хий-
ир гудай хъсан крарилай, проектрилай за пара
разивалзава. Гъукуматди гузвай куьмек фикирда
къуна, виликди фидай жегъилар гъикъван гзаф
хъайитїа, гъакъван хъсан я.

Менфятлу гуьруьшар

Екатеринбургда сентябрдин юкьвара къеце-
патан 164 уьлкведай атай мугъманрини ишти-
ракай жегъилрин международный фестиваль кьиле
фена. Абурун арада Дагъустандин жегъиларни
авай – 37 кас.

Фестивалдин сергъятра аваз, РД-дин жегъил-
рин крарин рекъяй министрдин везифаяр вахту-
налди тамамарзавай Камил Саидов Ирандин,
Сербиядин, Арабрин Сад хъанвай Эмиратрин
делегацийрин регъберрихъ галаз гуьруьшмиш
хъана. Сугъбетдин вахтунда абуроз дуствилин

Сечкияр — 2026

Тешкиллувилелди

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Сентябрдин пуд юкьуз (18-20)
Россиядин Федерацияда Госду-
мадиз, регионрин парламент-
риз, чкадин собранийриз депу-
татар ва са шумуд региондин
кьилер хкязавай сечкияр виниз
тир дережеда аваз, тешкиллу-
вилелди кьиле фена.

16-сентябрдиз, Россиядин
агъалийрихъ элкъвена, РФ-дин
Президент Владимир Путина
кьейдна: «Гилан сечкийрин кампа-
ния лап метлеблуди ва кар алай-
ди я. Россиядин халкъарин садви-
лин йисуз киле тухузвай сечкий-
ра иштиракун еке жавабдарвал ва
уьлкве мягъкемаруник вуна пай ку-
тун я. Сечкийра иштиракзавайбу-
ру гузвай сесери федеральный,
регионрин парламентриз ва чка-
дин собранийриз сиясатдин гъихъ-
тин партийрин векилар хкядатїа
къалурда. Гъавилияй сечкийра уьл-
кведин гъар са агъалиди ишти-
ракун лазим я...»

Сечкийрин вири йикъара «Рос-
телеком» ПАО-дин Дагъустандин
филиалда жемиятдин гуьзчийрин
центради ківалахна. Залда туь-
кїуьрнавай еке экрандилай респу-
бликадин сечкийрин вири участок-
ра сесер гун гъикї киле физватїа
къалурзавай. Пуд юкьузни цент-
рада сечкияр киле физвай гъал-
дихъ галаз республикадин СМИ-
рин векилар таниш хъана. Зазни
акурвал, региондин вири шегъер-
рин ва районрин сечкийрин учас-
токрай датїана малуматар къвез-
вай, гъина гъикъван сесер ганатїа,
малумарзавай ва экрандилайни
къалурзавай. Нукъсанриз, гъалатї-
риз, законсуз амалриз рехъ гузвай
дуьшуьшар ерли авачир.

Жемиятдин гуьзчийрин цент-
радин регъбер Динислам Дадае-
ва малумарайвал, виликамаз
гъазурнавай 4 агъзур гуьзчини
18-сентябрдин экуьнин сятдин
муьжъудаз республикада ачухна-
вай сечкидин 726 участокдиз фе-
на ва абуроз пуд юкьузни сечкияр
кьиле физвай гъалдал гуьзчивал-
на. Пуд юкьузни центрадиз гъу-
кумдин органрин векилар, депу-
татарвиле кандидаттар атана, абур-
оз ківалах тешкилнавай гъалдиз
дуьзгъун кьимет гана.

Малум хъайивал, 19-сентябр-
дин нянин сятдин 8-далди, сечки-
дин участокриз атана, сесер гайи-
буру 62,9 процент тешкилна.
20-сентябрдин йикъан сятдин 10-
дан делилралди, 67,8 процентди
сесер гана. Гъа и йикъан нянин
сятдин ругудаз и рекъем 86,9 про-
центдив агакъна. 20-сентябрдиз
жемиятдин гуьзчийрин центрада
журналистрихъ галаз РД-дин Къи-
лин везифаяр вахтуналди тама-
марзавай Федор Щукинни гуь-
руьшмиш хъана. Ада лагъана:

«Сечкийрин пуд йикъан сиясатдин
важиблу мярекат, законрал амал-
на, са къалмакъални авачиз, теш-
киллувилелди, секиндиз кьиле
фена. Дагъустанвийри сечкийра
активвилелди иштиракна. Ихътин
жуьредин иштираквал дуьшуьш-
дин кар туш. Им Дагъустандин
халкъарин чїехибуруз гъуьрмет
авун, хизандин мягъкемвал, сад-
вилин, жуван респу-
бликадин ва уьлкведин
гележегдин гъакъиндай
жавабдарвал хивез
къачун хътин адетрихъ
галаз алакъалу я. Мад-
ни лагъайтїа, им да-
гъустанвийрин кьетлен
кьилих, куьлтурадин
код я».

Федор Щукина сия-
сатдин важиблу мяре-
кат тешкиллувилелди,
михивилелди, хата-

сузилелди киле тухун патал
зегъмет члугур ва куьмек гайи сеч-
кийрин комиссийрин, участокрин
векилриз, гуьзчийриз, къайдаяр
хуьдай органрин къуллугъчийриз,
волонтерриз сагърай лагъана.

Сечкийрин йикъара республи-
кадин вири агъалийри, РФ-дин
оборонадин министерстводин
къуллугъчийри, СВО-дин иштирак-
чийри, абуроз хизанри, гъатта гъа
юкьуз эвленимиш хъайи жегъилри-
ни сесер гана.

Ахъегърин хуьруьн сечкидин
участокда сес гайи жемиятдин
«Память гор» тешкилатдин чкадин
отделенидин председатель Радик
Вагъабова икї лагъана: «Къе чун,
СВО-дин ветеранар, уьмуьр гъикъ-
ван ислягъди хъана кланзаватїа,
гъадан гъавурда хъсандиз ава.
Гъар са район, республика ва
уьлквени вилик фин, агъалийрин
гъал-агъвал хъсанди, муьлагъди
хуьн патал чна Ватандин итижар,
хатасузвал хуьн лазим я. Гъа са
вахтунда Ватан патал чанар къур-
банд ийизвай къегааларни риклел
хуьн, абуроз хизанриз куьмек гун
важиблу я. И вири крар анжах и-
слягъ уьмуьрда ийиз жеда. Чна се-
серни ислягъвал патал гузва».

Дербент шегъердин сечкийрин
участокра гуьзчийриз таъсир авур
итижлу вақъиярни хъана. Жуьмя
йикъан нянихъ са участокдиз по-
лицейскийрин партал алай са дес-
те атана. Сифтегъан фикир: члур
хиялдин иесияр я жал? Ваъ, сес
гуз атанвайбур тир. Гъикї хъи, киш
ва гъяд йикъара абуроз къуллугъ-
дин везифаяр тамамарун лазим
тир. 20-сентябрдиз сечкидин са
участокдиз гъа и юкьуз эвленимиш
хъанвай чамни свас атана, абуроз
сесер чпиз хуш авай партийриз ва
кандидатриз гана.

Сечкийрин виликамаз къунвай
делилри къалурзавайвал, уьлкве-
да «Сад тир Россия» партиядиз
57,97 процент сечкичийри сесер
гана, КПРФ-диз – 13,87, ЛДПР-диз
– 8,99, «Новые люди» партиядиз
– 7,97 ва «Гъахълу Россиядиз» –
5,13.

Дагъустандин сечкичийри
«Сад тир Россия» партиядиз –
74, «Гъахълу Россиядиз» – 11,99,
КПРФ-диз – 10,99, ЛДРП-диз 1,66
процент сесер гана. Лезги халкъ-
дин патай РФ-дин Госдумада Рос-
сиядин Игит Энвер Набиева ва го-
сударстводин деятель Эмин Мер-
данова векилвалдайвал хъанва.

Баркалладиз лайихлубур

Адан зегьметар екебур я

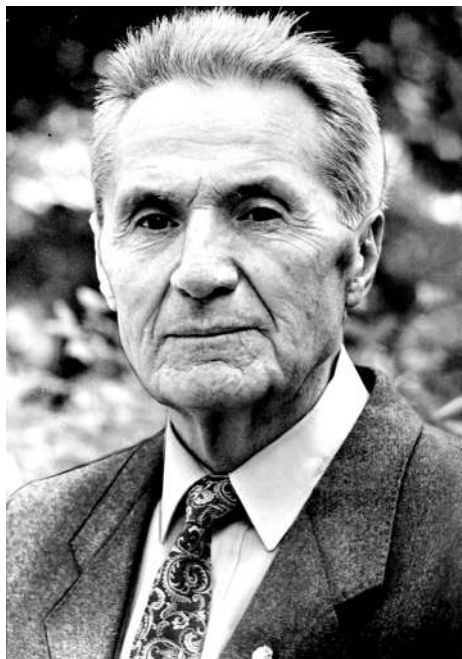
Нариман ИБРАГЬИМОВ

Къад лагъай асирдин сифте кыле-ра вири дуьньяда арадал атай сиясатдин дегишвилери Дагъларин уьлкведин яшайишдиз, экономикадиз, сиясатдиз таъсирна. Дагъустан АССР тешкилайдалай гуьгъуьниз республикади халкъдин майишатдин гъар са хилъай йигин еришралди виликди камар къачур девир 1960-1970-йисарал ацалтзава. И вахтунда хуьруьн майишатдин, промышленностдин, образованидин, илимдин, культурадин хилера зегьмет члугвазвайбуру тахъай хътин агалкъунар къазанмишна. Багъларин, саларин, ципицлукхрин, техилар цазвай никлерин майданар са шумуд сеферда артухарна. Энергетика, машинара акъуддай хел, нефтладин, газдин майишатар, химиядин промышленность виле акъадайвал вилик фена. 1970-йисуз промышленностдин еришар, 1950-йисан нетижайрив геъкигайла, 70 процентдин виниз акъатна. 1965-1972-йисара ДАССР-диз гьукуматди Ленинан, Октябрдин революциядин ва Дуствилин орденар гана. Пешекарри гуьгъуьнлай къейд авурвал, ихътин агалкъунар республика вири рекъерай кылин образование къачунвай пешекарралди таъминарунихъ галаз алакълу хъана. Гъа и пешекарар Советрин Союздин машгъур вузра гъазуруник кыл кутурдини ва и кар эхирдалди тухвайдини чи ватан-эгъли, къепирви Садулладин хва **ОМАРОВ Муса** тир. Цйи ам дидедиз хъайидалай инихъ 110 йис тамам жезва. Дагъустан вилик финин карда адан зегьметар екебур я.

Муса Омаров 1916-йисуз лежбердин, фяледин хизанда дидедиз хъана. Аял члавалай ам хуьруьн агъалийриз хас, гъар юкъуз тамамарна кланзавай къайгъуйрик акатна. Гъар сада гъейранвалдай дагълара, яйлах-ра жаванди чубанрихъ, малдаррихъ, лежберрихъ галаз чубанвални, нехирбанвални авуна, никлерни цана, векъни яна. Рабфакда клелдай вахтунда, хуьруьз хтайла, гъа вичиз хуьруьн пешейрай вердишвилер гайи чубанриз, нехирбанриз, лежберриз, савадсузвал квадариз куьмек, тарсар гана.

Дагъвийрин савадсузвал квадарзавай, ликбезар кардик кутунвай 1930-йисарин юкъвара культармеец Омаров Рутул райондин Хъуьлудрин хуьруьз-ни рекъе туна. Югъди яшариз члехи итимриз, дишегълийриз алфавит, хъыз, клелиз чирзавай жаван гада нянихъ вичиз чара авунвай клвализ хкедай. Са гилле пичина цай хъуьуна, картуфур ргадай. Югъди каш члугунвай гадади гъажибугъдайрин гъуьруьккай чранвай фахъ, картуфрихъ галаз жиклийрин чайни хъвадай. Ихътин гълара жавандин бедендивай яргълалди дурум гуз хъанач. Къиздирмадик начагъ хъайи Муса больницадиз аватна. Сагъ хъхъайдалай гуьгъуьниз ада Дагъустандин рабфакда клелунар давамарна. Ахпа ада Дагъустандин Стлал Сулейманан тварунихъ галай педагогивилин институтдин тарихдин факультет куьтягна.

1936-йисуз къад йисавай гада хайи хуьруьз хкезва, ам Къепиррин школада муаллимвиле кваллахдив эгечлава. Хуьре бувадин, дидедин патав акъваздай, хуьруьн-вийрин аялриз чирвилер, тербия гудай мумкинвал гузвач алакълунар авай жегьилдиз. Ам райондин образованидин отделдин заведующийвиле тайинарзава. Ахпа ВЛКСМдин Къурагъ райкомдиз, ана са тлимил кваллахайдалай гуьгъуьниз ВЛКСМдин Дагъустандин обкомдиз хутахзава. Вахт лап муракабди тир. Советрин Союздин халкъди, Яру Армияди Гитлеран чапхунчийрихъ галаз женгер члугвазвай. Фашистар Кавказдин мулкариз гъахънавай. Абурун фикир Бакудин нефтладин мяденар къун, Яру Армиядин техника кудайдакай магърум авун ва гъалибвал къазанмишун тир. ВКП(б)-дин об-

комдихъ галаз ВЛКСМдин обкомдин къуллугъчийрини, комсомолар, жегъилар желбна, душмандин къушунриз акси сенгерар туькълуьруниз, Ватан хуьн патал фронтдиз фидай гуьгъуьллубурун дестеяр тешкилуниз, душмандихъ галаз къызгъин женгер члугвазвайбуру герек шейэралди таъминаруниз къетлен фикир гана. Обкомдин секретарь Мусаев комсомолар ва жегъилар галаз 1942-йисуз са шумудра фронтдиз ракурдай суьрсет, пишкешар клватина ва абур гъавз вич аскеррин патав фена. Моздокдиз фейла ада немсериз фир-тефир чка салзавай частунин комсомолрин организациядив Дагъустандин обкомдин Яру Пайдах вугана.

Кардив рикливай эгечдай, ам жезмай къван хъсандиз кылизи акъуддай кылихрин, тешкиллувиле вини дережадин алакълунар авай къепирвидал мадни жавабдар къуллугъар ихтибарна. Кваллахай коллективра вичикай хъсан фикир туна.

Дугъриданни, Муса Омаров еке ала-къунрин, бажарагъдин иеси тир. Гъикъван четин месэла хъайитлани, ада къуллугъ члугвадацир, адаз «залай алакълуьд» лугъудай гафар чир хъайиди туш. Дяведилай гуьгъуьниз 33 йисан яшдавай жегъил итим ДАССР-дин просвещенидин министрвиле тайинарзава. Им еке ихтибар тир. А вахт Омар Садуллаевича икл риклел хканай:

«Вахт пара четинди тир. Фашистрал гъалибвал къазанмишна къуд йис жезвайтлани, агъалийрин яшайишдин гълар хъсан хъанвачир. Недаиди, алуclidайди кыт тир. Партиядин къарарар тамамаруналди, халкъдин майишат, кланвай шегъерар, хуьрер, карханаяр, майишатар клвачел ахъалдарунин карда иштиракзавай. Образованидин ва гъакл маса хилеризни фикир гудай мумкинвал авачир. Зун жувал тапшурмишнавай хиле гъихътин гълар аватла, чириз алахъна. Малум хъайи делилар рикл къарсатмишдаибур тир. Дагъустанда вири авайди юкъван 90 школа тир. Ахвах, Гумбет, Чарода, Тлярта, Ботлих, Цлунгли районара юкъван школа-яр ерли авачир. Гзаф школайра муаллимар, партияр (аялри клвалерай табуреткаяр, стулар гъизвай) бес жезвачир. Ктабрикай, учебникрикай рахайтла, абур са школадизни бес къадаар авачир. Гзаф хуьрера диде-бубайри неинки рушар, гъакл гадаярни школайриз ракурзавачир. Дагълукх хуьрерин вири школаяр пичералди таъмин тушир. Аялриз ме-къи классра тарсар гузвай...»

Белки, масад тиртла, кыл гъилерив къуна, вичиз ихътин къуллугъ кландач лагъана, катдай жеде. Амма къепирви маса «чепедикай авунвай», руьгъда, беденда вири азиятриз дурум гудай къуват, рикле къетлен къаст авай кас тир. Ада кыл члугун тавур са районни тунач. Фейилани, райкомра, райисполкомра, образованидин хилез талукъ вири

идарайрин векилар клватиз, собранияр, совещанияр тухвана, чкайрал сифте нубатда хуси къуватралди гъялиз жедай месэлаяр, республикадин патай куьмек гуз жедай крар тайинарна. Ахпа истемишни авуна. Сифте нубатда вичивай, ахпа республикадин гъукумдин органривай, талукъ ведомствойривай, образованидин идарайривай, шегъерин кыле авайбурувай районара - райкомривай, райисполкомривай. Кылиндиди - акъалтзавай несилдиз, сифтегъан ва юкъван образование гудай гълар арадал гъун.

Гъунни авуна. Вад йисни алатнач, Дагъларин уьлкведин хуьрера ва шегъерра типовой жуьредин цйии школаяр ишлемишиз вахкана. Абур муаллимралди таъминарна. Клелзавайбурун къадарни садлагъана хкаж хъана. РСФСР-дин просвещенидин министерстводихъ галаз меслятар авуна ва Дагъларин уьлкведиз Урусатдин вузар куьтягъзавай педагогар рекъе тунин гъакъиндай икърардал къулар члугуна. Чи хуьрериз иллаки урус члалан ва литературадин муаллимар бес жезвачир. Гъар йисуз Москвади Дагъустандиз 2000-дав агакъна муаллимар рекъе туна. Гъа са вахтунда школаяр цйии жуьредин мебелдалди ва маса тадаракралди таъминарна, хейлин мектебра предметрин кабинетар ачухна.

Алахъунар гзаф ийизвайтлани, хъсан-вилеихъ дегишвилер жезвайтлани, дагъларин хуьрерин вири аялар школайриз желб ийиз жезвачир. Бязи хуьрера школайрин дараматар авачир. Къунши хуьрериз клелиз финни четин акъваззавай. Муса Омарова и важиблу месэла гъялдай рехъ жагъурна. Ада Махачкъалада, Буйнакскада, Дербентда, Каспийскда, Избербашда, Хасавюртда, Къизлярда, Дагъустандин Огнида школаяр-интернатар ачухна. Школаяр, яшамиш жедай клвалер, столоваяр, спортдин майданар галай, тамамвилелди государстводи вири шейэралди таъминарзавай школайриз-интернатриз дагъвийрин аялар желбна. Им гъич тахъай хътин, амма пара менфятлу кар хъана. Школайра-интернатра клелай саки вири гадайри, рушари вузар куьтягъна, абур гележегда республикадин халкъдин майишатдин гзаф хилера гъакъисагъвилелди зегьмет члугуна, экономика, яшайиш, образование, илим, культура вилик финик чпин пай кутуна.

Мусаеван зурбавал, аяндарвал, республикадихъ рикл кун, хъсан кардик кыл кутуналди, агалкъунрин иеси хъун маса карди субутна. Дагъустандин халкъдин майишатдин саки вири хилер савадлу, бажарагълу пешекаррихъ игътияжлу тир. Махачкъалада къведпуд вуз авайтлани, абур гъеле республика бес къадарда пешекарралди таъминарни агакълзавачир. Гъа и вахтунда Муса Омарова и важиблу месэла гъялдай рехъ жагъурна.

Зи риклел аламайвал, государстводин, партиядин, образованидин бажарагълу деятель Муса Садуллаевичан 80 йис тамам жедайла, чи устад публицист ва писатель рагъметлу Шихзада Юсуфова адакай очерк хъенай. Винидихъ кьейднавай месэладиз талукъ суални ганай журналистди виликан министрди. Омарован жаваб ихътинди хъанай:

«Советрин халкъди, Яру Армияди фашистрин чапхунчийрал гъалибвал къазанмишайдалай гуьгъуьниз за КПСС-дин ЦК-дин партийный кылин школада (ВППШ) клелунар давамарзавай. Ана Советрин Союздин вири республикайрай атанвайбуру чирвилер артухарзавай. Хейлин ксарихъ галаз за дуствилин алакълуьр хуьзвай. Къиргъизистандин компартиядин секретарь Абидин Суеркъуловавай заз чир хъанай хъи, республика геерек кадрийралди таъминарун патал абур Москвадин вузрихъ галаз икърарар кутлуннава ва къиргъизви гада-яр, рушар къезил шартларалди вузриз къабулзава. Министр тир члавуз и месэла зи риклел хтана ва зун Москвадиз, Ленинграддиз физ хтана. Партиядин Дагъустандин

обкомдин сад лагъай секретарь А. Алиев заз ийиз кланзавай кардикай чар хъена. Обкомди зи тереф хвена ва ВКП(б)-дин ЦК-диз талукъ чар хъена. Адан патайни акси-вал хъанач. Уьлкведин члехи кьве шегъердин вузрихъ галазни икърарар кутлунна. Сифте йисуз за Москвадиз школаяр хъсан чирвилералди куьтягъай 120 гадаи руш тухвана, абур машгъур вузрик кутуна. Ахпа гъар йисуз Москвадинни Ленинграддин вузриз 40-60 жегъил рекъе тваз хъана. И важиблу клвалах адетдиз элкъвена...»

Гуьгъуьнлай малум хъайивал, Омар Мусаева кыл кутур карди республика халкъдин майишатдин гзаф хилерай вилик финик рум кутуна. Уьлкведин твар-ван авай вузри Дагъустан патал виниз тир чирвилер ва вердишвилер авай вишералди инженерар, педагогар, агрономар, техникар, духтурар гъазурна. Абурун гъакъисагъ зегьметди хуьруьн майишатдин, промышленностдин, образованидин, культурадин, медицинадин идарайрин клвалах акваз-акваз хъсанарна. Гзафбурукай гъукумдин органрин, советрин идарайрин, карханайрин, майишатрин регъберар, твар-ван авай алимар, педагогар, духтурар хъана. Чна винидихъ кьейд авурвал, республикадин агалкъунар гъукуматди члехи шабагъралди кьейдна. Виле акъадай хътин чешнелу дегишвилер кардин гъавурда авай къепирви себеб яз арадал атана.

Муса Садуллаевича ДАССР-дин просвещенидин министерстводиз, санлай къачурла, цлуд йисуз регъбервал гана. Адан тешкиллувиле, агалкъунрин зегьмет себеб яз Дагъларин уьлкведин образование йигин еришралди вилик фена. Юкъван школа авачир са районни амукънач, гъакл – члехи хуьрерни. Махачкъалада муаллимрин чирвилер артухардай институтни ада ачухайди я. Ада республикадин школайра муаллимриз бегъерлувилелди клвалахдай, аялриз хъсандиз клелдай шартлар тешкилуниз гзаф вахт серфна.

Муса Садуллаевич гъар са къуллугъдал сифтени-сифте халис инсан яз амукъна. Намуслу, жавабдар, руьгъдиз ва кардиз михви, вичин ва тухумдин твар вине къур, абурал леке тагъай, зегьмет члугур коллективра, чидай къван инсанрин риклера вичикай хуш майилар тур кас. Адаз инсанрихъ галаз рахадай члал чидай. Гъи миллетдин, гъи къуллугъдин, гъи пешедин иеси яз хъайитлани. Адахъ инсандик руьгъ кутадай, вичин гъилик клвалахзавайбурун хъсан крар кьейдай, клеве авайдаз куьмек гудай, гъахъсуз-вилин вилик пад къадай, хъсандаз-хъсанди, члурудаз члуруди лугъудай ерияр авай. Гъавилъй адаз республикадилай къецени еке авторитет хъана.

Са шумуд сеферда ДАССР-дин Верховный Советдин депутат хъайи РСФСР-дин ва ДАССР-дин лайихлу муаллимдин, СССР-дин просвещенидин отличникдин гъакъисагъ зегьмет гъукуматди къуд ордендалдини хейлин медалралди кьейдна.

Вичин уьмуьрдин эхиримжи йисара Муса Садуллаевича РАН-дин Дагъустандин илимдин центрадин члалан, литературадин ва тарихдин институтдин илимдин къуллугъчи яз клвалахна. Ада пуд томдикай ибарат «Дагъустанда просвещение вилик финин тарих», «Школада клелунинни тербиядин клвалах» ктабар хъена ва чалдай акъудна. 1936-йисуз хайи хуьруьн школада клвалахиз эгечлайдалай инихъ Омарова республикадин жемиятдинни сиясатдин уьмуьрда активвилелди иштиракна. Республика абад хъун, агъалийрин, иллаки муаллимрин яшайиш агъваллу хъун патал, галатун тийжиз, зегьмет члугуна. Гъавилъй къени къепирви чидайбуру, адахъ галаз клвалахай инсанри Муса Садуллаевич хушвилелди риклел хкизва. Ам хайи хуьре, районда, республикада памятникар хъуниз лайихлу регъбер тир.

Куьне гьикI фикирзава?

Къурагърин хуьруьн тIварцIин гьакъиндай

Гъажи АЛХАСОВ, журналист

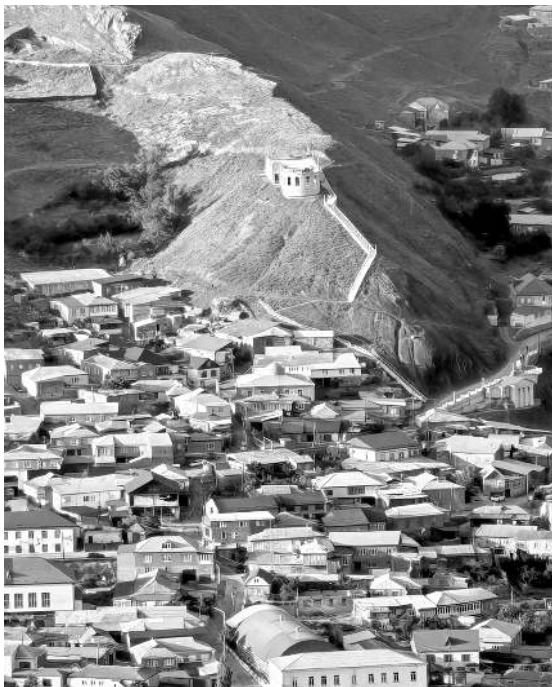
Тарихдай малум тирвал, агъулри хейлин вахтунда лезги хуьрерикай мукъавилин алакъяар виридалайни пара Къурагърин, Ашарин ва Гелхенрин хуьрерихъ галаз хвена. Им тIебии кар я, гьикI лагъайтIа, чи йикъарани Къурагъ районда агъулар яшамиш жезвай са шумуд хуьр ава. Гъавилий и дередин бязи хуьрерин тIварар арадал атай жуьре чаз итижлу я. И макъалада Къурагърин хуьруьн тIвар арадал атуьнин гьакъиндай чи фикир лугъуз кIанзава. Газет кIелзавайбуру адан гьакъиндай чпин зендер лагъанайтIа, хъсан тир.

Къурагърин хуьруьн тIварцIин гьакъиндай тарихчийрин, алимрин арада са шумуд фикир ава. Мисал яз, са дуьшуьшда хуьруьн тIвар «къураба» (къураба) (тайин са чкадиз масанай куьч хъанвайди) гафунихъ галаз алакъялу ийизва. Яни Къурагърин хуьр маса хуьрерай куьч хъайибуру арадал гъанва, гъавилий адан ихътин тIвар акъалтнава.

Ихътин фикирдихъ галаз рази туширбуру хуьруьн тIвар арадал атуьнин гьакъиндай маса зенд теклифзава: абуру къалурзавай тIварни «къураба» (къураба) гафунихъ галаз алакъялу я. Амма мана масад я: къурай, къурагъ. Ягъийрин гъужумрилай къулухъ барбатI хъанвай, цIай кутуна канвай чилер къурагъ дередиз элкъвена ва душманар хъфейдалай къулухъ элкъвена чпин хайи чилел хтай чкадин агъалийри иниз «Къурагъ» тIвар гана.

Амма Къурагърин хуьруьн тIвар «къураба» (къураба) гафунихъ галаз алакъялу ийизвайбуру, вучиз ятIани, а гафунин эхирда авай –ба сесер гъиниз фенатIа ва тIварцIин къурулушда –гъ гъарф гьикI пайда хъанатIа ачухарзава. Винидихъ гъанвай мисалар итижлур ятIани, чи фикирдалди, Къурагърин хуьруьн тIварцIинни «къураба» (къураба) гафунин арада са алакъяни авач. Чи версиядалди, хуьруьн тIвар «къур» гафуниз мукъва я. Лезги чIала и гафунихъ са шумуд мана ава: крытый двор, навес, насест, сухота. Агъул чIала «къур» гафун «скала» мана лишанламишзава ва и гаф падежриз пайдайла, эхирда гъ гъарфни пайда жезва. Ихътин зендерин нетижада чун ихътин фикирдал къеззва: «Къурагъ» тIварцIи «краган вилик» (перед скалой) я тахъайтIа, «напротив скалы» мана лишанламишзава. Эгер фикир гайитIа, Къурагърин хуьруьн винидихъ галай пай къакъан рагарин цIиргъинин вилик ква.

«Къур» гафунин этимологиядин тарихдиз вил вегъейтIа, ам чал Дагъустандин маса чIаларани жуьреба-жуьре кIалубра аваз гьалтзава. Мисал яз, авар чIала «къуру» гаф ава. Чи фикирдалди, вилик

девира лезги чIалани «къур» гафунихъ «скала» мана авай. Гекъигун патал: алай вахтунда лезги чIалан хизандик акатзавай чIалара и гаф ихътин манада аваз, агъул чIалалай гъейри, удинрин чIала – «кIур», цIахур чIала «къыр-ычI» кIалубра гьалтзава.

Чна чи версия – керчекди, амайбур гьакIанбур я лугъузвач. Белки, чун гъахъ туш жеди. Амма винидихъ гъанвай мисалрин нетижада чун ихътин фикирдални атана. Мад са делил: Дагъустандин чIалара «къураба» гаф арабизм яз гъисабзава, «къур», «къур» лагъайтIа, хайи чIалан гафар я.

РЕДАКЦИЯДИН ПАТАЙ

Агъулрин машгъур журналист Гъажи Алхасов фадлай тарихдин месълайрал машгъул жезва. Гъавилий ада, вичихъ авай чирвилерал, тежрибадал бинеламиш хъана, Къурагърин хуьруьн тIвар арадал атуьнин гьакъиндай вичин фикир лагъанва. Чна ам гъахъ я, я тахъайтIа, батIул я лугъузвач. Къурагърин хуьруьн тарих, адан тIварцIин бинеяр хъсандиз чизвай пешекарри, тарихчийри агъулви тарихчидин зендинин гьакъиндай чпин фикирарни лагъанайтIа, хъсан тир.

патал урус чIалай лезги чIалаз 100 агъурдав агакъна предложенияр таржума авунихъ галаз алакъялу проект къалурна. Хайи чIалакай ихътилал кватайла, кьейд ийин хьи, эхиримжи йисара ФЛНКА-ди Кьиблепатан Дагъустандин хуьрера гатун вахтунда «Лезги мектеб» проектни кьилиз акъудзава, Москва шегъердин ва областдин вузра кIелзавай лезги студентрин арада хайи чIалал виридалайни хъсан эссе кхынай конкурс тешкилзава. Са шакни алачиз, и проектрихъни лезги чIал хуьнин ва вилик тухунин карда еке метлеб ава.

Васиф Гъасанова гъакIни ФЛНКА-ди ФАДН-дин куьмекдалди СВО-дин иштиракчийрикай – дагъустанви игитрикай документрин бинедаллаз «Дух победителей» тIвар алай фильм гъазурнавайдакай хабар гана. Ам сифте яз сентябрдин вацра Россиядин халкъарин кIвале къалурна.

РФ-дин Президентдин патав кардик квай Дагъустандин Гъамишалуьгъ векилханадин делегацияни ФЛНКА идалай къулухъ амадагвилин алакъяар мягкемарунин гьакъиндай меслят хъана. Гуьруьшдин эхирдай ФЛНКА-дин векилри мугъманриз рикIел аламуькдай савкъатар пишкешна.

Дуьньядин хабарар

Махсус серенжемдикай

Россиядин оборонадин министерство-ди 20-сентябрдиз малумарай делилралди, СВО кьиле тухунив эгечIайдалай инихъ Россиядин Яракълу Къуватри Украинадин 674 самолет ва 284 вертолет, зенитдин

ракетайрин 672 комплекс, пилот галачиз лув гудай 241996 аппарат, 30971 танк ва дяведин маса машина, РСЗО-дин 1778 машин, артиллериядин ва маса 36505 яракъ, дяведин махсус 72371 автомашин тергна.

Еке вакъиайрикай хабар гана

Америкадин регъбер Дональд Трампа мукъвара Ирандин гьакъиндай къарар къабулда. Ихътин фикир «Fox News» телеканалдин журналистди лагъана.

«Зун исятда президент Трампгахъ галаз Ирандин гьакъиндай рахана. Хиве къурвал, ада исятда къарар къабулунал кIвалахзава ва мукъвара чIехи вакъиаяр жеда», – лагъана журналистди.

Адан гафаралди, Лацу кIвалин кьили пуд фикир малумарнава: Иран тергун, адаз «экономикадин жигъетдай китIидай» мумкинвал гун ва я анихъ галаз икърар кутIунун.

Са тIимил чIав идалай вилик арабрин ва Ближний Востокдин крарин патахъай Трампа меслятчи Массад Булоса Америкадин регъберди Ирандихъ галаз авай къалмакъал фад-фад куьтягъунин месъладал кIвалахзавайди кьейднай.

Иранди жаваб гуда

Эгер США-ди мад Ирандал вегъедай къарар къабулайтIа, Америкадин итижар хуьзвай, Ближний Востокада авай вири базаяр Ирандин яракълу къуватри яда. Ихътин малумат Ирандин яракълу къуватрин кьилин «Хатам аль-Анбия» штабди малумарнава.

«Чна тагъкимарзава: эгер США-ди Ирандиз акси яз гьалатIдиз рехъ гайитIа, регионда вири базаяр датIана ва тагъсирлудаказ ядай макъадриз элкъвезда», – лагъанва Ирандин гостелерадикомпанияди раижнавай малуматда.

Штабди гъакIни Ближний Востокдин уьлквеяр тагъкимарнава хьи, эгер США-дин аксивилериз шерик хъайитIа, абурувай Ирандин яракълу къуватар кисна акъвазуник умуд кутаз жедач. Ирандин штабди малумарнавайвал, Ближний Востокдин бязи уьлквейрин разивилелди Европадайн уьлквейрикай сана кьиле фейи совещанидал мад Ирандиз акси женгер давамар хъуьунин къарар къабулнава.

США-дини Израилди Ирандин объектриз 28-февралдиз ягъунар къаз башламишна. Ирандини ягъунриз ягъунралди жаваб гана. Тегерандини Вашингтонди 18-июндиз къалмакъал куьтягъ хъанвайвилин гьакъиндай меморандумдал къулар чIугуна. Амма Америкадин къушунри, меслят чIуруналди, июлдиз Ирандиз са шумудра ягъунар къуна.

Къурхулувал авач лугъузза

КНДР-ди кьиле тухвай ракетаяр ахъаюнин серенжем США-дин гъукумдарри чпин уьлкведиз ва амадагриз къурху гузвай гьерекай яз гъисабзава. Ихътин фикир, «РИА Новости» чешмедикай хабар гузвайвал, США-дин яракълу къуватрин Тихий океандин командованиди малумарна.

Алатай гъяддиз Кьиблепатан Кореядин «Ренхап» агентстводи КНДР-ди Японский гъуьлуьн терефдихъ кьве ракета ахъайдакай хабар ганай. Кьве дуьшуьшдани ихътилал мукъвал мензилдиз фидай баллистикадин ракетайрикай физвай. Сад лагъай ракета тахминан 450 километрди фена, кьвед лагъайди – 600 километрдилай артух.

«И вакъиа себеб яз США-дин аскерар ва мулкар патал са къурхулувални авач», – кьейднава США-дин ВС-дин командованиди «Х» соцсетда кхъенвай малуматда.

КIеве гъатунрикай

Дезертирвал ва армиядикай кьил къакъудзавайбур себеб яз ВСУ бегъем кIевера гъатзава. Ихътин фикир Чикагодин университетдин профессор Д. Миршаймера интернетдин майданра раижна.

Адан фикирдалди, арадал атанвай гьал хъсанвилехъ дегишарун патал Киевдилай саки са затIни алакъядач. «Санлай къачурла, ашкара я хьи, Украина и къалмакъалда гъалиб жедай гьалда авач», – лагъана ада.

Алава хъувурвал, Украинадин сиясатди уьлкве барбатI хъунал гъана. Кьейдзавайвал, Киевди гележегдани Европадихъ галаз алакъяар сихдиз хуьн давамарда, «европавийриз лагъайтIа, аквадай гьаларай, Украина Россиядиз акси яз гележегдани ишлемишиз кIан жеда».

Виликдай Миршаймера лагъанай хьи, эгер Одесса къуртIа, Украинадиз гъуьлуьхъ галаз авай алакъя саки амуькдач ва ида ам экономикадинни военный жигъетрай зайифарда.

Гъазурайди - К. ФЕРЗАЛИЕВ

Алакъяар мягкемарда

Агъмед МАГЪМУДОВ

21-сентябрдиз Москвада, Россиядин халкъарин кIвале, Лезгийрин милли медениятдин федеральный дережадин автономиядин (ФЛНКА) векилри РФ-дин Президентдин патав кардик квай Дагъустандин Гъамишалуьгъ векилханадин делегациядихъ галаз гуьруьш кьиле тухвана.

РикIел хкин, алай йисан 30-июндилай винидихъ тIвар къунвай векилханадин регъбердин везифаяр бинеяр Мегъарамдхуьруьн райондин Къуюстанрин хуьрий тир Руслан Нагъиева тамамарзава. Ам Украинада кьиле физвай дяведин махсус серенжемдин иштиракчи, юстициядин полковник я. Идалай вилик Р. Нагъиев Дагъустандин суддин департаментдин кьиле авай.

Векилханадин делегациядик, Руслан Нагъиевалай гъейри, адан заместитель Гъажимурад Кажлаев, жемиятдин алакъяйрай ва гражданавилн жемиятдин институтрихъ галаз алакъяар хуьдай отделдин начальник Зоя Ханова, векилханадин регъбердин меслятчи Абдулла Гъажиев, Москвадин вузра кIелзавай студентар квай.

ФЛНКА-дин патай гуьруьшда автономиядин президент Васиф Гъасанова, вице-президент Гъуьсен Шагълазова, жегилрин департаментдин кьил Залина Гъажиевади ва тешкилатдин активистри иштиракна.

Гуьруьшдал Васиф Гъасанова тешкилатди эхиримжи йисара кьилиз акъуднавай кар алай са шумуд проектдикай суьгъбетна. Кьилди къачуртIа, ФЛНКА-дин президентди хайи чIал хуьнин месълайриз иллаки кьетIен фикир гузвайди кьейдна. Мисал яз, ада, автономиядин алахъунар себеб яз, РФ-дин миллетрин крарин рекъай кардик квай федеральный Агентстводин (ФАДН) куьмекдалди Яндексдин базадик кутун

«Куьредин хабарар» газетдин — 95 йис

РикIера яшамиш жезва

Хазран КЪАСУМОВ,
РФ-дин журналистрин союз-
дин член

СтIал Сулейманан райондин жемиятдинни сиясатдин «Куьредин хабарар» газетдин редакция-диз гъахьнамазди, дегълизда аква-дай чкадал «Чи редакторар» чIехи стенд ала. Ана жуьреба-жуьре йисара (1931-йисалай 2016-йисалди) газетдин редакторар яз кIвалахай 14 касдин шикилар ава.

«Чи редакторар» стенд-да гъар са касдин шикилдин кланихъай абуру газетдиз регъбервал гайи йисар къалурнава. **АЛИМЕТОВ Саид Алиметовичан** шикилдин кланик ихътин рекъемар (йисар) къенва: 1943-1950, 1962-1978.

Малум жезвайвал, Саид Алиметовича саки 25 йисуз райондин газетдин редактор яз кIвалахна. Эгер чна и камаллу касди газетдин типографияда, редакцияда кIвалах авур вири йисар гъсаба къуртIа, лугъуз же-да хъи, ада вич экуь дуьнья-дал яшамиш хъайи 81 йисакай 47 йис газетдиз бах-шна. ИкI газетдиз вафалу хъайи кас адан тарихда мад авач. Саид Алиметовичан экуь къамат, на-муслу зегъмет, инсанвилин ерияр чна къе — газетдин 95 йисан юби-лей къейд ийизвай йисуз — рикIел хкизва.

...Чи машгъур шаир Алирза Саидова «Арифдаррин муг СтIалар» шиирда хъизва: «Баркаван чил - Куьре магъал, Берекатрин кIватI я зурба. Ви гъар велед я са къакъан, Уьзьягъ ийир Ватан — буба». Хайи хуьр, Куьре магъал уьзьягъ авур инсанрикай сад хъайи Саид Алиметов 1915-йисуз Агъа СтIалдал дидедиз хъана. Гъвечизмаз бубади-кай магърум хъайи, хизанда чIехи гада тир адаз зегъметдин дадни фад чир хъана.

Хъсан къатлунар, зигъин авай жаван, 16 йисан яшда аваз, 1931-йисуз (газет акъатиз башламишай йисуз) Къасумхуьруьн райондин «Колхоздин пай-дах» уртах газетдин типографиядиз — наборщикдин ученик-виле кIвалахал атана. Четин и кIвалах ада 6 йисуз тамамарна. Вич хъсан терефрихъай къалурай адаз газетдин редакторди корректорвилин къуллугъ тек-лифна. Къве йисалай хци зигъин, къатлунар, ахлакъ авай, чирвиле-рихъ къаних гададал редакторди газетдин жавабдар секретардин къуллугъ ихтибарна. И везифаяр-ни ада 1943-йисалди намуслуда-каз килиз акъудна.

Дяведин четин йисар. Чкай-рал таблигъатчир, халкъ руьгъла-мишдай тешкилатчир, хци яракъ тир печатдин изданийрин роль хкаждай, бажарагълу пешекарар герекзавай. Гъа ихътин ерияр фи-кирда къуна, райондин руководст-води 1943-йисуз Саид Алимето-вич райондин газетдин редактор-виле тайинарна.

«Ватандин ЧIехи дяведин йи-сара чи аскерри женгера къалур-завай къегаливилерикай, чи ше-гъерарни хуьрер душманрикай азад хъувуникай, далу пата къи-ле тухузвай кIвалахрикай, колхоз-ри ва къилдин ксари фронтдиз гуз-вай куьмерикай газетда гегъенш макъалаяр чапзавай. 1943-йисуз

райондин агъалийри фронт па-тал 2 миллионни 500 агъзур ма-нат, 1944-йисуз 1 миллионни 115 агъзур манат пул кIватIна ракъу-най», — рикIел хкидай гуьгъуьнлай Саид Алиметовича.

Гъа йисара савадлу пешека-рар советрин ва партиядин ор-ганрани герек тир. Махачкъалада партшкола акъалтIарнавай жегъил коммунист Къасумхуьруьн райи-сполкомдин председателдин за-местителвиле тайинарна. И къул-лугъдални ада вич савадлу, теш-килатчивилин кIвалах алакъдай пешекар яз къалурна.

1952-1954-йисара Саид Али-метовича партиядин Дагъустан-дин обкомдин пропагандадинни агитациядин отделдин инструк-торвиле, гуьгъуьнлай Хив райо-дин исполкомдин председател-виле, районрин уртах Къасумхуь-руьн «Сельхозтехника» объедине-нидин управляющийвиле намус-лудаказ кIвалахна.

1962-йисуз Саид Алиметович «Коммунизмдин гатфар» газет-дин редакторвиле эхцигна. И ве-зифаяр ада 1978-йисалди кыле тухвана. И йисара газет баркаллу рехъ фена. Редакциядин коллек-тив патал и йисар яратмишунрив ацIанвайбуру хъана. Редакциядиз кIвалахал чпихъ журналиствилин рекъе алакьунар авай, гележегда чпикай машгъур шаирар, писате-лар, журналистар, гьукуматдин чIехи тIварариз лайихлу хъайи ксар гъана. Мухбирин, чкайри-лай макъалаяр хъизвайбурун арада Абдулбари Магъмудов, Са-жидин Саидгъасанов, Нажмудин Шихнабиев, Абдурагъман Ме-жидов хътин къелемдин устадар авай. Абуру газетдин кIвалахдал желб авурдини С. Алиметов тир. Гуьгъуьнлай абурукай машгъур шаирар, писателар хъана.

1973-йисалай газетдиз макъ-алаяр хъиз хъайи зазни Саид Алиметович хъсандиз таниш тир. Тежрибалу журналистди школь-ник, хуьруьн мухбир тир заз гайи куьмек, къалурай меслятар, гайи насигъатар гзаф я. Абурул за жуван кIвалахда къени амал ийизва.

С.А. Алиметов редактор тир йисара газетдин типо-графиядин цийи, гегъенш дарамат эцигна, анаг ге-рек шейэралди тадаракла-мишна. Районрин газетрин арада тухузвай соцсорево-нованийра «Коммунизм-дин гатфар» газетди са шу-муд йисуз кIвенкIвечи чка-яр къун — имни Саид Али-метовичан зегъметдин не-тижа тир.

Саид Алиметов, пенси-ядиз экъечIайлани, вичин рикI алай журналиствили-вай, газетдивай къерех хъа-нач: редколлегиядин тIа-лабуналди ада редакция-да корректор яз кIвалахун 1988-йисалди давамарна. И йисара ада редакциядин жегъил работникриз жур-налистикадин сирер чирна, абуруз кIвалахда еке куьме-кар гана.

— Камаллу инсан, хъсан регъ-бер ва тешкилатчи, дерин чир-вилер, ахлакъ, низам авай пеше-кар яз, Саид Алиметовича неинки райондин газетда, гъакI уьмуьрда-ни жанлу гел туна, — лугъузва «Куь-редин хабарар» газетдин къилин редактор Асият Мирзалиевади. — Заз садрани гъич са касдивайни Саид Алиметовичакай наразиви-лин келимаяр лагъана ван хъайи-ди туш. Саид Алиметович фейи адалатдин рехъ къе адан велед-ри, хтулри ва птулри, жуьреба-жуьре хилерин пешекарар яз, давамарзава.

1969-йисалай СССР-дин жур-налистрин союздин член Саид Алиметовакай са шумуд йисуз «Чирвал» обществодин райо-дин организациядин секретарь, КПСС-дин райкомдин бюродин член, партконференцийрин деле-гат хъана. Адан яргъал йисарин гъакъисагъ зегъмет Дагъустан-дин Верховный Советдин Пре-зидиумдин Гъуьрметдин грамо-таяр, Дагъустан АССР-дин куль-турадин лайихлу работник ла-гъай тIвар, «Знак Почета» орден, «Кавказ хуьнай», «1941-1945-йи-сара Ватандин ЧIехи дяведа на-муслу зегъметдай», «Зегъмет-дин ветеран», ЧIехи Гъалибви-лин 30, 40, 50 йисарин, В.И. Лени-нан 100 йисан юбилейрин меда-лар, «Печатдин отличник» лишан ва цIудралди грамотаяр гуналди къейдна.

Саид Алиметович 1996-йисан 12-февралдиз рагъметдиз фена. «Инсан алемдиз акъазвай къван гагъди ваъ, инсанрин рикIел ала-май къван гагъди яшамиш жеда», — лагъанай персеринни таджикрин духтур, философ Авиценнади. С.А. Алиметовни гзаф инсанрин рикIера эбеди я.

Ортастальцы-участники СВО

Мягъкем бине

Хазран КЪАСУМОВ

Россиядин Президент Владимир Путина лагъана: «Чна чи гележег мягъкем бинедал эцигна кланда. Ихътин бине ватанпересвал я». Ватанпересвал гафуналди ваъ, кардалди субутна кландайдакай лагъанай чIехи критик В. Белинскийди. Гъакъи-къатдани, и гафунин мана зурбади я.

Чи халкъдихъ ватанпересвал вири девирра хъайиди я. Укра-инада дяведин женгинин махсус серенжем башламишайдалай гуьгъуьнлиз «ватанпересвал» гаф чна мукъвал-мукъвал ишле-мишзава. Ана гзаф къегаляри чпиз Ватан гзаф кланзавайди гъар юкъуз субутзава...

Ихътин веревирдер авунал зун мукъвара Россиядин Игит Ра-дим Халикован тIварунихъ галай Къулан СтIалприн юкъван шко-ладиз фейила, ана акъалтзавай несил ватанпересвилин руьгъ-даллаз тербияламишун патал тухузвай кIвалах, цларал алай шикилрин стендар, плакатар акурла атана.

Школадин гъаятда Радим Халиковаз эцигнавай памятник ава. Дараматдин вилик патан цларал СВО-да телеф хъайи са шумуд къегалядиз мемориалдин къулар ачухнава.

Къвед лагъай мертебада Радим Халикован музей кардик ква. Стха На-сир Халикова чаз Игитдин уьмуьрдин ва къуллугъдин ре-къерикай ихтилат-на, чун музейда авай экспонатрихъ галаз танишарна.

— Зи стха Радим 1970-йисан 8-декабрдиз дидедиз хъайиди я, 2003-йисан 15-де-кабрдиз ам, къуллугъдин везифаяр тамамардайла, Руслан Гела-ев кыле авай международный бандинтер дестедихъ галаз кыле фейи женгина игитвилелди телеф хъана, — лугъузва Н. Халикова.

2004-йисан 22-январдиз акъатай Россиядин Федерациядин Президентдин Указдалди ЦIунти района авай «Макок» погран-заставадин начальник тир Радим Халиковаз Россиядин Игит ла-гъай тIвар гана. Къегаливилер школадин выпускникри алай вахтун-да СВО-да къалурзава. Им школадин муаллимрин коллективди клелзавайбурун арада тухузвай ватанпересвилин еке кIвалахдин нетижа я.

Музейда Радим Халикован военный форма, шабагъар, ши-килар, спортда агалкъунрай ганвай медалар, кубокар, докумен-тар ва маса затIар ава.

— Игитдин музейда авай экспонатри клелзавайбуруз ийизвай таъсир екеди я, — лугъузва школадин директор Ифриз Бабаева-ди. — Школьникриз Радим Халикован уьмуьрдиз ва къуллугъ-диз, игитвиллиз талукъ делилар чизва.

Акъалтзавай несилдиз ватанпересвилин тербия гун вини дережада авайди къалурзавай делил мадни ам я хъи, школа акъалтIарай са шумуд касди СВО-да иштиракзава. Гзафбур гьу-куматдин орденризни медалриз лайихлу хъанва.

Дегълиздin цларал алай «КъуланстIалвияр — СВО-дин ишти-ракчияр» стендда 27 касдин шикилар ава. Абурун ватанперес-вал, буржидиз вафалувал клелзавайбуруз чешне я.

Школада акъуднавай «Патриоты России», «Дагестанцы - Ге-рои России», «Дагестанцы — Герои России в СВО» стендарни фикир желбдайбуру, аялрик ватанпересвилин ва дамахдин гъис-сер кутадайбуру хъанва. Абуруз клелзавайбуру еке итиж ийизва.

— Жаванар ватанпересвилин руьгъдаллаз тербияламишу-нихъ элкьуьрнавай гъар жуьредин мярекатар чна школада мукъвал-мукъвал тухузва. Игитрин, Ватан хуьзвайбурун, ЧIехи Гъалибвили, терроризмдиз активилин ийкъар къейдзава. Шко-лада, Радим Халиков рикIел хуьнин лишан яз, волейболдай турнир тухузва, СВО-дин иштиракчийрихъ галаз гуьруьшар теш-килзава, — суьгъбет давамарзава Ифриз Бабаевади. — Чи школь-никри ватанпересвилин темайрай районда ва республикада кыле тухузвай мярекатрани иштиракзава, анра хъсан нетижа-яр къалурзава.

ИкI, гъакъикъатдани, Радим Халикован тIварунихъ галай Къулан СтIалприн юкъван школада ватанпересвал краралди къа-лурзава.

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

Сентябрдин юкьвара Махачкъалада киле феи терроризмдиз акси члехи форумди уьлкведин жуьреба-жуьре регионрай атанвай терроризмдин, экстремизмдин идеологиядиз аксивалунин месэлайрал машгьул жезвай пешекара (экспертар, педагогар, журналистар...) сад авуна. Саки пуд йикъан къене абуру кар алай са шумуд темадай лекцияр клелна, семинарар тухвана, чпин тежрибадикай ихтилатарна. Форумдин сергьятра аваз веревирд авур асул месэлайрин арада ихьтинбур авай: чкайрал терроризмдиз акси ва профилактикадин клвалах тешилиунив умумидаказ эгечдай цийи кьайда-яр арадал гьун; информациядин алемда терроризмдин идеологиядиз аксивалун ва профилактикадин жигьетдай хъсан чешнейрин контент арадал гьун; динрин векилар желб авуналди, агъалийриз терроризмдиз аксивалдай кьайдаяр чирун. И месэлайрин гьакьиндай чпин фикирар Москвадай, Санкт-Петербургдай, Пятигорскдай, Калининграддай ва маса шегьеррай атанвай эксперттри лагъана.

Муниципалитетрихъ галаз алакьа

Терроризмдиз акси милли комитетдин дестедин регьбер Виталий Малышеван ва РД-дин АТК-дин жавабдар секретарь Марат Расулован фикирдалди, чкайрал терроризмдиз акси ва профилактикадин клвалах тешилиунив умумидаказ эгечдай цийи

ки машгьур хъанвай гьар жуьредин каналри, мессенджерри абурун дуьньякьатунриз таъсирзава. Санкт-Петербург шегьердин ва Ленинграддин областдин терроризмдин идеологиядиз аксивал авунин, экстремизмдин жигьетдай профилактикадин клвалах тешилиунин рекъай кардик квай координационный центрадин регьбер Людмила Тихоновади жаванриз ватанпересвилин тербия гуни карда хъсан чешнейрикай сад яз гьисабиз жедай «Территория национального согласия» тIвар алай проекдикай ихтилатна. Адан сергьятра аваз школьникар, студентар адетрин, кьугьунрин, кьуьлерин, яратмишунрин куьмекдалди сад-садан медениятрихъ галаз таниш жезва. Ихьтин кьайдади жегилрин арада сада масадан медениятдиз итиж, сада-садаз гьуьрмет авуниз таъсирзава.

Санкт-Петербургдин экономикадин госуниверситетдин управленидин факультетдин бизнес-школадин регьбер Трофим Татаренкова гьисабзавайвал, мягкем, дурумлу фикирар, дуьньякьатунар арадал атун сифте нубатда тербиядин клвалахдилай аслу я. «Эгер чна жавандиз са вуч ятIани кьадагъа ийизватIа, им чна тербия гуни карда гьалатI

завай чешме гьихьтинди ятIа килигна кланда. Анжах официальный СМИ-ри, гьукумдин органри гузвай хабарриз ихтибариз жеда. Спичкадин са кьалуни тамам дараматар кана алакьарда. Гафунихъни еке кьуват ава. Гьакьикъатдихъ галаз кьан тийизвай са хабарди сагъ са хуьрерин жемиатар сад-садал гьалдарун мумкин я. Гьавилай интернетдин майданра гьар жуьредин малуматар клелдайла, мукъаят хъана, чешмедиз фикир гана кланда.

Жегилрин крарин рекъай федеральный Агентствонин Роспатриотцентрадин мари-фатдин проектрин отделдин начальник Евгений Борисова кьейдзавайвал, чи девирда

жерге маса месэлаяр кьайдадик кутун насигъатчивилин институтрин хиве тваз жеда.

«Терроризмдинни экстремизмдин идеологиядиз аксивалдай профилактикадин клвалах менфятлуди хьун патал чаз чи аялри гьихьтин темайриз гзаф фикир гузватIа, абурун дустар ву жар ятIа, абуру нихъ галаз алакьаяр хуьзватIа чир хъана кланда ва жаванрихъ галаз абур гьавурда акьадай чIалалди рахун герек я. Гьайиф хьи, алай девирда гзаф диде-бубаяр хуси крарал, карчивилел ва я тахьайтIа, маса клвалахрал машгьул жезва ва чпин веледриз тербия гуниз артух фикир гузвач. Вири месэлаяр мек-

ТЕРРОРИЗМДИЗ - ВАЪ!

Дуьз тербия хатасузвилин замин я

кьайдаяр арадал гьунин карда муниципалитетрин администрацийрихъ галаз сих алакьада аваз клвалахун герек я. Республикадин гьар са шегьерда, районда терроризмдиз акси комиссияр кардик ква ва и жигьетдай киле тухузвай клвалахдал гуьзчивал тухузвай жавабдар ксарни тайинарнава. Гьар са муниципалитетдин комиссиядихъ галаз алакьа хуьзвай республикадин АТК-дин векиларни ава. Шегьерин, районрин администрацийрин векилри терроризмдин тах квай тахсиркарвилер арадал атай дуьшуьшра, энгел тавуна, АТК-диз хабар гун герек я. И кьайдада вири комиссияр республикадин терроризмдиз акси кьилин комиссиядихъ галаз сих алакьада жезва...

Тербиядилай аслу я

Чи йикъара кар алай месэлайрикай сад жегилрин арада цIирер ахъайзавай хаталувилерикай виликамаз хабар гун я. Тарихдин илимрин кандидат, Россиядин кьецепатан сиясатдин ва международный алакьайрин кафедрадин доцент, МГИМО-дин международный ахтармишунрин институтдин кьуллугъчи Сергей Маркидонова кьейдзавайвал, алай аямда жемиат патал хаталувал авай гьерекартар гзаф ава ва абуруз дуьзгуьн кьимет гуни вахтунда гьахьтин гьерекартрин вилик пад кьаз куьмекда.

Адан гафаралди, международный ва кьийайривай, информациядин алемдивай тайин тир региондин кьенепата авай гьалариз таъсир ийиз жезва, гьа жигьетдай яз жуьреба-жуьре миллетрин, динрин векилрин арада авай алакьайризни. Гьавилай вилик пад кьаз тахъана, жемиатдин арада пайда хъанвай хаталувилиз акси серенжмар кьабулунихъ галаз санал гьалар пайгардикай хжуддай кьуватрихъ, себебрихъ галаз виликамаз клвалахун важиблу я.

Ихтилат физвай месэла акьалтзавай несилриз гузвай тербиядихъ галаз алакьалуди я. Экспертрин гафаралди, социальный сетри, чи йикъара жегилрин арада илла-

ахъайзава лагъай чIал я. Члехибурун везифа неинки тайин тир сергьятвилер тайинарун я, абуру гьакIни жаванар гьавурда акьадай, итижлу ориентирар арадал гьиз, абуруз дуьз рехъ хьагъиз, амайбурухъ галаз хъсан рафтарвилер хуьз куьмекна кланда», — лагъана ада.

Интернет себеб яз

Алай вахтунда интернетди гзафбур вичиз муьтIуьгъарнава. Саки гьар юкьуз инсанри адакай менфят кьачузва. Эгер садбуру ам чпин клвалахда бязи месэлаяр гьалзавай алат хьиз ишлемишзаватIа, интернетдикай жемиатдин арада гьулгьула твадай, гьалар пайгардикай хжуддай, гьакьикъатдихъ галаз кьан тийизвай малуматар раиждай кьуватдикай хьиз менфят кьачузвайбурни ава. Россиядин халкьарин дуствилин университетдин са институтдин директорин заместитель Виктория Федосовади кьейдзавайвал, чи йикъара гзаф дуьшуьшра социальный сетар кьалмакьал квай, гьуьжет алай гьалар арадал гьизвай майданриз элкьезва. Адан гафаралди, гьакьикъи вакиаяр гьакьикъатдихъ галаз кьан тийизвай малуматрин, кискис гудай макъалайрин бинеда гьатун мумкин я. Экспертди гьисабзавайвал, чи уьлкведа гьалар пайгардикай хжудиз кланзавайбуру гзафни-гзаф жуьреба-жуьре миллетрин, динрин векилрин арада авай алакьайриз, миграциядиз талуьк темаяр хьизава.

Гьакьикъатдани, чи республикада саки гьар юкьуз гьукумдин талуьк органри интернетдин майданра пайда жезвай гьакьикъатдихъ галаз кьан тийизвай малуматар инкарзава. Къундармаяр а кьайдада «теснифзава» хьи, жергедин агъалияр абурун чIалахъ жезва, абурал бинеламиш хъана, чпин тапан зендер раижзава. Нетижда гьулгьула кьарагъзава.

Бес ихьтин дуьшуьшра вуч ийида? Малумат якьинди яни, кьаллди яни гьикI тайинарда? Сифте нубатда тайин са малумат раиж-

интернет жегилри малуматар клватIзавай кьилин чешме я. Террористрин жергейриз желб ийиз алахъзавайбурун арада алай аямдин технологийрай лап хъсандиз кьил акьатзавай пешекара тIимил авач. Абурун макъсад сад я: беъем гьавурда авачир, лугьудайвал, гьеле клвачи чил кьун тавунвай жегилар тайинарун ва абур жуьреба-жуьре уюналди чпин жергейриз чIугун. И кар кьилиз акъудун патал абуру чпин лишандик кутунвай жегил интернетда гьихьтин сайтриз гьахъзаватIа, гьихьтин месэлайриз ада фикир гузватIа, вуч адаз итижлу ятIа чирзава. Технологийрин чIалалди лагъайтIа, абур адан рекъемрин геле гьатзава, адан рекъемрин суьрет арадал гьизва. И крайин тамандиз кьил акъудайдалай кьулухъ абур жегилдихъ галаз алакьадиз экъечIзава ва психологиядин гьар жуьредин кьайдайрикай менфят кьачуз, ам чпин чилиниз чIугвазва.

Е. Борисова гьисабзавайвал, ихьтин гьерекартрин вилик пад кьун патал акьалтзавай несилрин векилриз абуру чеб интернетда гьикI тухун лазим ятIа, малум тушир ксар алакьадиз экъечIайла, вуч авун герек ятIа чирна кланда. Чирвал авай жегил мягкем дуьлар галай тар хьиз я — гараризни тIурфанриз дурум гуз алакьдай.

Ингушетия Республикадин кьецепатан алакьайрин, милли сиясатдин, печатдин ва информациядин министрдин заместитель Гьамзат Хашиева гьисабзавайвал, терроризмдин, экстремизмдин идеологиядиз аксивал авунин карда кьилиз акъудна кланзавай клвалахрикай сад мектебра насигъатчивилин институтар арадал хкун я. Тебии кар я, беъем чирвилер кьачун тавунвай, хейлин месэлайрин гьавурда авачир жаван рекъелай алудиз регьят жеда. Жавандиз чирвилер, тербия гунихъ галаз санал диде-бубайри, муаллимри аялрин патай ихтибар кьазанмишун иллаки важиблу я. Сада-садаз ихтибарзавай алакьайра аялди вичиз гьар са макъама члехибур, мукьвабуру куьмекдайди гьисса. И ва са

тебдин хиве туна виже кьведач. ИкI дуьз туш! Хизанда гузвай тербиядин кьуват масад я», — гьисабзава эксперт Трофим Татаренкова.

Пешекарри гьисабзавайвал, интернетдикай тербиядин алатдикай хьиз менфят кьачуз жеда. Малум тирвал, алай вахтунда гзаф кьадаж жегилри азад вахт интернетда акъудзава. И делил фикирда кьуна, социальный сетра, жуьреба-жуьре сайтра жегилриз итижлу клалубра аваз профилактикадин малуматар чуькIурунихъ еке метлеб ава. Мисал яз, куьруь видеороликар, мемар ва масабур. Абур, мана-метлебдал гьалтайла, терроризмдин, экстремизмдин идеологиядиз акси элементрикай ибарат хьун чарасуз я.

И. Кантан тIварцIихъ галай Балтийский федеральный университетдин координационный центрадин регьбер Михаил Авакьяна ихтилат физвай месэладин гьакьиндай центради студентар патал гьазурнавай образованидин проектрикай ихтилатна. Абурун арада урус ва ингилис чIаларал тухузвай онлайн-курс ва Россиядин жуьреба-жуьре регионрай тир студентар патал гьазурнавай 7 йикъан хакатон (тайин са месэла гьалдай рехъ жагьурун патал командайрин арада акъажун) ава. Хакатондин иштиракчияр алай аямдин IT-алатрихъ галаз таниш жезва ва профилактикадин клвалах патал рекъемрин хуси кьарар кьабулзава. Мисал яз, студентри арадал гьанвай рекъемрин суьрсетрин арада экстремизмдин тах квай материалар винел акъуддай чат-бот кьалуриз жеда. Ихьтин проектри жегилар рекъемрин рекъай вилик тухунихъ галаз санал абур малуматрин хатасуз алем арадал гьунал желб ийизни куьмекзава.

Са гафуналди, алаш-булаш хъанвай чи девирда жаванриз дуьзгуьн тербия гун, абур халис ватанпересар яз члехи авун, акьалтзавай несилрин векилар хаталу «тIегъуьнрин» идеологиядикай хуьн регьят месэла туш. Анжах им гьализ жезвайбурукай я. Винидихъ чна гьайи экспертрин зендери и жигьетдай клвалах гьикI тешилдатIа кьалурзава...

(Макъала РД-дин информациядин ва печатдин Агентствонин агъалийрин, сифте нубатда жегилрин арада терроризмдиз акси дуьньякьатIунар арадал гьун патал кардик кутунвай проектдин сергьятра аваз гьазурнава).

А. ОМАРОВ

Хверержин хуьрелай алатна, къванцин паруйри элкьуьрна къунвай квалер къулухъ галамукьна. Амма, рекьин къерех къуна, чларни юзан тийиз акъвазнавай къакъан къавахар гьеле гьалтзама. Зи юлдашди лагъана:

– Ингье гила Магъу-дере башламиш жезва.

Чи къилеп къацу этегар куьрс хъанва. Чапла гъилихъди агъада – къезилдиз ванзавай Чирагъ вацл, вацлун а патани эхир авачир хътин гъайбатлу дагъларин циргъ. Тамун либас алай дагъдин къацу хурал башклул-башклул циф битмиш жезва. Цифедик юзун ква, ам дагъдин хуралай цлуьдгъуьнзава. Нянин вахт я. И гъайбатлу къацу дагъларин дуьньядал рехи цав алгъанва – и мукъвара марфни къванва.

Къыр канвай гуьтлуь рехъ, вацлал хкаж хъана, къекъвез-къекъвез физва. Са чкадал виняй, чархукай, аватнавай къаябар гьеле къакъудиз агакънава, амма машиндивай анлай элячлиз жезва. Пис рехъ туш, – фикризва за дагълара маса рекьерни акурвиляй. Исятда пис туш. Виликдай лагъайтла...

– Рекьин гуьтлуь чкаяр авалдай, – суьгбетзава зи юлдашди, – чеб-чпел гьалтай къве атлудивай элячлиз тежедай. Ахътин дуьшуьшра, чип вегьена сада вичин балклан дагъардиз гадардалдай...

Четинвилизи килиг тавуна, яргал асир-яраб шумуд тайифадин клавч хкунатла и рекьик? Ргъз акъвазнавай къуватди, жуван ватанда дар ийиз маса чилерал гадарзавай халкъариз и хаталу рехъ къадим девиррилай чидай. Арабрикай чун рахан тийин, къачун абурулай вилик хъайи гъуннар. Цуьк акъудзавай Мидиядал вегъей гъуннар, и рекъай яна, къенепатан Дагъустандиз экъечлнай, анайни «Аландин варарив» агакънай. Амма чи халкъдин бейнида и рехъ эвелни-эвел магъулрихъ галаз алакьалу я.

* * *

Душманрилай вилик абурукай хабадрар агакъзавай, сиверай сивериз, хуьрерай хуьрериз физвай: асклан, север хъиз бачлах, юргъа балкланрал алайбур... Ажал гъизвайбур, чпиз инсаф течирбур! Абуру чи суьруьяр тухуда, аялар, чавай къакъудна, чара вилаетра маса гуда, чи такабур дишегълияр беябурда. Тади ийин, къилиз чара акван...

Динэгли алим, Сплитдай тир Фомади вичин «Хроникада» магъулрикай ик! хъенва: «Буйдиз гъвечи ятлани, и имансузрин хурар фирягъ, акунарни риклик кич! кутадайбур я: чуру квачир чеплекъан чин, адални битиш нер ва чеб-чпивай яргъаз къакъатай вилер.

Парталар абуру, мекъни къеж акат тийидайвал, йис винел алаз, сад муькуьдав агуднавай къве хъицикъдикай цвазва. Абуру къилеп алукъизвайбур ракуькай ва я хамуникай я. Абурун яракъар – патахъ тур, хъелер авай регъ ва чмемерук. Абурун хъелерал ракуькай ва я кларабдикай хци къилер аквалжнава. Татаррин хъелер чибурулай къуд туплунин яргъи я. Чпин члулав пайдахдал абуру балкландин яргъи чларарин клунчлар кутлунзава.

Татарри гзаф вахтара балкланар пурар алачизни гьалда. Балкланар аскланбур, амма дурумлубур я, абур, ял ягъ тавуна, яргъал мензилриз физни, каш эхизни вердиш я. Лезнар янаватлани, и балкланар регъятдиз дагълариз экъечлда, абуру члурун цегъери хъиз чамарарда. Пуд юкъуз гьалайдалай къулухъ абуруз ял ядай куьруь вахт ва са тлимил алафар бес жеда.

И инсанри чпиз недайдан артух къайгъу ийидач. Фу абуру недач, абурун ем – як, хъвадайдини хварарин некни иви я.

Чпихъ галаз татарри гзаф къадарда есирар тухузва. Яракъар гвай есирар абуру чпин вилик кваз гьалзава, эгер абур, экъуь дуьнья рикелай алудна, гъужумдиз тефейтла, ягъиз рекъизва. Татарар женгина жезмай къван чеб вилик экечл тийиз алахъда.

Чпин балкланрал алаз абур элячл тавур вацл амач. Члехи вацларилай абур ял тунвай

целерал ва я санал кутлуннавай къамишрал алаз элячлзава.

Абурун алачухар парчадикай ва я хамарикай авунва. Татаррин клеретлар зурба ятлани, абурун арада наразивал, чуьруькар авач, абуру азиат-зиллетдиз дурумлудаказ таб гуда, къаст авуна, женгер тухуда.

Ихътин уьмуьрдив абур вердиш тир. Ялаврани гумада твазвай шегъеривни хуьрерив. Агъзурралди атлуяр экечлзавай ягъунрив. Чпихъ галаз женгиниз экъечлзавайбур эхирни магълубиз, я дишегълидиз, я

ширваншагъдивай ислягъвилини икьрар кутлунун патал са шумуд кас ракуьрун тла-лабна. Ширваншагъди вилик-къилик квай-бурукай цлуд кас ракуьрна. «Абурукай сад магълурли къена, – къхизва Рашид ад-Дина, – муькуьбуруз лагъана: «Эгер куьне рехъ къалурайтла, чна квез инсаф ийида, тахъайтла куьнни рекъида». Рехъ къалурун-низ мажбур хъанай...

Магълурин и рейдди гзаф уьлквейар секинсуз авунай. Адакай са къадар уьлквейарин историографри малуматар тунва. Ик!

Магъу-дере

(«Тарихдин 7 этюд» циклдай)

къуьзъудаз, я аялдиз инсаф тийиз. Члуруни техилдин никлер балкланрив рам ийиз таз. Чеб феий чкайра чан аламай, гуьнгъуна амай затл тан тийиз...

* * *

Яргал Азиядин деринрай экъечлмай магълурли халкъарал чапхунчи дяв-яр илитлай вахтар дуьньядин тарихда му-сибатдин девир хъиз гъатнава. А девир чирай К. Маркса къейднай: «Ордайри Хорасанда, Бухарада, Самаркандда, Балхда ва цуьк акъудзавай маса шегъерра вагъшивилер авуна. Искусство, девлетлу библиотек-каяр, вижевай хуьруьн майишат, дворецарни мисклинар – вири тармар хъана».

Хорезмшагърин вилаетар, ахпа Ирандин кеферпатан чилер ичли авуна, 1220-йисуз Жэбе ва Субэдей къиле авай магълурин къушунар Закавказьедиз сухулмиш хъана: Нахичевань, Ардебиль, Байлакан, Генже, Шемаха къуна. Гуржистан барбатлна. А вакъиайрин шагъид хъайи эрмени тарихчи Киракос Гандзакециди хъенай: «Ваз аквадай, туруни инсафсузвилелди итимарни дишегълияр, жаванарни аялар, къужа-ярни къарияр гъикл кукварзаватла... Уьлкве къейибурун мейитрай ацлана. Имансузрихъай кичевилияй садавайни къейибурухъ шелар ийиз жезвачир... Эменни ва девлетар тарашнава».

Ахпа, мумкин я, 1222-йисуз, магълурин къушунар Ширвандай Дербентдихъ атана. Эрмени тарихчиди хъенай: «Татарриз чпин папар, аялар, вири – вири эменни гваз, Дербентдин варарай экъечлна, хъфиз кланзавай. Амма Дербентда авай мусурманрин къушунди абуруз рехъ ганач. Гъавилияй абур Кавказдин дагъларай, инсандин клавч хклиз тежедай хътин чкайрай яна, дагъарар тараривни къванерив, чпив гвай эменнидив, балкланрив, дяведин алатрив ацлуриз, абурулай элячлиз, чпин уьлкведиз (яни Къизилдин Ордадиз) хъфена».

И вакъиайрикай араб перс Рашид ад-Дина (1247–1318) ихътин хабар гана. Ширвандай Дербентдив агакъай магълуривай къеле къаз хъанач. Магълурин регъберри

арабрин XII асирдин тарихчи Ибн ал-Ашра хъенай: «...чапхунна, мусурманар ва имансузар къена, а уьлквейра чпиз акси экъечлмай агъалийриз инсаф авунач, ахпа абур аланрив агакъна».

* * *

Мад сеферда магълурал 17 йисалай пайда хъхъана. Сад муькуьдан гуь-гуьналлаз Марагъа, Тебриз, Генже, Шамхор шегъерар къур абур Дербентдив агакъна. Ибн ал-Ашра хъенай: «1239-йисан гатфариз Букдая... Дербент ва патарив гвай вилаетар къуна». Гъа йисан зулухъай абур къенепатан Дагъустандиз рекъе гъатна. Къадим авторрин хъинар ва тарихдин ва-къиайри тунвай гелер ахтармишайла, алмиривай Дербентдай экъечлмай магълурал феий рехъ чириз хъана. А рехъ ихътинди тир.

Дербентдай – къибледихъди, чи девирдин Белиж алай чкадал. Анай Мамрачрик. Гуьлгер вацлун дере къуна, а девирда гьеле Къасумхуьр алачир чкадал. Къасумхуьрелай къве рекъай Ричла хуьруьз агакъзава. Сад лагъайди, Чирагъ вацлун дере къуна: Алкъвадар – Хив – Дуруштул – Тпигъ. Къвед лагъайди, къибледихъай, Къурагъ вацлун дере къуна: Къири – Къурагъ – Усугъ. И къвед лагъай рехъ артух къулайди я. Амма Чирагъ вацлун дередаль «Магъу-дере», яни «мугълур дере» тлвар аквалтнава. Хивда амай XII-XIII асиррин мисклиндин амукъайрини, мумкин я, хуьр хуьз къарагъай жемьятдиз магълурин дестейри къур жазадин гъакъиндай шагъидвалзава.

Ричлмай магълурал къенепатан Дагъустандиз, Къумухиз гъикл фенатла тайинарун четин акъвазнавач. И къве хуьр анжах са рекъи чеб-чпихъ галклуьзава. Чирагъ вацлун ва Къули вацлун дерейрай яна: Чирагъ – Хосрек – Вачи – Шовкра хуьрерай.

* * *

Дербент 1239-йисан гатфариз къур магълурли гъа йисан зулуз Ричла, ана къуьд акъудайдалай къулухъ гуьгъуьнин 1240-йисан гатфариз Къумух барбатлна.

Ричла а девирда са гъвечи вилаетдин меркез тир. Ана магълурлихъ галаз къиле

феий ягъунар Дагъустандин тарихда азадвал патал тухвай женгерин игитвилини чинрикай сад я. А вакъиайрикай чал агакънавай куьгъне хъинра лагъанва. Сифте яз а хъинрин са текст гьеле 1850-йисуз (гуьгъуьнлай 1862-йисуз – араб ва француз члаларални) урусрин востоковед-эпиграфист Н.В. Ханькова чапнай. Абур Ричла куфи хатлуналди къванцел атланвай хъинар тир: «Гъакъикъатдани, лянетлу татаррин къушунар, Аллагъди абурухъай вичин куьмек атлурай, Бабилкист Ричлаз атана... Абурухъ галаз Ричладин агъалийри женг члугуна... Ахпа Субаж ибн Сулеймана и къеле эцигун эмирна...» Къеле эцигай вахт 1241-йисан октябрдал-ноябрдал гьалтзава.

Маса хъинра 1250-йисуз хуьре мисклин эциг хъийиз эгечлмайдакани лагъанва: «Бабилкист Ричла хуьруьн и жуьмя мисклин татаррин къушунри шегъер барбатлалайла чу-клуьрна... Ахпа тлвар-ван авай, члехи, куьмекар гудай, гъалибвилерихъ тухудай, гъахъ кар патал женгер члуьгадай, ислягъвилини диндин къаравулда акъвазнавай Мугъаммадан хва Абд ал-Меликан хва Адама, Аллагъди адан машгъурвал артухаррай, и мисклин эцигун эмирна».

Дагъустанви тарихчи алим Б. Маллачи-ханова вичин вахтунда Ричла хуьруькай хъенай: «Къиблепатан Дагъустандай фидай рекъе стратегиядин важиблу роль къугъвазвайвилиа араб члалал теснифнавай чкадин хъинра и хуьруьз гуьурметдивди «Баб-ул-Кист», яни «Гъахъвилини варар» лугъузва. Ричла хуьре дагълариз атай татарри чукуьрай, рагал хкаж хъанвай къеледин харапаяр къалурзава». Хуьруьн мисклинда цлу кайи гелерни гилалди чир жезма.

Чирагъ вацлун дередаль Магъу-дере тлвар аквалтунлай гъейри, Къиблепатан Дагъустанда магълурал хъайидакай анин топонимикадини шагъидвалзава: Татархан хуьр (татар хандин хуьр), Дарклушрин хуьре «татаррин магъле», Архитла «магълурин су-рар»...

* * *

Дербентда бинеламиш хъайи магълурал къенепатан Дагъустан чпин гъилик кутун патал чкадин вилаетрин регъберрин арада авай къал-къиждикай, акъунрикай хийир къачунай. Ричлмай яна, магълурал Къумухиз феийла, и ханлухдихъ галаз араяр члуьрузвай «аваррин вилаетдин» ва хайдакрин сад хъанвай къушунар, магълурлихъ галаз икьрар хъана, аниз рагъэкъечлмай патухъай атанай. Къизгъин женгинин нетижада Къумухни барбатлнай.

Ричлани Къумуха чанарилай гъил къачуна, душманрихъ галаз члуьгур женгерикай къиметлу делилар тунвай арабрин чешмейри гуьгъуьнлай магълурин къушундин рехъ гъихътинди хъанатла хабар гузвач. Абур Аваристандиз атайдакани делилар авач. Дербент ва адаз мукъва дуьзенлух лагъайтла, 1256-йисалди, яни Хулагидрин государство арадал къведальди, Къизил Ордадик кумукънай. Амма им къилдин ихтилат я...

Гъалчлмай ийкъан нянихъ Магъу-дереса са къекъуьндаль машин акъвазарай чун кафедин къацу члуьрал акъуднавай столрикай садахъ ацукънава. Зи юлдаш и чкайрин итим я.

– Мад вуч ви рикел алама? – алахънава зун адал.

– Мад? – ада шишинин са клус къачуна. – Зун куьлуь аял тирла, чи клавле бубадин хванахва Магъди халуди ийфер акъуддай. Лам вилик кваз Магъу-дередаль эвична, Дербентдиз фидай Магъди халу. Анай маса гудай затл-матл къачуна, элкъвена дагълариз рекъе гъат хъийидай. А вахтара рехъ куьруьди тушир эхир. Зи бубадила гъейри, и рекъе мадни хванахваяр авай жеди Магъди халудиз. Ам вични, адан ламни гзаф ислягъбур тир. Садр за абурун члалар ахъайдайла, бубади заз вижевай са лапаш вегъенай, ламран амалар ийимир лагъана...

Чун къацу члуьрал лацу столдихъ ацукънава. Агъада Чирагъ вацлу ванзава. Атла патай, къацу синяй агъуз атланвай чухурдай, клам авахъзава. Вацлун дере ацурнавай, амма чаз манийвал тагузвай ван япара аваз чун ислягъ суьгъбетрик ква...

«Дагъустандиз саламар лагъ» мани

Мурад САИДОВ

Ашукъвал неинки Рагъэкъечидай патан, гъагъи вири дуьньядин халкъарин тарихдани медениятда важиблу терефрикай сад я. Са шумуд виш йисара устадри вичиз къимет авачир, бинеда гъи халкъдин хъайитлани тарих, меденият, фольклор, ата-бубайрилай амай сивай-сивиз атай къисаяр, адетар, лугъунар, махар, мисалар, мисклалар ва медениятдин маса девлет чилин винелай квахъ тавун паталди гъагъи зегъмет члугуна. Къенин юкъузни чи халкъ алай чка чирун ва миллет яз амукуун паталди важиблу затлар хуьн фикрда аваз, ашукъри еке квалалах киле тухузва. Ашукъри неинки лугъунар, къисаяр, куьгъне, чпелай вилик уьмуьр киле тухвай зурба устадрин эсерар хуьзва, гъагъи абуру, шиирар ва манияр теснифуналди, чпин хсуси теснифатдални квалалахзава. Лезгийрин ашукъарни гъахътинбурук акатзава.

Къенин чи макъаладин игит лезгийрин ашукърин зурба векилрикай тир **Ширин Фияви** (Меъгамедов Адиширин Рамазанан хва) Ахцегъ райондин Фиярин хуьре дидиз хъана. Гъеле аял члавалай ашукъвилини сирер чириз гатлунай Ширинал и рекъе тлимил четинвилер гъалтначтлани, рикле клеви къаст авай жегъил вичин рекъелай элкьвенач, къенин юкъуз чун шагъидар хъанвайвал, ам вичин кар-

да еке куклушрив агакьна. Азербайжанрин бажарагълу ашукъ Панагъ Панагъован сухта хъайи Ширин лезги ашукърин къадим харусенят еке ашкъидивди виликди тухвана. И карни чаз ада, шиирарни манияр теснифиз, неинки вичин хсуси, гъатта вичелай вилик яшамиш хъайи зурба ашукърин эсерар чуьнгурдихъ галаз ашкъидивди халкъдин вилик тамамарунай аквазва.

Вичел чан аламазни Ширин Фияви неинки Дагъустандани Урусатда, гъатта къецепатан уьлквейрани гъурметдизни машгъурвиллиз лайихлу хъана. Ам вичиз Дагъустандин (лезгийрин) медениятдин векил яз эвер гузвай маса уьлквейрин фестивалрани мукъвалмукъвал сегънедиз экъечилавай. Амма гъихътин сегънедал экъечлайтлани, гъи уьлкведиз фейитлани, датлана вичин Диде-Ватандикай фикирна ва и кардалди вичин ивидик дидедин некледихъ галаз кужумнавай лезгивал къалурна.

Ширинан виридалайни рикел аламукъдайди Францияда киле фейи фестивалда сегънедиз экъечлун хъана. Вичин виридалайни машгъурбурукай сад тир «Дагъустандиз саламар лагъ» мани ада гъана тамамарнай. И манидихъ галаз рикел аламукъдай вакъиа алакълу я: Францияда ашукъ Шириназ, гъурмет авун яз, фестиваль агалдай ихтияр ганвай. Адавай и уьлкведи-

кай мани тамамарун тлалабнай (идалай вилик а мани ада тамамарнавай). Амма Ширин, са шумуд агъзур касдин вилик сегънедал экъечина, Дагъустандикай мани лугъуз гатлунна. Чаз адан хва ашукъ Айдуна суьгъбет авурвал, рагъметлу ашукъ Ширин «Халисан ашукъдиз виридалайни багъади адан Ватан я. Девлетлу хахайрини чара уьлквейри адан вилик гъикъван девлетар эцигайтлани, ашукъдиз гъич садрани вичин кил квадарун хас туш», – гафар тикрардай. 1999-йисан 4-сентябрдиз рагъметдиз фейи, вичин хайи ватанда фаракъатнавай ашукъ Ширинан уьмуьрдикай чна инал авунвайди куьруь суьгъбет я. Эгер газетдин келзавайбуруз адакай гегъенш делилрихъ галаз таниш жез кванзаватла, 2024-йисуз и цларарин авторди Махачкъалада чалдай акъудай Ашукъ Ширинан «Кланда заз...» ктабдихъ, Мердали Жалилован «Суьгъурдин цлар» («Лезги газет» 1997-йисан 21-февраль), Камран Къурбаналиеван «Ашукъ Ширин» (Бакуда акъатай «Чирагъ» журнал, 2013-йис, №1) макъалайрихъ галаз таниш хъун меслят къалурзава.

Меъгарамдхуьруьн райондин Бут-Къазмайрин хуьре бажарагълу ашукъдин тварцлихъ куьче янава. «Лезги газетдин» и нумрада келзавайбурун вилик чна Ашукъ Ширинан «Дагъустандиз саламар лагъ» манидин гафарни нотаар гъизва.

Гафар ва члалар – Ашукъ Ширин Фиявидинбур

Дагъустандиз саламар лагъ

Пакаман рагъ, ашукъ ирар,
Дагъустандиз саламар лагъ.
Йифен шагъвар, вацран нурар,
Дагъустандиз саламар лагъ.

Гуьлдал ашукъ тавурай хар,
Тахъуй билбил кагъул рахар,
Мани мецел алай вахар,
Дагъустандиз саламар лагъ.

Багъа затгъи жеч Ватандилай,
Кланда Фияр заз чандилай,
Ашукъ Ширинан мецелай
Дагъустандиз саламар лагъ.

Мани нотаиралди кхъейди Мурад САИДОВ я.

Къиргъизиядай гъалибвал гваз

Рагънеда РАМАЛДАНОВА

Меъгарамдхуьруьн райондай ашукърин машгъур хизанда тир Айдуна Меъгамедова, жуьреба-жуьре сегънейра вичин устадвал къалуруналди, гъалибвилер къазанмишуналди, сагърай вич, чун мукъвал-мукъвал шадарзава, муштулухар чна газетдани гузва. Ик, алай вацран эвлера Къиргъизияда киле фейи адетдин музыкадин международный «Кочмондор санаты» («Наследие кочевников») фестивалда Айдуна МЕГЪАМЕДОВ 1-дережадин лауреат-вилин дипломдиз лайихлу хъана. Нубатдин агалкъун чна адаз риклин сидкъидай мубаракзава. Къуй дуьнья ислягъ хъурай! Манийрин ванни сегънейрилай кими тахъурай!

Къейд авун лазим я хъи, курортрин гуьрчег шегъер тир Чолпан-Атада, Чингиз Айтматован тварунихъ галай медениятдин «Рух Ордо» центрада, киле фейи международный фестиваль «Кочмондор санаты» куьчери гъалда яшамиш жезвай ксарин Виридуьньядин VI къугъунрин сергъятра аваз тешкилнавай. Мяркатди дуьньядин 26 уьлкведай, гъа гъисабдай яз Латиндин Америкадай, Африкадай, Азиядай, Сибирдай, Дальний Востокдай, Кавказдай тир адетдин культура хуьзвай ксар - манидарар, алимар ва ахтармишунардайбур санал кватнавай.

Дагъустандин культурадин министерстводин Республикадин халкъдин яратмишурун кваллин (РДНТ) теклифдалди-къарардалди фестивалда РД-дин культурадин лайихлу къуллугъчи, «Дагъустандин руьгъ» госпремиядин лауреат, ашукърин пуд лагъай сихилдин векил Айдуна Меъгамедова иштиракна. Международный конкурсда мани тамамарунин виниз тир устадвал ва лезги ашукърин адетрин девлетлувал къалуруналди, «Сказительное искусство» хилляй чи ватангъили 1-чадиз лайихлу хъана. Айдуна Меъгамедова чи ашукърин адетар – чпе шиират, вокалдин тамамарун, хабар гун ва алатдин музыка сад-садав тамамвилелди къунаввал – вичин музыкадин уьмуьрдин килин «юлдаш» чуьнгурдалди устадвилелди къалурна. Меъгамедоврин хизанда чехи бубайрилай ирс яз агакьнавай гъунарар, алакълунар, устадвал. Фестивалдин макъсадни гъа идахъ, садалай садап гъалтзавай ирс хуьнихъ, ам къведай несилрал агакьарунихъ хъсандиз къунва. Международный сегънеда ашукъди фольклордин гъагъи са нумра ваъ, вич шаирни, манидарни, музыкантни, халкъдин сивин яратмишунар хуьзвай касни яз, жуван халкъдин еке устадвал, ирсинин деринвал, тамамвал къалурна.

Рикел хкин, Айдуна Меъгамедова июлдиз Красноярскдин крайдин Шушенское поселокда, РФ-дин МИД-ди куьмек гуналди, киле тухвай, Россиядин халкъарин садвиллин йисан программадик акатнавай халкъдин манийрин ва гъилин сеняткарвилерин «Мир Сибири» международный XXII фестивалдани иштиракнай. Ана уьлкведин 13 региондай тир – Сахалиндай Дагъустандал къведалди – саки 200 иштиракчиди чпин устадвал къалурнай. Мяркатдиз тамашиз 83 агъзур кас атанвай. Абурун арада Белоруссиядай, Индиядай, Къиргъизиядай, Эрменистандай, Колумбиядай ва Китайдай тир мугъманарни авай. Артистри - килин сегънеда, гъилин сеняткарвиллин устадри «Шушенское» музей-заповедникда чпин устадвал къалурнай. Фестивалдин конкурсдин программада Россиядин 16 региондай тир 43 касди чпин бажарагълувал тестикъарнай. Абурун арада ашукъ Айдуни авай. Гила хъиз, а члавузни ам Дагъустандин культурадин министерстводин РДНТ-дин къарардалди рекъе тунвай. Вич ихътин ихтибардиз лайихлу тирди ада и конкурсдани вини дережада аваз субутнай ва лауреатвиллин твар къазанмишнай.

Гъаким КЪУРБАН,
Дагъустандин халкъдин писатель

(Эхир. Эвел - 35-нумрада)

Ада зун ахтармишзава, эхь, ахтармишзава... Агь, Хъуьлуьд-рин сик! Сифте жуван тIвар кхьид. Эхь! – сивик хъвер акатна. – Сад хъана. Амай кве чкадал нин тIварар кхьин? Перибике? Ярубике? Ваь! Рушар лап хъсанбур я, белки, залайни иербур я. Абурукай Алижана сад хкягъайтIа?! Гъангъ?! Ахпа за вуч-да? Катна, шехьиз-шехьиз, Яргундал хъфидани? Ваь! Пуд чарчелни жуван тIвар кхьид! Вуч?! ГъакI жедани? Вучиз же-дач? Алижана лугъудайвал, авурла, тежедай кар авайди туш. За Алижаназ свас теклифзава: вичиз хуш хъайиди хкярай». Пуд тIвар кхъенвай пуд чарни, пудан кIаникайни цIар чIугуна, са ктабдин кIаник кухтуна, ЦIарубике Алижанахъ элкьуьн хъу-вуна, риклиз регъят хъана, пIузаррик хъвер кваз, динждаказ ах-цукьна.

– Вуна кхъенани? – жузуна Алижана.
– Эхь, вуна кхъеначни?
– Зани куьтягъзава, – Алижана вичин фикир давамарна: «За ЦIарубикедиз сифте жув теклифда», – сад лагъай чар-чел вичин тIвар кхъена, кIаникай цIар чIугуна. – «Муькуь чар-рарал нин тIварар кхьин? Къвед лагъайди Зарибег», – кхъе-на. – «Пуд лагъайди – Мердбег», – кхъена, малумарна: – За-ни куьтягъна.
– Къалура кван, – тIалабна руша.
– Сифте жува къалура, - лагъана Алижана.
– МГУ-да дишегIидиз гъуьрметдай адет амачни? – ай-гямдалди жузуна ЦIарубикеди.
– Вуна зун тухвана. Ма, за теклифзавай пуд жегъилдикай сад жуваз хкягъа, – Алижана вичи ацIурнавай чарар рушав вугана.
Кве къатнавай чарар явашдаказ ачухайла, ЦIарубикедиз сад лагъай чарчел «Алижан» акуна, шад хъана, ада гъарайна:
– За жуваз яр хкяна! Сагърай вун! – муькуь кве чар, гъич кIелни тавуна, кхъейдав вахкана.
– Ибурни кIела, я руш.
– КIелдач, за жуваз пудакай сад хкяна!

Пуд свасни са чам

(Гъикая)

Алижаназ рушалайни гзаф шад хъана. Ада сифте яз ЦIарубике, къуьнелай къуна, чуькьвена, вичин хурув агудна, тIалабна:

– Гила вуна заз вуж теклифзаватIа, къалура.
– Ма, килиг, – пуд чарни Алижанав вугана.
Гадади еке итиждив кве къатнавай чарар ачухзава: сад лагъай чарчел «ЦIарубике» кхъенва, гададиз шад хъа-на, аферин лагъана, фикирна: «Яраб ада мад вужар къалур-заватIа?» – къвед лагъай чарчел мад «ЦIарубике» кхъенва, – «Яраб руш гъалатI хъанатIа? Жеч эхир», пуд лагъай чар ачухзава, адални «ЦIарубике» кхъенва. Алижанай шад гъа-рай акъатна:

– Я руш! ЦIарубике! – къведни кIвачел акъалтна. – Вун за-лайни амалдар хъана хь?! – Алижана вичин ярдиз сад лагъай сеферда кузвай темен гана, малумарна: – И кар исятда къейд-на кIанда. Ша! Чна «Сиристав» ресторанда шампан ачухай ван твада. Комсомол мехъер – пака дустар галаз «Баку» рес-торанда жеда, лезги мехъерни гатуз – Яргундални Хъуьлуь-да! ГъикI я?! – мад вичин свас шуьткъурна.
– Столар хамир! – залдин агъа кIилъай тагъкимна текда-каз ацукьнавай залдин яшлу къуллугъчи Наташа Ивановнади.
Алижанни Яргунат, тадиз-тадиз библиотекадин ктабар кIватI хъуьуна, вахкана, абур къабул хъувур Наташа халадиз сагърай лагъана, залдай экъечIиз гъазур хъанва.
– Куьн гила гъиниз? – жузуна Наташа Ивановнади.
– Къе зани Яргуната чи уьмуьрдиз талукъ са гзаф зурба къарар къабулна, – лагъана Алижана. – Ам тестикъарун па-тал чна ваз, гъуьрметлу Наташа Ивановна, шагъиддиз хъиз, са бакъал шампан хкажиз, «Сиристав» ресторандиз таклиф-зава.

– Зун гъавурда акъуна, чан балаяр, куьн бахтлу хъурай, – яшлу къуллугъчиди, дидеди хъиз, жегъилриз алхишарна. – Заз куьн жуван хайи аялар къван ширин я. Завай къвез жезвач, зи тахсирдилай гъил къачу.
Алижанни Яргунат, шад ва бахтлу яз, Кремлдин гъете-ри ишигълаван ийизвай К. Марксан куьнедал экъечIна. Абур, Москва вацIун ван япара аваз, хайи Самур рикIел хтана, кьиб-ледихъ фена, «Сиристав» кинотеатрдив агакъзавай.
Вилик квай ресторандин гужлу эквери гуьгъуьллуйриз тек-лифзавай...

...«Пуд свасни са чам» къиса, къвед лагъай «Пуд чамни са свас» тIварни акал хъхъана, меркездин студентрин арада гъе-весдивди ахъайдай къаравилидиз элкьвена.

2026

СтIал Сулеймана илгъам гана

(Шаир Ахцегърин машгъур школада)

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Ахцегърин машгъур школадин кIавузардикай хкятай лап бажа-рагълу ксарикай сад вичиз гзаф патарихъай гегъенш зигъин-алакъунар ганвай Имам Исла-мович Асланов я – алим, жур-налист, шаир, Каспийск шегъер-дин гъуьрметлу гражданин...

Ам 1924-йисан 10-январдиз Ахцегъ райондин Усуррин хуьре зегъметчи чIехи хизанда дидедиз хъана (2006-йисуз рагъметдиз фе-на). Диде рагъметдиз фейидалай къулухъ 18 йисан яшдавай чIехи хцин хиве вичелай гъвечи 8 аял-дин – стхайринни вахарин къай-гъударвал авун гъатна. Колхозда кIвалахиз, кьизилдин медалдал-ди Ахцегърин 1-нумрадин школа акъалтIариз алакъай викIегъ же-гъилди гуьгъуьнлай яру диплом-далди ДГУ-дин филологиядин фа-культет ва Москвада аспирантура куьтягъна. Вичин вири чирвилер, алакъунар асул гъисабдай педаго-гикадинни публицистикадин рекъе эцигай муаллимдин экуь къамат несилрин рикIера збеди я.

Квел машгул хъана Имам Ас-ланов, халкъдин арада къетIен гъуьрмет, машгъурвал ада гъикI къазанимишна? 30 йисалай артух вахтунда ада Каспийскда дагъви етим аялар паталди тир школа-дин-интернатдин муаллимвал, ди-ректорвал авуна. ДАССР-дин ла-йихлу муаллим, РФ-дин просве-щенидин отличник лагъай къакъан дережайриз акъатай пешекар-дин гъиликай-тербиядикай хкатай 18 касдикай педагогикадин илим-рин кандидатарни докторар хъа-на, парабур чпи-чеб писателви-лин, искусстводин хилера малу-марна. ИкI, Мегъамед-Расул Да-гъустандин халкъдин писателви-лин, Таймаз Асланов машгъур ша-ир-драматургвили, Салман Асла-нов скульпторвили, Тажидин Ме-гъамедов Дагъустандин культура-дин лайихлу къуллугъчи – фоторе-портёрвили (вирибурун тIварар къаз жедач) дережайриз акъатна.

Общественный деятель ва пи-сатель яз, И. Асланов са шумуд-ра Каспийск шегъердин собрани-дин депутатвиле хъана, 15 йисуз Лезги писателрин союздин (ЛПС) Каспийскдин отделенидин кы-ле акъвазна. Адан къелемдикай 24 ктаб ва илимдин 250 ахтар-мишун, публицистикадин кIва-лахар хкатна. Машгъур яратми-шунрин арадай «Баркаллу инса-нар» (1961), «Къайгъудик квай ин-санар» (1962), «ТIвар алай сят» (1966), «Гимишдин цам» (1995) ва маса тIварар къаз жеда. Ви-чин очеркра, гъикаяйра ва шиир-ра, халкъдин сивин яратмишунрин такъатар ишлемишиз, авторди же-гъилар патал эдеб-ахлакъдин, тер-биядин месэлаяр къарагъардай.

Дагъустандин школайринни интернатрин кIвалахрин тежриба-дин ахтармишунрин бинедаллаз ада 1968-йисуз «Педагогические проблемы формирования коллек-тива с многонациональным сос-тавом учащихся» темадай педа-

гогикадин илимрин кандидатвили-н диссертация хвена. Гуьгъуьнлай Каспийскдин литобъединенидин членрин яратмишунрин «Первая ласточка» (1962), «У кромки мо-ря» (1984), «Город наш родной» тIварар алай кIватIалар гъазур-на чапна, 1990-йисуз «Исполь-зование исторических памятни-ков в патриотическом воспита-нии школьников» темадай кIвалах кхъена.

И мукъвара Ахцегърин маш-гъур музейда Имам Асланован уьмуьрдинни яратмишунрин ре-къиз талукъ экспозициядин вилик (ада гъеле чан аламаз вичин хсу-си архивдин материалар музей-диз вахкана) Агъмед Дагъларова суьгъбет авурвал, Имам Асланов СтIал Сулеймана илгъам гайи ба-жарагъ я.

Кар икI хъана. Дагъустандин халкъдин шаир СтIал Сулейман кудай дарман ятарин санаторий-да сагъламвал мягъкемарун па-тал 1936-йисуз вичин хва Мусаи-бахъ галаз балкIанраллаз, Къура-гъай яна, Ахцегъиз атана. Эхь, ада хкягъай бубайрин жигъиррин рехъ «Къасумхуьр – Къурагъ – Ахцегъ» гилани инсанрин рикIелай фенвач. 2024-йисуз, чIехи шаирдин 155 йи-сан юбилейдин шадлухдай СтIал Сулейманан райондин жегъилрин парламентдин членрин дестеди гъа и рехъ-маршрут тикрар хъу-вунай. Ахцегъ райондин админи-страциядиз гъатта анай машиндин рехъ тухудай фикир ава.

Лугъун хьи, Ахцегърин гъама-рал хъайи пуд-къуд югъ шаирди неинки вичин сагъламвал мягъке-маруниз серфна, кылинди халкъ-дин шаирдиз чкадин жемятдихъ галаз чими гуьруьшмишвилер ту-худай надир мумкинвал хъана. Ахцегъ райондин кыле авайбуру, вилик-кылик квай ксари ам еке гъуьрметдивди къаршиламишна. СтIал Сулеймана ахцегъвийрихъ ва райондин маса хуьрерин агъа-лийрихъ галазни, гуьруьшмиш жез, ачух риклин суьгъбетарна. Дагъустандин халкъдин шаир Ах-цегъиз атанвайди чир хъайила, «якъин чи ушкъуьли багъдални кыл чIугвада» (школадиз а чIа-вуз гъакI лугъузвай) лугъуз, кол-лективдик къалабулух акатна-вай. ГъалатI хъанач, ам школадиз атана.

1936-йисан апрель. Ахцегърин ушкъуьли багъдин гъаят. Вири коллектив суварин къайдада шад-вилини къетIен линейкадал акъваз-

нава. В.И. Ленин хайи йикъан (22-апрель) серенжемрин сергъят-ра аваз, ина хъсандиз кIелзавай аялар пионервилиз къабулиз гъа-зур я. Виридан вил варарал ала, СтIал Сулейман гуьзетзава. Амма ада вич яргъалди гуьзетиз тунач. М. Горькийди «ХХ асирдин Гомер» тIвар гана, Ленинан ордендин са-гъиб тир, вири уьлкведа машгъур шаир райондин вилик-кылик квай ксарин арада аваз линейкадал атана. Аялриз, кIватI хъанвай вири жемятдиз ам рикIелай алат тийи-дай вакъиа хъана. ГъикI хьи, адет яз, аялрин гарданра яру галстук-кар, несилрин арада алакъа хуьн яз, чIехи юлдашри гъвечибурув вугузвай эстафета хъиз, чIехи классра кIелзавай комсомолри ва я тешкилатдин вожатыйри твадай. И сеферда лагъайтIа, и кар маш-гъур шаирди авуна!

СтIал Сулеймана, коллектив-дин вилик акъвазна, насигъатрин-ни тебрикдин таъсирлу гаф ла-гъайдалай къулухъ са жерге от-личникар пионервилиз къабул-на. ЧIехи шаирди аялрин гардан-ра галстукар твадайла, гуя ам вич аялрин заминвиле акъваззавай: «Куьн гила пионерар я, кIелунани, амай вири хъсан крарани сифте-бур, чешнелубур хъана кIанда...» Вични а макъамда, дагъвийрин арада чIехидан гафунихъ илла-ки къетIен къуват, ихтибарлувал авайла, им уьмуьрдин гъич рикIе-лай тефидай тарс тир.

Ахпа школадин уьмуьрдин ва-жиблу серенжемдал ацалтай чIе-хи шаирдин гардандани лишан-лу яру галстук твадайвал хъана. Нел тапшурмишда и кар? Пио-нервилиз къабулзавай 5-классрин аяприкай виридалайни хъсандиз кIелзавай ученик Имам Асланов яз, гъадал тапшурмишна. Имама шаирдин гарданда мукъаятвилел-ди яру галстук туна. «Сагърай, чан хва. Гъа икI хъсандиз кIела, Ватан-диз бакара къведай гегъенш чир-вилер къачу, агалкъунар хъурай вахъ!» – лагъана ада аялдин кы-лелай кап элкьуьрна...

И югъ, вакъиа неинки анал алайбурун рикIера, гъакI школа-дин тарихдин къетIен чин яз амукъ-на. Лишанлу вакъиадин гъуьрмет-дай гъа чIавадай инихъ школа СтIал Сулейманан тIварунихъ га-лайди яз гъисабзавайтIани, офи-циальнидаказ и тIвар гуьгъуьнлай, 1998-йисан 20-февралдиз, регист-рациядин (ЕГРЮЛ, ОГРН) доку-мента МКОУ «Ахтынская средняя общеобразовательная школа №1 им. С. Стальского» тамам тIвар кхьинихъ галаз тестикъ хъана.

Тарихдин и агъвалатда вири-далайни итижлуди – шаирди кы-лелай кап элкьуьруникди аялдин илгъам ачух хуьн я. Дагъустан-дин халкъдин шаир СтIал Сулей-ман школадиз атуникай пакадин юкъуз, цлан газет акъуддайла, Имам Асланова, икъван гагъди яратмишунин са цIарни кхьин та-вур гадади, вичиз ругъдин регъ-бер хъайи шаирдикай вижевай шиир кхъена. Гележегда адакай гъакъикъятдани шаир, публицист, ватанперес, халисан инсан хъана.

ЧИ КІЕЛЗАВАЙБУРУН ЯРАТМИШУНАР

Сажидин САИДГЪАСАНОВ,
Дагъустандин халкъдин шаир

Николай ГУМИЛЁВ (1886–1920) – урусрин шииратда «Гимишдин асирда» акмеизмдин школа тешкилай машгъур шаир-рикай сад, гъакІни гъикаятчи, драматург, таржумачи, литературадин критик. Африкада сиягъатчи ва кѝметлу ахтармишунар тухвай кас. Машгъур шаир Анна Ахматовадин уьмуьрдин юлдаш ва зурба алим-тарихчи Лев Гумилеван буба.

Алай йисуз «Наш Гумилёв. 140» лишандик кваз шаиррин, композиторрин ва яратмишзавай маса ксарин арада милли конкурс малумарнава. Идахъ галаз алакълалу яз, заз кѝелзавайбурун фикирдиз Николай Гумилёван «Шаир» шиирдин жуван таржума гъиз кланзава.

Шаирдиз

Къуй ви шиир тумаж хъиз жен, хан тийир,
Чуьлпер къацу ийирди жен чинар хъиз,
Чилин хур жен, туьрез сухна, ван тийир,
Руш жен, эркекбур такур, сувар хъиз.

Жув агъуна жувахъ, жуввал хуьз алахъ,
Шиирди вич гьалчиз-вахчуз тахъурай.
Къезил камар къачун – музадин кѝвалах,
Пери хъурай, къуьлдай руш хъиз тахъурай.

Рифмаяр жен, шадвал кутаз риклерик,
Темягъ фидай, регъатбурни кѝел ийиз.
Къабачи ваъ, къекъез жедай рекъерихъ,
Майданрал къуьл ийиз вердиш, мел ийиз.

ЭкъечІайла паквал хас тир рекъерал,
ЧІаларик ви кумукъ тийин манийбур.
Бязибурун, чир хъухъ, ала риклерал,
Вил алайди къужахра хъун кланибур.

Соня ИБРАМХАЛИЛОВА

Чилин гъарай

Къекъифнавай чиниз яна яру тав,
Чил рахана пашмандиз са юкьуз зав:
«Секин туш зун, и дуьньядин

акваз гьал,
Ни кутазва тѝебиатдик ихътин къал?!

Ирид къатар цІун ялавра кузва зи,
Икъван зарар мублагъ чилиз гузва ни!

За багъишна кламай къван квез
дуьз чуьлпер,
Цун паталди куь несилри бул къуьлер.

Таму-тара емиш гузмач, къуру я.
Вуж тахсир я? Зи гьал вучиз цІуру я?!
Зи къуват сад цин стІал я иличдай,
Садни гъава, йифен чІавуз илифдай.

Батмиш жезва зун гъуьлерин лепейра,
Зурзавай зи ван гъатзава тепейра.
Зи далудал, гъарай галаз, къвез дагълар,
Туна хура, тухузва гуьрчег багълар.

Зи тІал, зи дерт виридалай пехъи я.
Куьз рахунар махлукъатдин векъи я!
За квез фу гуз, булвилелди къафун гуз,
ТІуьр хуьреқди тІям гузмач квез,
руфун куз.

ЦІур язава зун элкъвейла палчухдиз,
Акъуд жезмач завай нефес ачухдиз.
Куьз икъван сад-садал хъанватІа пехил,
Яраб и дуьньядин жезватІа эхир?!»

Сулейман ПАШАЕВ

Эвленмиш хъухъ куьн, жегъилар!

Хизан кутун суннет я,
Къвезвайди квез девлет я,
Артмиш жезвайди уьммет я,
Эвленмиш хъухъ куьн, жегъилар!

Пайгъамбардиз куьн хуш жеда,
Малаикар алтІуш жеда,
Незвай ризкъи квез нуш жеда,
Эвленмиш хъухъ куьн, жегъилар!

Аялрив кѝвал пара жеда,
Дустарни квез хара жеда,
Гъар дердиниш чара жеда,
Эвленмиш хъухъ куьн, жегъилар!

Свас хкъагъа куьне диндар муъминат,
Рази жеда квелай жамиат,
Раббиди ахъайда квез берекат
Эвленмиш хъухъ куьн, жегъилар!

Мехъер хъурай гьалалди,
Ички къабулдач камалди,

Тамадани жен Жамалдин,
Эвленмиш хъухъ куьн, жегъилар!

Буна сувабар кѝватІда,
Буна гунагъар кѝатІда,
ШейтІандин вил матІда¹
Эвленмиш хъухъ куьн, жегъилар!

1 МатІда – вил акъудда, таквадайвал.

Къасум ФАТАЛИЕВ

Диндин дибрикай пай гайи имам

Арабистан я Пайгъамбардин чил.
Аниз Аллагъди авуна рахкур
Векил эхирдай, эбеди чаз къил
Даях Мугъаммад, алемдиз машгъур.

Агакъарна чав Ада пак Къуръан,
Вири сад ийиз махлукъат, миллет.
Яшайиш патал дуьньяда хъсан,
Чебни аслу туширбур, гьелбет.

Ахлакъдин рекъе хъун патал мягъкем
Гъаждал физ-хквез хъана чи элпер.
Сад чи Хидиран хва тир Мугъаммад,
Хтанай хуьруьз сивел алаз хъвер.

Динда дуьз алим хъанвай вич тамам,
Акурла вири жемят сад хъана,
Адакай хуьруьн авунай имам,
Агъсакъл элди вири сад хъана.

Везифайрив ам эгечІна вичин,
Кимивилерни хуьревай лугъуз,
Вязер ийидай мецелди ширин,
Хуьруьн мискиндай гъар жуьмяд юкьуз.

Авай гъакІ зурба чирвални гъунар,
Вуч ятІа чирна чаз гьалал-гъарам.
Са-са сурадин ачухиз мана,
КІанарна халкъдиз чаз чи дин - Ислам.

Аял чІавалай Къуръандал къарих,
Хъана Мугъаммад дамахдиз лайих.
Чи чІехи элда кѝвалахиз тайин,
Суваб гъиз вичел хъанач ам секин.

Гъар са юкьуз чаз къецІ гузвай
Ферсиз крар гадариз,

Алахъна ам гъар са кѝвале
Мавлидралди шадариз.

Вахт-вахтунда мискиндайни
Азандин ван акъатдай.
Жегъиларни чи гъафбур
Къвез клІунив агатдай.

Хийирлу гъар жуьре карда
КІандай адаз къайдаяр.
Сурарални михъивалдай
Галаз дустар-гадаар.

Алахъдай ам хкуд ийиз
Мехъеррин пис адетар.
Къейид авай чкайрани
Харжияр, шит суьгъбетар.

Фагъумдай гъакІ хуьре авай
Гъар са хизан, гъар са кѝвал.
Алакъдайвал гудай куьмек,
Четин ятІа гьал-агъвал.

Пехилвилей кѝаз адав кин,
Тунач имам гуьнгъуна.
Чуьнуьх хъана, ягъсуз хаин,
Гъатна адан гуьгъуьна.

Адан чандиз авуна къаст,
Акъудна чи арадай.
А хаинар чир хъана чаз,
Тфу гана вирида.

Мугъаммадан крарай чахъ
Даим атир галукъда.
Вичиз – рагъмет, сурал цуьквер
Эбеди яз амукъда.

Балаярни жеда чІехи
Бубадин пак тІварцІелди.
Аятрикай рахаз даим,
Пайгъамбардин мецелди.

2015-й.

(Шиир вичин архивдай ракъурайди
Хидиров Шагъназар я).

ЦІийи ктабар

К. Агъмедован къве ктаб

Чи мухбир

Дидедин ва лезги чІаларал
кхъизвай агъулрин шаир
Камалдин АГЪМЕДОВ чи халкъ-
дин арада машгъурбурукай сад я.
Вичин 80 йис тамам жезвай цІинин
йисни ам патал бегъерлуди хъан-
ва, адан къве цІийи ктаб акъатна-
ва. Яшариз килиг тавуна, шаир-
ди яратмишунин кѝвалах давамар-
завайди адан «Муьгъуьббатдин
лувараллаз» кѝватІалдай акъазва.
И ктабда чи шииратдал рикІ алай-
буруз фадлай чизвай эсеррихъ галаз санал эхиримжи йисара кхъенвайбурни гъатнава.
КѝватІалда еке чка авторди, вичи кѝватІ хъувуна, къайдадиз гъанвай, лезги чІалаз элкъуь-
рнавай агъул халкъдин бендери-манийри кьунва.

Камалдин Агъмедова агъул чІалаз элкъуьрнавай Къуьчхуьр Саидан шииррин «Руьгъ-
дин вилер» ктабни акъатнава. Ктабдиз филологиядин илимрин доктор Ш.А. Мазаная-
ва куьруь, амма маналу сифте гафни кхъенва. И ктаб акъатунни чи литературадин уь-
муьрда къетІен, фикир желбдай вакъиайрикай я.

Агъадихъ чна «Муьгъуьббатдин лувараллаз» ктабдай шиир гузва.

Муьгъуьббатдин лувараллаз

Заз ахварай акунай вун,
Акунай вун вацрал алаз.
Им вуч кар я чун къакъатун,
Вафалувал эбеди яз?

РикІи-рикІ нез ала чилел,
Вахъ тамарзу хъана даим.
Ви фикирар закай ялда –
КІанивилин лишан я им.

Ангъе къве гъед, агатиз кланз,
Алахънава вили цава.
А гъетер чи мурадар я,
Чпиз гъеле тахъай дава.

Заз ахварай акунай вун,
Акунай вун цавараллаз.
Зун ви патав физ акунай
Муьгъуьббатдин лувараллаз.

Чи календарь

Искендеров Абдуллагъ 1911 – 1983

Ада Бакуда къилин образование къа-
чуна, гъаф йисара хайи Мегъарамдхуьре
муаллим ва школадин директор яз кѝва-
лахна. Адан зегъмет «ДАССР-дин школай-
рин лайихлу муаллим» тІварцІелди ва
къве ордендалди къейднава.

А. Искендеров са жерге гъикайрин-
ни повестрин («Элдин хва», «Къиргъин») ва
«Самур» романдин автор я. Пуд ктаб-
дикай ибарат «Самур» чи милли литера-
турада тарихдин сад лагъай романрикай
хъана. Романда XIX – XX асирра халкъдин
яшайишдин гегъенш шикилар ганва, ре-
волюциядин ва советрин девирдин сиф-
те йисар къалурнава. Романдин къилдин
паяр 1964, 1969 ва 1976-йисара акъатна.
Писателдикай Къ. Акимован ва С. Алиева-
дин «Абдуллагъ Искендеров: уьмуьрдин
ва яратмишунрин рехъ» ктаб 2011-йисуз
урус чІалал акъатна.

Гъажиев Садикъ 1931 – 2022

Къурагъ райондин КІирийрин хуьре ди-
дедиз хъана, вич яргъл йисара яшамиш
хъайи Пенза шегъерда рагъметдиз фена,
гъана кучукнава. Ирид йисан школада кѝ-
лайдалай къулухъ ада Бакуда фялевал
авуна, армиядин жергейра къуллугъна,

Ленинградда военный училищеда кѝелна,
Пензада МВД-дин органра кѝвалахна,
подполковникдин чинда аваз отставкадиз
экъечІна.

Уьмуьр ватандивай яргъа фенатІани,
С. Гъажиева хайи чил, чІал, хуьр рикІелай
ракъурнач: хквез-хъфиз хъана, лезги чІа-
лал литературадин эсерар яратмиш-
на. Ам цІудралди шииррин, «Дагъларин
хва» поэмадин, «КІири Буба» романдин
(2007) ва маса эсеррин автор я. Ада вичин
уьмуьрдикай урус чІалал кхъенвай «30 йи-
суз дустагъда» роман (2010) Пенза ше-
гъерда акъатна.

Назир Мирзоев 1931 – 2021

Ахцегъ райондин Смуьгуьлрин хуьре
дидедиз хъана. Осетиядин пединститутда
кѝелна, хуьре муаллим ва школадин завуч
яз кѝвалахна. Алатай асирдин 60-йисари-
лай эгечІна, газетриз ва журналриз адан
халкъдин яшайишдин месІайрикай, та-
рихдин вакъиайрикай кхъенвай гъикая-
яр ва повестар акъатна, абуру чи лите-
ратурада лайихлу чка кьунва. Н. Мирзо-
ев ихътин ктабрин автор я: «Цуькверин
ваза» (1967), «Къизилдин хтар» (1977),
«Чухвай рикІ» (1987), «Цацар алай цуьк»
(1992), «Уьмуьр эбеди я» (1993), «Кисай
муьгъуьббат» (2012). Адан бязи эсерар
школайрин хрестоматийрани гъатнава.

Къ. АКИМОВАН «Лезги литература» энциклопедиядай.

Куь ихтиярар

Мумкинвилер ва жавабдарвал

14 йис тамам хъайидалай къулукъ гъар са ватандашдиз икъван чӀавалди тахъай жуьредин кьетӀен ихтиярар хас жезва, гъа са вахтунда жавабдарвални артух жезва. Им ватандашдин гъиле виридалайни важиблу документ тир паспорт гъатзавай яш я.

14 йис хъайидалай къулукъ вуч ийиз жеда ватандашдивай, адаз гъихътин ихтиярар талукъ я?

Чехибурувай ихтияр къачун тавуна, вичивай жеда:

- къазанмишай пул, стипендия вичиз кландайвал харж ийиз ва такъатар картадиз ракъуриз;
- хъавиле къабулнавай дуьшуьшда и кар къуватдай веъезе;
- жуван ихтиярар хуьн патал суддиз арза ийиз.

Диде-бубадивай ихтияр къачуналди:

- ФИО дегизишариз;
- кӀелунрикай азад вахтунда официалнидаказ кӀвалахиз;
- банкунин счет ахъайиз;
- жува жуе кӀвалахдалди машгъулар-завайдан дережа къачуз.

Хиве гъатзавай мажбурнамаяр:

- 14 йисалай – бязи тахсиркарвилерай жавабдарвал: инсан кьиникъай, сагъламвиллиз къастуналди еке зиян гунай, инсан чуьнуьхунай, гуж гунай, таланчивал авунай, къачагъвал авунай, террориствиллин гъерекат авунай;

– чарадан затӀ чӀурунай вичи звезддин такъатар хуьн (эгер вичин хуси пул бес тежез хъайитӀа, и дуьшуьшда амай пай диде-бубади хъуда);

– вичи къачур ва маса гайи затӀарин патахъайни вичи жаваб гуда.

Чпи атана куьмекда

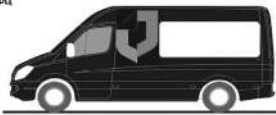
Эгер са тайин къуллугъ патал МФЦ-диз фидай мумкинвал авачтӀа, идарадин пешекарар чеб кӀвализ къведа ва талукъ тир рекъай куьмек гуда. МФЦ-дин пеше-

ГОСУДАРСТВЕННЫЕ УСЛУГИ
С ДОСТАВКОЙ НА ДОМ

НЕ ХОТИТЕ ИДТИ В МФЦ
САМОСТОЯТЕЛЬНО?
СПЕЦИАЛЬНЫЙ САМ
ПРИЕДЕТ К ВАМ

Также вы можете заказать услугу «МФЦ «Мои Документы» придет к вам» по телефону горячей линии

8 800 200-82-12

мои документы
государственные услуги

кар документ къабулун патал ва я авур къуллугъдин нетижа хкун патал тайина-рай чкадиз къведа.

Ихътин къулайвал гъавая низ талукъ жезва?

- Ватандин Члехи дяведдин ветеранриз ва инвалидриз;
- блокадада хъайибуруз;
- дагу патан зегъметкешриз;
- 1 ва 2-группадин инвалидриз (гъакӀни инвалидвал авай аялар галайбуруз);
- Игитриз (Советрин Союздин, РФ-дин, Зегъметдин) ва абурун хендедай-риз;
- 80 йис ва идалай гзаф йисар тамам хъанвай вирибуруз.

Амай вирибур патални МФЦ-дин пешекар чкадал къведа, амма гъакъдихъ:

- документар къабулунай – 1 агъзур манат;
- гъазуран нетижа ахгакъарунай – 500 манат.

ГъикӀ заказ ийиз жеда къуллугъ?

Мукъвал алай МФЦ-дин идарадин «ифей линиядиз» зенг авуналди.

МВД-дин хроникадай

Белоруссиядин ватандаш къуна

И мукъвара Дагъустандин МВД-дин УКОН-дин (управление по контролю за оборотами наркотиков) къуллугъчийри Махачкъалада 24 йисан яшда авай Беларуссиядин ватандаш ахтармишай вахтунда адав гъаз хъайи лацу рангунин затӀ дуьздадал акъатна. Полицейскийри ам вахчуна ва экспертизадиз ракъурна. Малум хъайивал, 1063 граммдин заланвал авай и затӀ мефедрон яз хъана. Шак физвайди яшамиш жезвай чка ахтармишай вахтунда гъанайни наркотик жагъана – 787 грамм эфедрон.

РФ-дин УПК-дин 91-статьядал асаслу яз къунвай шак физвайда гъавурда турвал, синтетикадин наркотик ада Махачкъаладин жуьреба-жуьре адресра маса гун патал хуьзвай.

РФ-дин УК-дин 30-статьядин 3-паунай, 228.1-статьядин 5-паунай уголовный дело къарагъарнава.

Гужуналди къакъудиз кӀанзавай

Махачкъаладин Кирован райондин полициядин къуллугъчийри тайинарайвал, Семендер поселокада 26 йисан яшда авай чкадин агъалиди, 38 йисан яшда авай гъа и поселокадай тир агъалидивай гужуналди «Lada Priora» машин ва 10 агъзур манат пул къакъудиз кӀан хъунин алахъунар авуна.

Шак физвайди РФ-дин УПК-дин 91-статьядал асаслу яз къуна.

МВД-дин къуллугъчийри машинар гъалзавайбуруз рекъера гъерекат авуни къайдайрал амал авуниз мад сеферда эвер гузва.

Спорт

Халкъарин садвиллиз бахшна

СТОЛДАЛ КЪУГЪВАДАЙ ТЕННИС

Рагънеда РАМАЛДАНОВА

Дербентда столдал къугъвадай теннисдай кардик квай «Къеле» клубди жуьреба-жуьре, гъа гъисабдай яз лишанлу йикъариз талукъарнани, турнирар кьиле тухуналди, Кьиблепатан Дагъустанда спортдин и жуьре вилик тухуниз куьмекзава. Са тӀимил вахт идалай вилик, Россиядин халкъарин садвиллин йисаз талукъарна, тешкилай спортдин серенжемда Махачкъала, Дербент, Дагъустандин Огни, Каспийск, Хасавюрт, Избербаш

* * *

КЪЕЗИЛ АТЛЕТИКА

И йикъара, Дагъустандин халкъарин садвиллин йикъаз бахшна, Къурагъа къезил атлетикадай кьиле тухвай спортдин серенжемда райондин школайра чирвилер къачузвай аялрин 8 командадик кваз 80-далай виниз жаванри иштиракна.

Къейд авун лазим я хъи, районда 2026-йисуз агъалийрин арада нарокоманиядин вилик пад къун патал муниципальный программадин сергъятра аваз кьиле тухузвай и серенжемда жаванри спортдин са шумуд жуьредай, кьилди къачуртӀа, 60 метрдиз, гъакӀни яр-гъал мензилриз чукурунай, акъвазай чкадидай яр-гъал хкадарунай

СКФО-дин акъажунриз гъазур жезва

ДЗЮДО

Хазран КЪАСУМОВ

И йикъара Махачкъалада М. Жарован тӀварунихъ галай дзюдодай Олимпиададин резервдин спортшколада, 21 йисал къведалди яшар хъанвай спортсменрин арада Дагъустандин кӀвенкӀвечивал патал дзюдодай акъажунар кьиле фе-на. Ана 200-далай виниз гадайри ва рушари иштиракна, заланвиллин 8 категориядай бягъсер тухвана.

ИкӀ, 81 килограммдин заланвилляй Къасумхуьруьн самбодин ва дзюдодин ДЮСШ-да вердишвилер къачуз-вай ва устадвал хкажзавай Ибрагим Эседулаева 3-чка къуна.

шегъеррай, Къаякентдай, Гурбукидай тир 400-далай виниз баллрин рейтинг авай теннисистриз чпин алакьунар къалурдай мумкинвал хъайидини рикӀел хкиз кӀанзава.

И йикъара Дербентда «Къеле» командадин кьилин тренер Арслан Бабаеваз бахшнавай ачух турнир кьиле фе-на. Ана Дербентдиз мукъва районрай тир спортсменрихъ галаз, сифте сефер яз, Къурагъ райондин жегъилрини столдал къугъвадай теннисдай чпин алакьунар къалурна, хъсан нетижаяр къазанмишна. ИкӀ, тренер Рамиз Гъашумован гъилик вердишвилер къачузвай жаван тен-

нисистар Катибов Мугъаммад, Къурбанов Самир ва Къурбанов Умар (и жегъилри алатай гъафтеда Къурагъа кьиле феи ачух турнирдани чпин устадвал къалурайди рикӀел хкиз кӀанзава) хъсандиз къугъунай грамотайриз ва медалриз лайихлу хъана.

чпин алакьунар къалурна. ИкӀ, акъажуна-ра КӀирийрин школадин-интернатдин – 1, Къурагърин 1-нумрадин юкъван школадин командаяр 3-чкайриз лайихлу хъана. Гъалибчи командайриз ва абурун тренерриз кубокарни грамотаяр гана. Кьилдин зачетра гъалиб хъайибурни медалар, грамотаяр ва пулдин пишкешар гуналди къейдна.

ИСЛЕН, 28-сентябрь

РГВК

07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:00 Мультфильмы (0+)
08:30 «Културный код»
08:50 Дагестанское кино. Х/ф «Пора красных яблок» (16+)
10:10 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Махачкала» (16+)
10:30 «Страна гор» «Здоровье» (16+)
11:10 Ток-шоу «Говорить разрешается» (16+)
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 Т/с «Черная вдова» 1-2 с. (16+)
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Ток-шоу «Человек и право» (16+)
16:05 «Пупсики в эфире» (0+)
16:30 Время новостей Дагестана

16:55 «Удивительные горы. Лучшее» (16+)
17:10 Х/ф «Влюблен по собственному желанию» (16+)
18:45 Передача на табасаранском языке «Мил» (16+)
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Дагестан без коррупции» (16+)
20:50 «Дагестан туристический» (16+)
21:05 «Удивительные горы» (16+)
21:25 «Страна гор. Радио-эксперт» (16+)
22:10 «Служа Родине»(16+)
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Угол зрения» (16+)
00:00 Проект «Годекан» «Испики» (0+)

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 3.00 Новости.
9.25 "Модный приговор".
10.15 "Жить здорово!" (16+).
11.00, 12.15, 18.30 "Время покажет". (16+).
14.00, 17.00, 23.00 "Большая игра". (16+).
15.15 "Давай поженимся!" (16+).
16.05 "Мужское/Женское". (16+).
19.50 "Пусть говорят". (16+).
21.00 Время.
22.00 Т/с "Центурия". (16+).
0.10 "Время героев". (16+).
23.00 "Большая игра". (16+).
1.10, 3.05 Подкаст.Лаб. (16+).
3.00 Новости.

РОССИЯ 1

09:30 Канал национального вещания
11:30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан
21:10 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан.
5.00 "Утро России".
9.00, 11.00, 14.00, 16.30, 20.00, 3.00 Вести.
9.30 Местное время.
9.55 "О самом главном". (12+).
11.30, 21.10 Вести. Местное время.
12.00, 18.00 "60 минут". (12+).
14.30, 2.15, 3.30 Т/с "Тайны следствия". (Россия). (16+).
17.00 "Малыхов". (16+).
21.30 Т/с "Доктор Кроснов. Новые серии". (16+).
23.40 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).

НТВ

6.00, 8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 0.20 Сегодня.
6.25 "Утро. Самое лучшее". (16+).
8.25, 10.35 Т/с "Лесник". (16+).
13.25 "Чрезвычайное происшествие". (16+).
14.00 "Место встречи". (16+).
16.45 "За гранью". (16+).
17.50 "ДНК". (16+).
20.00 Т/с "Невский. На следство архитектора". (16+).
22.15 Т/с "Тверская". (16+).
0.20 Сегодня.
0.40 "Ч.Т.Д" с Маргаритой Симоньян. (16+).
1.15 Т/с "Степные волки". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30, 5.25 По делам несовершеннолетних. (16+).
7.30, 4.35 Давай разведемся! (16+).
8.30, 2.30 Тест на отцовство. (16+).
10.40 Д/ф "Прости меня". (16+).
11.45 Д/ф "Беду отведу". (16+).
12.55, 1.10 Д/ф "Знахарка". (16+).
13.30, 1.35 Д/ф "Верну любимого". (16+).
14.05, 2.05 Д/ф "Голоса ушедших душ". (16+).
14.40 Х/ф "Выбираю нас". (16+).
19.00 Х/ф "Месть не выше любви". (16+).
23.05 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
0.15 Т/с "Порча". (16+).
1.35 Д/ф "Верну любимого". (16+).
4.10 Одна за всех. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 "Настроение".
8.15 "Смех, дрожь и видео"
8.50 Т/с "Пianистка 3".
10.45, 0.30 "Петровка, 38".
10.55 "Городское собрание". (12+).
11.30, 14.30, 17.50, 22.00, 0.00 События. (16+).
11.50, 3.00 Т/с "Я знаю твои секреты. Гладнатор". (16+).
13.45 "Мой герой. Олеся Железняк". (12+).
14.55 "Город новостей".
15.05 Х/ф "Орлинская. Стрелы Нептуна".
16.55 Д/с "Актерские драмы. Они поменялись ролями". (16+).
18.15 Х/ф "Черные начинают - белые выигрывают. Сицилианская защита". (16+).
22.35 "10 самых. Время перемен. Певцы с одной песней". (16+).
23.05 "Знак качества".
0.45 Д/ф "Тайная комната. Королевский мезальянс". (16+).

ЗВЕЗДА

4.25 Т/с "Два капитана". (12+).
7.00 "Сегодня утром". (12+).
9.00, 13.00, 17.00, 18.00 Новости дня. (16+).
9.15, 20.50 "Открытый эфир". (16+).
11.00, 13.25, 14.25, 15.05, 17.15, 2.20 Т/с "Оперативный псевдоним". (16+).
15.00 Военные новости. (16+).
18.00 Новости дня. (16+).
19.10 "Скрытые угрозы". (16+).
22.35 "Между тем". (12+).
23.05 Х/ф "Максим Перелешин". (Россия). (12+).
1.05 Х/ф "Гость с Кубани". (12+).
2.20 Т/с "Оперативный псевдоним". (16+).

САЛАСА, 29-сентябрь

РГВК

07:00 Время новостей Дагестана
07:20, 14.50 Передача на табасаранском языке «Мил» (16+)
08:00 Мультфильмы (0+)
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Х/ф «Влюблен по собственному желанию» (16+)
10:25 Проект «Годекан» «Испики» (0+)
10:40 «Дагестан без коррупции» (16+)
11:15 «Дагестан туристический» (16+)
11:30 Проект «Память поколений» (16+)
12:10 «Удивительные горы» (16+)
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 Т/с «Черная вдова» 3-4 с. (16+)
14:30 Время новостей Дагестана

15:30 «Страна гор» «Главная тема» (16+)
16:10 Мультфильм (0+)
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 «Удивительные горы. Лучшее» (16+)
17:10 Х/ф «Женатый холостяк» (16+)
18:45 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» (16+)
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Время есть» (12+)
21:10 Д/ф «Вершины Кавказа» 1 с. (16+)
22:20 «Сердце воина»(16+)
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Колеса» (16+)
00:10 Проект «Годекан» «Карабудахкент. Чуду из требухи» (0+)

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 3.00 Новости.
9.25 "Модный приговор".
10.15 "Жить здорово!" (16+).
11.00, 12.15, 18.30 "Время покажет". (16+).
14.00, 17.00, 23.00 "Большая игра". (16+).
15.15 "Давай поженимся!" (16+).
16.05 "Мужское/Женское". (16+).
19.50 "Пусть говорят". (16+).
21.00 Время.
22.00 Т/с "Центурия". (16+).
23.00 "Большая игра". (16+).
0.10, 3.05 Подкаст.Лаб. (16+).

РОССИЯ 1

09:30 Канал национального вещания
11:30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан
21:10 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан.
5.00 "Утро России".
9.00, 11.00, 14.00, 16.30, 20.00, 3.00 Вести.
9.30 Местное время.
9.55 "О самом главном". (12+).
11.30, 21.10 Вести. Местное время.
12.00, 18.00 "60 минут". (12+).
14.30, 2.15, 3.30 Т/с "Тайны следствия". (Россия). (16+).
17.00 "Малыхов". (16+).
21.30 Т/с "Доктор Кроснов. Новые серии". (16+).
23.40 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).

НТВ

6.00, 8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 0.20 Сегодня.
6.25 "Утро. Самое лучшее". (16+).
8.25, 10.35 Т/с "Лесник". (16+).
13.25 "Чрезвычайное происшествие". (16+).
14.00 "Место встречи". (16+).
16.45 "За гранью". (16+).
17.50 "ДНК". (16+).
20.00 Т/с "Невский. На следство архитектора". (16+).
22.15 Т/с "Тверская". (16+).
0.20 Сегодня.
0.40 "Захар Прилепин. Уроки русского". (16+).
1.15 Т/с "Степные волки". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30, 5.25 По делам несовершеннолетних. (16+).
7.15, 4.35 Давай разведемся! (16+).
8.15, 2.30 Тест на отцовство. (16+).
10.30 Д/ф "Прости меня". (16+).
11.30 Д/ф "Беду отведу". (16+).
12.40, 1.10 Д/ф "Знахарка". (16+).
13.15, 1.35 Д/ф "Верну любимого". (16+).
13.50, 2.05 Д/ф "Голоса ушедших душ". (16+).
14.25 Твой Домашний доктор. (16+).
14.40 Х/ф "Родные неродные". (16+).
19.00 Х/ф "Месть не выше любви". (16+).
23.10 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
0.15 Т/с "Порча". (16+).
4.10 Одна за всех. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 "Настроение".
8.20 "Доктор И..." (16+).
8.45 Т/с "Pianистка 3".
10.40, 4.40 Д/ф "Закулисные войны. Эстрада".
11.30, 14.30, 17.50, 22.00, 0.00 События. (16+).
11.55, 3.00 Т/с "Я знаю твои секреты. Гладнатор". (16+).
13.45 "Мой герой. Алла Демидова". (12+).
14.55 "Город новостей". (16+).
15.05 Х/ф "Орлинская. Тайна Венеры". (16+).
16.55 Д/с "Актерские драмы. Другие таланты". (16+).
18.15 Х/ф "Черные начинают - белые выигрывают. Покерфейс". (16+).
22.35, 5.25 "Закон и порядок". (16+).
23.10 Д/ф "Звездные хоромы". (16+).
0.30 "Петровка, 38". (16+).
0.45 Д/ф "Русские тайны. Любовь вождей".

ЗВЕЗДА

4.35, 11.00, 13.25, 14.25, 15.05, 17.15, 2.20 Т/с "Оперативный псевдоним". (Россия). (16+).
7.00 "Сегодня утром". (12+).
9.00, 13.00, 17.00, 18.00 Новости дня. (16+).
9.15, 20.50 "Открытый эфир". (16+).
15.00 Военные новости. (16+).
18.00 Новости дня. (16+).
19.10 "Улика из прошлого". (16+).
22.35 "Между тем". (12+).
23.05 Х/ф "Гусарская баллада". (Россия). (12+).
1.10 Х/ф "Подкидыш". (6+).
2.20 Т/с "Оперативный псевдоним". (Россия). (16+).

АРБЕ, 30-сентябрь

РГВК

07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» (16+)
08:00 Мультфильм (0+)
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Х/ф «Женатый холостяк» (16+)
10:25 Проект «Годекан» «Карабудахкент. Чуду из требухи» (0+)
10:45 «Колеса» (16+)
11:20 Д/ф «Кавказ сегодня и завтра» 1с.
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 Т/с «Чужие и близкие» 1-2 с. (16+)
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Передача на лакском языке (16+)
15:30 «Страна гор» «Мир Вашему дому» (12+)
16:15 Мультфильм (0+)

16:30 Время новостей Дагестана
16:55 Т/с «Команда Че» 37-38 с. (16+)
18:35 «Сердце воина»(16+)
18:45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» (16+)
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Здоровье» (16+)
21:00 «Музыкальный час пик» (16+)
21:35 «Дагестан без коррупции» (16+)
22:00 «Городская среда»
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Аутодафе» (16+)
00:00 Проект «Годекан» «Село Гули. Борчок шурпа» (0+)
00:30 Время новостей Дагестана

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 3.00 Новости.
9.25 "Модный приговор".
10.15 "Жить здорово!" (16+).
11.00, 12.15, 18.30 "Время покажет". (16+).
14.00, 17.00, 23.00 "Большая игра". (16+).
15.15 "Давай поженимся!" (16+).
16.05 "Мужское/Женское". (16+).
19.50 "Пусть говорят". (16+).
21.00 Время.
22.00 Т/с "Центурия". (16+).
23.00 "Большая игра". (16+).
0.00 Д/ф "К 85-летию со дня начала битвы за Москву. Защитники неба". (12+).
1.05, 3.05 Подкаст.Лаб. (16+).

РОССИЯ 1

09:30 Канал национального вещания
11:30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан
21:10 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан.
5.00 "Утро России".
9.00, 11.00, 14.00, 16.30, 20.00, 3.00 Вести.
9.30 Местное время.
9.55 "О самом главном". (12+).
11.30, 21.10 Вести. Местное время.
12.00, 18.00 "60 минут". (12+).
14.30, 2.15, 3.30 Т/с "Тайны следствия". (Россия). (16+).
17.00 "Малыхов". (16+).
21.30 Т/с "Доктор Кроснов. Новые серии". (16+).
23.40 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).

НТВ

6.00, 8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 0.20 Сегодня.
6.25 "Утро. Самое лучшее". (16+).
8.25, 10.35 Т/с "Лесник". (16+).
13.25 "Чрезвычайное происшествие". (16+).
14.00 "Место встречи". (16+).
16.45 "За гранью". (16+).
17.50 "ДНК". (16+).
20.00 Т/с "Невский. На следство архитектора". (16+).
22.15 Т/с "Тверская". (16+).
0.20 Сегодня.
0.40 "Мы и наука. Наука и мы". (12+).
1.45 Т/с "Степные волки". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30, 5.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
7.15, 4.40 Давай разведемся! (16+).
8.15, 2.35 Тест на отцовство. (16+).
10.30 Д/ф "Прости меня". (16+).
11.30 Д/ф "Беду отведу". (16+).
12.35, 1.15 Д/ф "Знахарка". (16+).
13.10, 1.40 Д/ф "Верну любимого". (16+).
13.45, 2.10 Д/ф "Голоса ушедших душ". (16+).
14.20 Красивая и счастливая 45+. (16+).
14.35 Х/ф "Призрачная связь". (16+).
19.00 Х/ф "Женский отдел". (16+).
23.15 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
0.20 Т/с "Порча". (16+).
4.15 Одна за всех. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 "Настроение".
8.15 "Доктор И..." (16+).
8.45 Х/ф "Главное желание". (16+).
10.40 Д/ф "Закулисные войны. Комедианты". (16+).
11.30, 14.30, 17.50, 22.00, 0.00 События. (16+).
11.55 Т/с "Я знаю твои секреты. Автоледи". (16+).
13.45 "Мой герой. Александр Бульчева". (12+).
14.50 "Город новостей". (16+).
15.05 Х/ф "Орлинская. Козни Амура". (16+).
17.00 Д/с "Актерские драмы. Старикиразбойники". (16+).
18.15 Х/ф "Черные начинают - белые выигрывают. Мастер игры в го". (16+).
22.35 "Хватит слухов!" (16+).
23.05 "Хроники московского быта. Брошенки и разведенки". (16+).
0.30 "Петровка, 38". (16+).

ЗВЕЗДА

4.35 Т/с "Оперативный псевдоним". (16+).
7.00 "Сегодня утром". (12+).
9.00, 13.00, 17.00, 18.00 Новости дня. (16+).
9.15, 20.50 "Открытый эфир". (16+).
11.00 Х/ф "Гусарская баллада". (12+).
13.25, 15.05, 17.15 Т/с "Оперативный псевдоним 2: Код возвращения". (16+).
15.00 Военные новости. (16+).
18.00 Новости дня. (16+).
19.10 Д/с "Секретные материалы". (16+).
22.35 "Между тем". (12+).
23.05 Х/ф "Проект "Альфа". (12+).
1.05 Х/ф "Шел четвертый год войны..." (12+).
2.30 Х/ф "Кортик". (12+).
3.55 Т/с "Оперативный псевдоним 2: Код возвращения". (16+).

ХЕМИС, 1-октябрь

РГВК

07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» (16+)
08:00 Мультфильмы (0+)
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Т/с «Команда Че» 37-38 с. (16+)
10:30 «Дагестан без коррупции» (16+)
11:00 «Музыкальный час пик» (16+)
11:45 «Аутодафе» (16+)
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 Т/с «Чужие и близкие» 3-4 с. (16+)
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Передача на даргинском языке (16+)
15:30 «Здоровье» (16+)
16:10 Мультфильм (0+)
16:30 Время новостей Дагестана

16:55 Т/с «Команда Че» 39-40 с. (16+)
18:45 Передача на аварском языке «Паданги галамги заманги» (16+)
19:30 Время новостей Дагестана
19:55 «За скобками» (16+)
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Первая студия»(16+)
20:50 Ток-шоу «Денеб ЛФЛДагестан»
21:55 «Психологическая азбука» (16+)
22:30 Время новостей Дагестана
22:55 «За скобками» (16+)
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Молодежный дрейфт» (16+)
00:00 Проект «Годекан» «С. Ашагастал. Афран» (0+)
00:20 «Сердце воина» (16+)

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 3.00 Новости.
9.25 "Модный приговор".
10.15 "Жить здорово!" (16+).
11.00, 12.15, 18.30 "Время покажет". (16+).
14.00, 17.00, 23.00 "Большая игра". (16+).
15.15 "Давай поженимся!" (16+).
16.05 "Мужское/Женское". (16+).
18.30 "Время покажет". (16+).
19.50 "Пусть говорят". (16+).
21.00 Время.
22.00 Т/с "Центурия". (16+).
23.00 "Большая игра". (16+).
0.15, 3.05 Подкаст.Лаб. (16+).

РОССИЯ 1

09:30 Канал национального вещания
11:30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан
21:10 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан.
5.00 "Утро России".
9.00, 11.00, 14.00, 16.30, 20.00, 3.00 Вести.
9.30 Местное время.
9.55 "О самом главном". (12+).
11.30, 21.10 Вести. Местное время.
12.00, 18.00 "60 минут". (12+).
14.30, 2.15, 3.30 Т/с "Тайны следствия". (Россия). (16+).
17.00

ЖУЬМА, 2-ОКТАБРЬ		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РТВК 07:00 Время новостей Дагестана 07:20,14.50 Передача на аварском языке «Паданги гамалги заманги» (16+) 08:00 Мультфильмы (0+) 08:30 Время новостей Дагестана 08:50 Т/с «Команда Чез» 39-40 с. (16+) 10:40 Ток-шоу «Денеб ЛФЛДагестан» 11:55 Пятничная проповедь. Прямая трансляция 12:30 Время новостей Дагестана 12:50 «Психологическая азбука» (16+) 13:20 «Первая студия» 13:50 «Молодежный дрифт» (16+) 14:30 Время новостей Дагестана	15:30 «Страна гор. Главная тема» (16+) 16:10 Мультфильмы (0+) 16:30 Время новостей Дагестана 16:55 «Удивительные горы. Лучшее» (16+) 17:10 Х/ф «Позвоните Мышкину» (6+) 18:45 Передача на кумыкском языке (16+) 19:30 Время новостей Дагестана 20:00 Время новостей. Махачкала 20:20 «Подробности» (16+) 20:55 «Мир вашему дому» 21:20 «Круглый стол» (16+) 21:55 «Время спорта» 22:30 Время новостей Дагестана 23:00 Время новостей. Махачкала 23:20 «Глобальная сеть» 00:05 Проект «Годекан» «Хунаох. Тыква Гунаэри» (0+)	5.00 "Доброе утро". 9.00, 12.00, 15.00, 18.00 Новости. 9.25 "Модный приговор". 10.15 "Жить здорово!" (16+). 11.00, 12.15, 18.40 "Время покажет". (16+). 14.00, 17.00 "Большая игра". (16+). 15.15 "Давай поженимся!" (16+). 16.05 "Мужское/Женское". (16+). 18.40 "Время покажет". (16+). 19.45 "Поле чудес". (16+). 21.00 Время. 21.45 "Голос. Дети". 23.25 Д/ф "Алла Демидова. Кто тебя победил никто". (16+). 1.50 Подкаст.Лаб. (16+).	09:30 Канал национального вещания 11:30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан 21:10 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан. 5.00 "Утро России". 9.00, 11.00, 14.00, 20.00 Вести. 9.30 Местное время. 9.55 "О самом главном". (12+). 11.30, 21.10 Вести. Местное время. 12.00, 18.00 "60 минут". (12+). 14.30 Т/с "Тайны следствия". (16+). 21.30 "Ну-ка, все вместе!" (12+). 23.55 "Истории Большой Страны". (12+). 0.55 Х/ф "Королева дворог". (12+).	6.00, 8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня 6.25 "Утро. Самое лучшее". (16+). 8.25 "Мои университеты. Будущее за настоящим". (6+). 9.25 "Человек в праве". (16+). 10.35 "Первая передача". (16+). 11.10 Т/с "Лесник". (16+). 13.25 "Чрезвычайное происшествие". (16+). 14.00 "Место встречи". (16+). 16.50 "ДНК". (16+). 17.55 "Жди меня". (16+). 20.00 Т/с "Невский. Наследство архитектора". (16+). 22.15 Т/с "Тверская". 16+ 0.20 "Своя правда". (16+). 2.15 "Квартирный вопрос". 3.10 Х/ф "Бирюк". (16+).	6.30 По делам несовершеннолетних. (16+). 7.25, 5.15 Давай разведемся! (16+). 8.25, 3.20 Тест на отцовство. (16+). 10.40 Д/ф "Прости меня". 11.45 Д/ф "Беду отведу". 12.55, 2.00 Д/ф "Знахарка". (16+). 13.30, 2.25 Д/ф "Верну любимого". (16+). 14.05, 2.55 Д/ф "Голоса ушедших душ". (16+). 14.40 Х/ф "Иван да Мадина". (16+). 19.00 Х/ф "Первая самая верная". (16+). 23.10 Уютное утро. (16+). 23.45 Красивая и счастливая 45+. (16+). 0.00 Д/ф "Понять. Простить". (16+). 1.05 Т/с "Порча". (16+). 5.00 Одна за всех. (16+).	6.00 "Настроение". 8.15, 11.55 Х/ф "Портрет любимого". (12+). 11.30, 14.30, 17.50 События. (16+). 12.30, 15.05 Х/ф "Волонтер для следствия". (16+). 14.50 "Город новостей". (16+). 17.00 Д/с "Актерские драмы. Кино на экспорт". (16+). 18.15 Х/ф "Варвара не летает". (16+). 20.05 Х/ф "Ты будешь моей". (16+). 22.00 "В центре событий". (16+). 23.05 "Девяностые. Артист меняет профессию". (16+). 0.00 Д/ф "Русские тайны. Жизнь после смерти". (16+). 0.40 Х/ф "Не послать ли нам... гонца?" (16+). 2.20 "Петровка, 38". (16+).	5.50 Т/с "Оперативный псевдоним 2: Код возвращения". (16+). 7.50, 9.25 Х/ф "В добрый час!" (12+). 9.00, 13.00, 17.00, 18.00 Новости дня. (16+). 10.35, 13.25 Х/ф "Фронт без флангов". (12+). 14.40, 15.05, 17.15, 18.40 Х/ф "Фронт за линией фронта". (12+). 15.00 Военные новости. (16+). 19.40 Х/ф "Классик". (16+). 22.00 "Здравствуйте, товарищи!" (16+). 23.30 Х/ф "Председатель". (12+). 2.25 Х/ф "Баламут". (12+). 3.50 Д/с "Охотники за нацистами". (16+). 4.30 Д/с "Хроника Победы". (16+).

КИШ, 3-ОКТАБРЬ		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РТВК 07:00 Время новостей Дагестана 07:20,14.50 Передача на кумыкском языке «Халкх ва заман» (16+) 08:00 Мультфильмы (0+) 08:30 Время новостей Дагестана 08:50 Т/с «Второй брак» 1-2 с. (16+) 10:30 «Круглый стол» (16+) 11:10 Проект «Годекан» «Хунаох. Тыква Гунаэри» (0+) 11:30 «Подробности» (16+) 12:05 «Время есть!» (0+) 12:55 День единства народов Дагестана в селе Гуни Казбековского района (16+) 14:30 «Мир вашему дому» 15:30 «Время спорта» 16:05 Мультфильм (0+) 16:30 Время новостей Дагестана	16:55 Дагестанское кино. Х/ф «Шамиль. Рай под тенью сабель» 18:20 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Фильм-концерт «Мелодии Дагестана» (16+) 18:45 Передача на лезгинском языке «Вактар ва инсанар» 16+ 19:30 Время новостей Дагестана 19:55 «Точка зрения» (16+) 20:10 «Служа Родине» 20:30 «Дагестан туристический» (0+) 20:50 «Ульяна спросит» 21:50 Д/с «Дорогами Победы» «И грянул бой...» 13 с. (Мурманск, «Арктик-ТВ») 22:30 Время новостей Дагестана 22:55 «Приют комедиантов» Выпуск 20-й 00:30 Время новостей Дагестана	6.00 "Доброе утро. Суббота". 9.00 "Умницы и умники". (12+). 9.45 "Слово пастыря". 10.00, 12.00, 18.00 Новости. 10.15 "MONEYПуляторы. Развод на любовь 2". (16+). 11.10 Д/ф "К 85-летию со дня начала битвы за Москву. Защитники неба!". (12+). 12.15 Т/с "Щит и меч". (16+). 15.50 Т/с "Формула преступления". (12+). 18.20 "Сегодня вечером". (16+). 21.00 Время. 21.35 "Что? Где? Когда?" (16+). 22.45 "Команды". (16+). 23.50 Д/ф "Эдуард Сагалаев. Индийские йоги среди нас". (16+). 0.55 Подкаст.Лаб. (16+).	5.00 "Утро России. Суббота". 8.00 Местное время. Суббота. 8.35 "По секрету всему свету". 9.00 "Формула еды". (12+). 9.25 "Пятеро на одного". 10.10 "Сто к одному". 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести. 11.30 "Наши. Военкоры". (12+). 12.00 "Доктор Мясников". (12+). 13.00 "Большие перемены". 14.30, 20.50 Вести. Местное время. 14.50 "Юмор! Юмор! Юмор!!!" (16+). 17.50 "Привет, Андрей!" (12+). 21.00 Х/ф "Мама взрослой дочери". (16+). 0.40 Х/ф "Лекари душ". (12+). 4.20 Х/ф "Подари мне немного тепла". (16+).	6.00 "Жди меня". (16+). 6.55 "Первая передача". (16+). 7.25 "Смотр". (16+). 8.00, 10.00, 16.00 Сегодня. 8.20 "Поедем, поедим!" 16+ 9.20 "Едим дома". 10.20 "Главная дорога". 11.00 "Живая еда". (12+). 12.00 Квартирный вопрос 13.15 "Сатья". (16+). 14.20 "Фобия. Жасмин". (12+). 15.00 "Своя игра". 16.20 "ЧП. Расследования". (16+). 17.00 "Следствие вели..." 18.00 Д/с "Криминальная Россия. Самые громкие преступления". (16+). 19.00 "Центральное телевидение". (16+). 20.20 "Ты не поверишь!" (16+). 21.20 "Виа "Суперстар!" (16+). 1.20 "Квартирник НТВ у Маргулиса". (16+).	6.30 Х/ф "Если замуж не втерпех". 1 с. (Россия). (16+). 8.20 Х/ф "Если замуж не втерпех". 2 с. (Россия). (16+). 9.55 Уютное утро. (16+). 10.30 Х/ф "Третья лишняя". 1-2 с. (Россия). (16+). 12.30 Х/ф "Третья лишняя". 3-4 с. (Россия). (16+). 14.45 Х/ф "Паутина". (16+). 19.00 Х/ф "Связанное счастье". (16+). 23.15 Х/ф "Муж на двоих". 1-2 с. (Россия). (16+). 2.55 Одна за всех. (16+). 3.10 Д/ф "Эффект Матроны". (16+). 5.40 Х/ф "Курьеры добра". (16+).	6.35 "Православная энциклопедия". (6+). 7.00 Х/ф "Варвара не летает". (16+). 9.00 "Здоровый смысл". 9.30 "Хватит слухов!" (16+). 10.05 Д/с "Легенды эстрады. Актеры, которые поют". (16+). 10.55 "Просто - вкусно". (6+). 11.30, 14.30, 23.35 События. (16+). 11.50 "Смешите меня семеро". (16+). 12.40 Анекдот-клуб "Нехмурые люди". (16+). 13.10, 14.45 Х/ф "Садовник". (16+). 17.15 Х/ф "Шепот травы". (16+). 21.00 "Постскриптум". (16+). 22.10 "Право знать!" (16+). 23.45 Д/ф "Русские тайны. Гипноз особого назначения". (16+). 0.25 "Прощание. Галина Старовойтова". (16+).	5.00 Х/ф "Садко". (6+). 6.35, 3.40 Х/ф "На златом крыльце сидели..." (6+). 8.00, 9.20, 13.20 Т/с "Поднятая целина". (12+). 9.00, 13.00, 18.00 Новости дня. (16+). 13.20 Т/с "Поднятая целина". (12+). 15.15 Х/ф "Приказ: огонь не открывать". (12+). 17.15, 18.25 Х/ф "Приказ: перейти границу". (12+). 19.40 Х/ф "Калашников". (16+). 22.00 "Фетисов". (12+). 22.50 Х/ф "Всадник без головы". (12+). 1.00 Х/ф "Вниматель! Всем постам..." (12+). 2.15 Х/ф "Голубые дороги". (12+). 4.50 Д/с "Охотники за нацистами". (16+).

ГЬЯД, 4-ОКТАБРЬ		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РТВК 07:00 Время новостей Дагестана 07:20 Передача на лезгинском языке «Вактар ва инсанар» 16+ 08:00 Мультфильмы (0+) 08:30 Время новостей Дагестана 08:50 Т/с «Второй брак» 3-4 с. (16+) 10:30 «Ульяна спросит» (16+) 11:20 «Служа Родине» (16+) 11:40 «Дагестан туристический» (0+) 12:00 «Пулски в эфире» 12:30 Детские новости 12:45 Х/ф «Медвежий переполох» (6+) 14:05 «Музыкальный час пик» (16+)	14:50 Передача на лезгинском языке «Вактар ва инсанар» 16+ 15:30 «Страна гор» «Здоровье» (16+) 16:15 Мультфильм (0+) 16:30 Футбол ЛФЛДагестан 18:00 Д/ф «Вершины Кавказа» 1 с. (16+) 19:10 «Удивительные горы» 19:30 Время новостей. Итоги 20:35 «Точка зрения» (16+) 20:45 Ток-шоу «Говорить разрешается» (16+) 21:55 «Культурный код» 22:10 Х/ф «Валерий Харламов. Дополнительное время» 1 с. (16+) 23:00 Х/ф «Валерий Харламов. Дополнительное время» 2 с. (16+) 23:50 Д/ф «Земля мастеров»	6.00, 10.00, 12.00, 18.00 Новости. 6.10 "Играй, гармонь любимая!" (12+). 6.55 "Часовой". (12+). 7.25 "Здоровье". (16+). 8.30 "Золотая коллекция Союзмультфильма". 9.10 "Непутевые заметки". 9.30 "Металлион". (12+). 10.15 "Жизнь своих". 12+ 11.10 Д/ф "Ко Дню космических войск. Предел человеческих возможностей" 12.15 "Будем жить!" (16+). 12.15 Т/с "Щит и меч". 15.55 Т/с "Знахарь". (16+). 19.00 "Точь-в-точь". (16+). 21.00 Время. 23.00 "Большая игра". 16+ 0.00 "ArtMasters". Церемония награждения в Большом театре. (12+) 1.30 Подкаст.Лаб. (16+).	5.55, 2.40 Х/ф "Сердечных дел мастера". 12+ 8.00 Местное время. Воскресенье. 8.35 "Когда все дома". 9.25 "Утренняя почта". 10.10 "Сто к одному". 11.00, 14.00, 17.00 Вести. 11.40, 1.35 Рассказы из русской истории. 12+ 12.55 "Судьба человека". 14.30 Вести. Местное время. 15.00 Большой праздничный концерт, посвященный Дню работника атомной промышленности. 17.50 "Песни от всей души". (12+). 20.00 Вести недели. 22.00 "Киселев". 22.30 Москва. Кремль. Путин. 23.00 "Воскресный вечер с В.Соловьевым".	6.00 "ЧП. Расследование". 6.35 "Центральное телевидение". (16+). 8.00, 10.00, 16.00 Сегодня. 8.20 "У нас выигрывают!" 10.20 "Цифровые расследования". (16+). 11.00 "Чудо техники". (12+) 12.00 "Дачный ответ". 13.00 "Проздничный концерт ко Дню учителя". (12+). 15.00 "Своя игра". 16.20 "Человек в праве". 17.00 "Скандалы. Интриги. Расследования". (16+) 18.00 "Новые русские сенсации". (16+). 19.00 Итоги недели. 20.20 "Ты супер! 10 лет спустя". (6+). 23.25 "Звезды сошлись". 1.00 "Основано на реальных событиях". (16+).	6.30 Х/ф "Курьеры добра". (16+). 9.10, 9.40 Метод Рогова. (16+). 10.10 Пять ужинов. (16+). 10.25 Х/ф "Мое прекрасное чудовище". 1-2 с. (16+). 12.25 Х/ф "Мое прекрасное чудовище". 3-4 с. (16+). 14.45 Х/ф "Запоздалая любовь". (16+). 19.00 Х/ф "Счастье на паузе". (16+). 23.20 Твой Домашний доктор. (16+). 23.35 Х/ф "Требуется мама в семью с тремя детьми". (16+). 3.10 Одна за всех. (16+). 3.15 Д/ф "Эффект Матроны". (16+).	5.55 Х/ф "Главное желание". (16+). 7.30 Х/ф "Рассвет на Санторини". (16+). 9.30 Х/ф "Ты будешь моей" 11.30, 0.25 События. (16+) 11.50 Анекдот-клуб "Нехмурые люди". (16+). 12.20 Х/ф "Не послать ли нам... гонца?" (16+). 14.30, 5.30 Московская неделя. (12+). 15.00 Д/ф "Дорогие товарищи. Девочки для министров". (16+). 15.55 Д/ф "Настоящий детектив. Мертвая зона". (16+). 16.40 Д/ф "Дело союзного значения. Орден смерти". (16+). 17.30 Х/ф "Отель "Солнечная долина". (16+) 21.20, 0.40 Х/ф "Семейная тайна". (16+). 1.35 "Петровка, 38". (16+).	5.25 Х/ф "Приказано взять живым". (12+). 7.05 Х/ф "Проект "Альфа" 9.00 Новости недели. 16+ 9.25 "Служу России". (12+) 9.55 "Военная приемка". 10.40 "Мужики. Командир штурмовой роты Тридцатый". (16+). 11.10 "Ищу своих". (12+). 12.00 Д/с "Война миров". (16+). 12.50 "Не факт!" (12+). 13.20 Х/ф "Калашников". 15.40 Х/ф "Классик". (16+) 18.00 Главное с О. Беловой. (16+). 19.40 Д/с "Легенды советского сыска". (16+) 23.05 Х/ф "Фронт без флангов". (12+). 2.15 Х/ф "Фронт за линией фронта". (12+).

КУЛЬТУРА 28-сентябрдилай-4-октябрдалди		АРБЕ	ХЕМИС	ЖУЬМА	КИШ	ГЬЯД	РАДИО
ИСЛЕН	САЛАСА						ислен
6.30 Диалоги о животных. 7.20 Легенды мирового кино. 7.50 Черные дыры. 8.30 Д/с "Первые в мире". 8.50 Х/ф "Обретешь в бою" 10.00, 12.30, 17.00, 19.30, 23.50 Новости культуры 10.15 "Наблюдатель". 11.15 0.55 Д/ф "Набережные Челны". 11.50 Х/ф "История одного подзатыльника". 13.00, 20.05 "Атланты. Великие директоры Эрмитажа". Фильм 1. 13.40 Х/ф "Шведская слепка" 14.35 Д/ф Диалог с легендой 15.30 "Агора". 16.30 Невский ковчег. 17.15 А. Сладковский и Государственный академический симфонический оркестр РТ. 18.05 Д/ф "Пермь. Особняк Грибушина". 18.35 "Фокультет истории". 19.45 Главная роль. 20.45 "Спокойной ночи, малыши!" 21.00 Д/ф "Нюрнбергский процесс. Глазами переводчиков". 21.45 "Сати. Нескучная классика...". 22.30 Т/с "Следователь Тихонов" 23.20 Д/с	6.30 Диалоги о животных. 7.20 Легенды мирового кино. 7.50, 18.40, 0.05 Д/с "Одиссея: от мифа к науке". 8.50 Х/ф "Обретешь в бою" 10.00, 12.30, 17.00, 19.30, 23.50 Новости культуры. 10.15 "Наблюдатель". 11.15 ХХ век. 13.00 "Атланты. Великие директоры Эрмитажа". 13.40 Т/с "Следователь Тихонов" 14.35 Больше, чем любовь. 15.15 Д/с "Неразлучное чувство к России". "Не все!" 15.45 "Белая студия". 16.30 "Сергей Есенин "Радунница" в программе "Библейский сюжет". 17.15 А. Сладковский и Государственный академический симфонический оркестр РТ. 18.10 Д/ф "Отто Шмидт. Битва за Арктику". 18.40 Д/с "Одиссея: от мифа к науке". 19.45 Главная роль. 20.05 "Атланты. Великие директоры Эрмитажа". 20.45 "Спокойной ночи, малыши!" 21.00 Абсолютный слух. 21.45 Власть факта. 22.30 Т/с "Следователь Тихонов" 23.20 Д/с "Вначале было дело, или История русской промышленности". 0.05 Д/ф "Расследуя дело Тутанхамона"	6.30 Диалоги о животных. 7.20 Легенды мирового кино. 7.50, 18.40, 0.05 Д/ф "Расследуя дело Тутанхамона" 8.50 Х/ф "Обретешь в бою" 10.00, 12.30, 17.00, 19.30, 23.50 Новости культуры. 10.15 "Наблюдатель". 11.15 0.55 ХХ век. 12-й этаж. 12.15 Д/с "Забитое ремесло". 13.00, 20.05 "Атланты. Великие директоры Эрмитажа". Фильм 4. 13.40, 22.30 Т/с "Следователь Тихонов" 14.35 Д/ф "Кукрыники против Третьего рейха". 15.15 Д/с "Неразлучное чувство к России". 15.45 "2 Верник 2". Н. Терентьева. 16.30 Причинный домик. 17.15 Джордж Харлион и Государственный академический симфонический оркестр РТ. 18.10 Д/с "Запечатленное время". "Что же это было?" 19.45 Главная роль. 20.45 Линия жизни. 21.45 "Энигма. Ферруччо Фурланетто". 23.20 Д/с "Вначале было дело, или История русской промышленности". 1.55 А. Сладковский и Государственный академический симфонический оркестр РТ.	6.30 Диалоги о животных. 7.20 Легенды мирового кино. 7.50, 18.35 Д/ф "Расследуя дело Тутанхамона" 8.50 Х/ф "Обретешь в бою" 10.00, 12.30, 17.00, 19.30, 23.40 Новости культуры. 10.20 "А вас, гражданин, не спрашивают!" П. Нилин. 11.00 Х/ф "Любимая девушка". 12.45 Д/с "Слово о словах". "Остается с носом". 13.00, 20.05 "Атланты. Великие директоры Эрмитажа". Фильм 5. 13.40 Т/с "Следователь Тихонов" 14.35 "Нобелевские победы российской науки". В. Гинзбург. 15.15 Д/с "Неразлучное чувство к России". "Длинная история". 15.45 "Энигма. Ферруччо Фурланетто". 16.30 Письма из провинции. Орел. 17.15 А. Шагимуратова, А. Сладковский и Государственный академический симфонический оркестр Республики Татарстан. 19.45 Главная роль. 20.45 Х/ф "Дети солнца". 23.55 Х/ф "Кружownicy". (18+). 1.30 Искатели. "Секреты московской булки". 2.20 М/ф: "Легенды перуанских индейцев", "История одного города".	6.30 "Сергей Есенин "Радунница" в программе "Библейский сюжет". 7.05 М/ф: "Паровозик из Ромашково", "Стрела улетит в сказку", "В стране невыученных уроков". 8.05 Х/ф "Клад". 9.25 Эти загадочные животные". 9.40 "Мы - грамотеи!" 10.20 Острова. 11.00 Х/ф "Прощальные гастроли". 12.10 Человеческий фактор. "Конный дворик". 12.40 Черные дыры. Белые пятна. 13.20 Д/с "Коллекция". "Мастерская обработки самоцветов". 13.50, 2.00 Д/ф "Парк Тайрона - тропический рай на Карибах", "Побережье". 14.45 "Фокультет истории". 15.50 Большие и маленькие. 17.50 Х/ф "Республика ШКИД". 19.30 Новости культуры. 19.45 Х/ф "81/2". (Италия - Франция). 22.00 "Агора". 23.00 Клуб Шаболова 37. "Манго Манго" и "Баллакиры". 0.00 Х/ф "Странная любовь Марты Айверс". (ССША).	6.30 М/ф "Ну, погоди!" 7.45 Х/ф "Цена". 9.35 Диалоги о животных 10.20 Больше, чем любовь. 11.00 Х/ф "Стрекоза". 12.35 Известные маршруты России. 13.20 Невский ковчег. 13.45 "Игра в бисер" С. И. Волгиним. "Николай Лесков. Леги Махбет Мценского уезда". 14.30 Х/ф "Странная любовь Марты Айверс". (ССША). 16.30 "Картина мира с Михаилом Ковальчуком". 17.10 "Пешком...". Московские дворы. 17.40 Д/ф "Чистая победа. Битва за Москву". 18.30 "Романтика романа". 19.30, 19.45 Новости культуры. 20.25 Х/ф "Прощальные гастроли". 21.35 Трансляция праздничного концерта "Сияние Сириуса" в день рождения Концертного центра "Сириус". 23.20 Х/ф "Любимая девушка". 1.30 Искатели. "Вещие сны: правда или вымысел?" 2.35 М/ф "Как один мужик двух генералов прокармлил".	11.10 Вести «Дагестан» 13.30 Радиоспектакль САЛАСА 11.10 Вести «Дагестан» 11.30 «Актуально». АРБЕ 11.10 Вести «Дагестан» 11.30 Встречи в студии. ХЕМИС 11.10 Вести «Дагестан» 11.30 Время и молодежь. ЖУЬМА 11.10 Вести «Дагестан» 11.25 Голос Ислама 11.45 Концерт. КИШ 13.10 Итоги недели. ГЬЯД 10.10 Соколенок.	

Дин

(«Лезги газетда» диндин пак кхьинар жезва. Гъавилай ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я)

Мушрикъри Пайгъамбардикай ﷺ гъихьтин ванер акъудун къетІнай?..

(Эвел - 2024-йисан 34-нумрада,
2025-йисан 36-нумрада, 2026-йисан
1-4, 32-35-нумрайра)

Абуруз и крар вири хъсандиз чизвай, гъавилай абурун чанар ахьтин «беябурчи-вал» къабулуниз гъазур тушир, чпин риклин члехивилай ва намуслувилай ваъ, себеб Аллагъдин и гафари къалурзава (75-сура, 5-аят, мана): **«Амма кланзава а инсандиз вичин гележегдани чІуру крар ийиз (вичин вилик квай Югъ таб яз къаз)»**.

Вири и крарикай къурейшивийриз хъсан хабар авай, абурувай вуч ийиз жедай къван, абурун вилик вафалу, керчек кас, виридалай хъсан къилихрин ва тарифлу ахлакъдин сагъиб, инсанрин лайихлувилерин чешне, тарихда вичиз я барабарди, я ухшарди тахъай инсан квайла? Абурувай вуч ийиз жедай? Гьелбетда, абурук теспачавал акатна ва чеб-чпивай квахъна.

Фикир авурдалай къулухъ абуруз идалай гъейри маса рехъ жагъанач: Пайгъамбардин ﷺ ими Абу Талибан патав фин ва адавай вичин стхадин хва акъвазарун тІалабун. Чпин тІалабунрин еке метлеблувал ва къетІенвал къалурун патал абуру адаз и гафар лугъун къетІна: гъуцарикай элкъвена абур гадаруниз эвер гун, абурун къудратсузвал ва хийирсузвал тестиъарун - им а гъуцар беябур авун ва зурбаз алчхарун я. ИкІ тестиъарун – им чпин и диндиз инанмишвал авур ата-бубаяр сефигъ авун ва ягъалмишвиле хъайибур яз малумарун жезва. Ихьтин рехъ абуруз хъсан яз жагъана ва чпин фикир къилиз акъудиз абуру гьерекатна.

Ибн Исгъакъа лагъанай: «Къурейшивийрин вини дережа авай, кесерлу инсанар Абу Талибан патав фена ва адаз лагъана: «Я Абу Талиб! Ви стхадин хци чи гъуцариз экъуьгъзава, чи дин беябурзава, чун сефигъбур яз къазва ва чи улубубаяр ягъалмиш хъайибур яз малумарзава. Я вуна ам акъвазара, я чаз мумкинвал це ам акъвазардай, вунни, чун хъиз, адан фикиррал рази туш хъи эхир, чна вун адакай азад ийида!». Абу Талиба абурухъ галаз юмшагъдаказ ихтилат авуна ва абур хъфена. Аллагъдин Расулди ﷺ вичин кар давамарзавай, ада ачухдиз вич Аллагъдин диндин рекъе авайди къалурзавай ва маса инсанризни и диндиз инанмишвал авуниз эвер гузвай.

Зияратчийрал таблигъатдин севт агакъ тавунин серенжемар къабулунин меслят

И йикъара къурейшивияр маса къайгъудикни квай, Ислам таблигъат авун са шумуд вацра давам жезвай, и арада гъаж ийидай вахтни алукъзавай. Къурейшивийриз чизвай арабрин зияратчийрин дестеяр мукъвара чпин патав къведайди ва абуру чпи вирида Мугъаммадакай ﷺ гъа са ихтилатар авун лазим тирди гъисабна, герек Пайгъамбардин ﷺ таблигъатди арабрин руьгериз са таъсирни тийидайвал, ам гъаваян кар яз амукъдайвал. Абур и месэла веревирд авун патал ал-Валид бин ал-Мугъирадин патав кІватІ хъана ва ал-Валида абуруз лагъана: «Куьн вири са фикирдал атун ва сада-садаз къаршивал тавун лазим я». Абуру адаз лагъана: «Лагъ жуван фикир». Ал-Валида жаваб гана: «Ваъ, куьн рахух, за квез яб гуда». Абуру

лагъана: «Чна ам кихлигдайди¹, фахра я лугъуда». Ал-Валида лагъана: «Къин хъурай Аллагъдал, ам кихлигдайди туш, чаз кихлигдайбур акуна, ада, абуру хъиз, вич-вичик рахаз, мурмурар ийизвач ва ам гафар рифмада тваз рахазвач». Абуру лагъана: «Чна ам дилиди я лугъуда». Ал-Валида лагъана: «Ам дилиди туш. Чаз дилибур акуна ва чаз диливилини лишанар чизва, адан къилеп садрани а гъал атанач ва ам велвеллада хъайиди туш». Абуру лагъана: «ЯтІа чна ам шаир я лугъуда». Ал-Валида лагъана: «Ам шаир туш, вучиз лагъайтІа, чаз шииррин вири уьлчмеяр чизва: гъам раджаз, гъам гъазадж, гъам къарид, гъам макъбуд, гъам мабсутІ, амма адан гафар шиирар туш». Абуру лагъана: «АкІ хъайила, чна ам суьгъурчи я лугъуда». Ал-Валида лагъана: «Ам суьгъурчи туш, вучиз лагъайтІа, чаз суьгъурчияр ва абурун ицитІунар акурди я, ада гъалкъайриз уф гузвач ва тІвалар язавач». Абуру хабар къуна: «Бес чна вуч лугъуда?». Ал-Валида жаваб гана: «Къин хъурай Аллагъдал, адан фасагъат рахунар шиирбур я, куьне вуч адакай лагъайтІани, куьне лагъайди батІул яз акатда. Виридалай хъсан я, эгер куьне адакай ам суьгъурчи я лагъана тестиъкъ авуртІа, ам вичин суьгъур авай келимайралди буба хцикай, итим вичин стхадикай, паб гъуьлукъай, инсан вичин мукъва-къилийрикай чара авун патал пайда хъанва». Ахпа абур и фикирдал вири рази хъайидалай гуьгъуьниз кІлана. (Яни винидихъ, раижнавайвал, абур чеб чІалахъ туширтІани Пайгъамбар ﷺ суьгъурчи я лагъана, амма ятІани абуру маса инсанриз ам суьгъурчи я лагъана, тапан ванер акъудун къетІна).

Ал-Валидакай Аллагъ-Таалади «Алчудна клев хъанвайди» сурада цІуругуд аят – цІусад лагъайдалай къанни ругуд лагъайдал къван - авудна ракъурна, а аятра Ал-Валидан рикІяй фейи хиялрикай ихтилат физва. Месела, Аллагъ-Таалади лугъузва (74-сура, 18-25-аятар, мана): **«(Бес) дугъриданни, (ада) тафакур авуна ва гъисабда къуна (гъикІ Пайгъамбардиз ва Къуръандиз аксивал ийидатІа), (18) – Къуй ам терг (лянетлу) хъурай! ГъикІ ада (фагъумна) гъисабдиз къачуна (а пис фикирар)! (19) Ахпа (мад сефер), къуй ам терг (лянетлу) хъурай! ГъикІ ада (фагъумна) гъисабдиз къачуна (а пис фикирар)! – (20) Ахпа, (ам) килигна (мад фагъумна)! (21) Ахпа (ада) чин чІурна ва атІугъна (ам) (ажугълу хъана вичивай Къуръандиз акси тир чІуру фикир къундармишиз, Къуръандик нукъсан кутаз хъанач лагъана). (22) Ахпа (ада) далу гана (Гъахъ къабул тийиз) ва (зурба) такабурвална, (23) (Ва) лагъана: «Им (Къуръан) – анжах суьгъур я, (виликанбурувай атана) къачузвай (риваятзавай)! (24) Им (Къуръан) – анжах, инсанрин гафар я (Пайгъамбарди маса ксаривай чирзавай)!»**.

1 Яни гележегда жедай вакъайрикай хабар гудай кас.

(КъатІ ама)

ﷺ – Пайгъамбардиз (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) араб чІалалди салават гъунин гафар.

«Мугъаммад Пайгъамбардин ﷺ уьмуьрдин рехъ» («АС-СИРАТУ-АН-НАБАВИЙЯ») ктабдай.

Гъазурайди – диндин алим Ямин гъажи МЕГЪАМЕДОВ, таржумачи – Тажидин КЪАЗИБЕГОВ. (Ктабдин материал куьруь авуна ва са бязи дегъишвилер кукхуна гузва)

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитІа, ватсапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

Интернетдин майданрай

Гъазурайди – Муса АГЪМЕДОВ

Сагълам уьмуьрдин тегьер

РФ-дин здравоохраненидин министр Михаил Мурашкодин гафаралди, уьлкведин 90 процентдилай гзаф агъалияр чпин рацион ерилуди хъунин, сагъламвилини къайгъуда ава. Къилинди ам я хъи, и рехъ къунин кар гъар йисуз артух жезва. Идакай и ведомстводин телеграм-каналди хабар гузва.

Мурашкоди къейдзавайвал, тІуьнни жигъетдай хесетар ва къайдаяр туькІуьр хъунин карда хизанди къугъвазвай роль виридалайни гзаф метлеблуди я.

Адан гафаралди, салан майваяр ва емишар гъар юкъуз 60 процент ишлемишзава, им, гьелбетда, тІимил я. Гъамиша «салан майваяр ва емишар» са цІарцІе аваз лугъузва. Имни дуьз туш, вучиз лагъайтІа емишар вичик гзаф шекер, пара калорияр квай продукт я. Гъавилай салан майваяр ишлемишуниз артух фикир гун дуьз жезва.

Сагълам тІуьн четинвилехъ, еке къиметдихъ ва хейлин сергъятламишунрихъ галаз алакъалу я лугъудай гегъеншдиз кІланвай фикир гъакъикъатдихъ галаз къазвайди туш.

ТІуьнни жигъетдай меслятар гудайла, инсанди уьмуьр тухузвай жуьре ва адан хуси къетІенвилер фикирда къуна кІанда. Гъа са вахтунда сагълам тІуьнни бине гъар йикъан къайдадик квай, вич къилдин продуктивай, БАД-ривай (биологические активные добавки) ва я махсус тІуьнни къурулушривай дегъишиз тежезвай рацион яз амукъзава.

Къайдадик квачир тІуьни ва калорияр артух хъуни бедендин заланвал гзаф хъунал гъун мумкин я. И делилди вичин нубатда, тІуьр затІар иливардайла, бедендин кІвалах чІур хъун ва хронический инфекциядин начагъвилер артмишдай шартІар арадал гъун мумкин я. Гъа гъисабдай яз, 2-типдин шекердин диабет, рикІинни дамаррин ва онкологиядин начагъвилерни.

Бедендин заланвал агъузардайла, герекди калорийрин дурумлу тир экиквал ва и кар къайдадик кваз арадал гъун я. АкъалтІай сергъятламишунара ва жуьреба-жуьре каш чІугунин къайдаяр сагъламвал хъсанардай рехъ туш.

Уртабавили (юкъван гъалди) сагъламвал хъсанарзава. И жигъетдай къадардилай элячІуни алава стрессар арадал гъизва. Иллаки эгер инсанди каш чІугунин, бедендин заланвал агъузарунин рекьер медицинадин къуллугъчидин гуьзчивал галачиз вичи-вичиз хкъазаватІа.

Мумкинвилерикай лагъана

РФ-дин вице-премьер Дмитрий Патрушеван гафаралди, дуьньядин недай суьрсетдин хатасузвал таъминарунин карда Россия ихтибарлу ва дурумлу амадаг я. Идакай РФ-дин Гъукуматдин телеграм-каналди хабар гузва.

Россияди гзаф къадарда къуьл, мух, картуфар, балугъар ва маса продуктар гъасилзава. Абурун къилдин жуьрейрай Россияди вичи-вич таъминарун, продукт серф авунилай, ишлемишунилай хейлин вине ава. Им акІ лагъай гаф я хъи, Россиядихъ санал кІвалахзавай амадагар тир уьлквейрин суьрсетдин хатасузвал мягъкемардай мумкинвал ава. И кардив ам гзаф жавабдарвилелди эгечІзава. Д. Патрушеван гафаралди, Россиядай 160 уьлкведиз суьрсет ракъурзава.

Чешмеди къейдзавайвал, алай вахтунда Россия дуьньяда недай суьрсет агакъарзавай къилин уьлквейрикай сад я. Адан АПК-дин экспорт эхиримжи йисара тахминан 100 миллион тонндикай ибарат хъанва ва 40 миллиард доллардилай

алатнава. Къилди метягъар агакъарунал гъалтайла, Россияди кІвенкІвечи чкаяр къазва. ИкІ, дуьньядин базарда экспортдин къуьлуьн гъар вад лагъай тонн Урусатдай я.

Россия гъакІни цин биоресурсар къунал гъалтайлани, сифтегъан вад кІвенкІвечи уьлкведин сиягъда ава. Гъар йисуз балугъчийри тахминан 5 миллион тонн къазва. Къецепатан базарриз тахминан 2 миллион тонн и продукция рекъе твазва.

Хуьруьн майишатдин дурумлувал артухарун патал агротехнологияр артмиш жезва. 2025-йисан нетижайралди, Россиядай къецепатан уьлквейриз чил мянардай затІар, тумар ва мсб. ракъурунин къадар, пулдалди къурла, 16 миллиард доллардилай алатнава.

Йигин еришралди

РФ-дин хуьруьн майишатдин министертвовдин телеграм-каналда къейднавайвал, уьлкведа бегьер кІватІ хъувунин серенжем йигин еришралди къиле физва. Техилдин ва тежилдинни пахладин жинсинин (зернобобовые) магъсулар канвай тахминан 85 процент майданрай кІватІ хъувунва. Гъеле 120 миллион тонн тежил кІватІнава. Гъа гъисабдай яз – 90 миллион тонндилай гзаф къуьл. Им, йис идалай виликан рекъемдилай 7 миллион тонндин гзаф я. Гъа са вахтунда къейдзавайвал, алатай йисав гекъигаЙла, бегьерлувални винизди я – тахминан гъар са гектардай са центнердин.

Чешмеди гъизвай делилралди, зулун магъсулар цунин кІвалахарни хъсандиз къиле физва. Саки 6 миллион гектарда тумар канва. Алай йисуз 19 миллион гектардилай гзаф мулкара зулун магъсулар цун пландик кутунва.

Рекъем

«АВТОСТАТ» агентстводин экспертри хабар гузвайвал, алай йисан августдин нетижайралди, Россияда виликдай ишлемишнавай 518,2 агъзур къезил машин маса къачунва. 2025-йисан гъа и вацрав гекъигаЙла, им 8,4 процентдин тІимил я. Идакай «АВТОСТАТ» агентстводин сайтда раижзава.

ТІимил хъанва

РФ-дин здравоохраненидин министр Михаил Мурашкоди хабар гайивал, Россияда аялар кынин къадар тарихдин цийи лап гъвечли рекъемдив агакънава, 3,3 промилле (яни юкъван гъисабдалди 1000 аялдикай 3,3 аял къена). Идакай и ведомстводин телеграм-каналди раижзава.

Министрдин гафаралди, ихьтин рекъемар чІехи гъич са уьлкведихъни авач. Гъатта гагъ-гагъ гъвечли уьлквейрани и жигъетдай рекъемар хейлин винизбур я. 3,3 промилле надир агалкъун я.

Ихьтин нетижаяр здравоохраненидин вири къурулушдин кІвалах, дшегълийриз гузвай дикъет, гъакІни абуру чпини духтуррин меслятриз генани хъсандиз яб гун ва абур къилиз акъудун себеб яз хъанва.

РикІел хкин, идалай вилик Михаил Мурашкоди алай девирдин тІебии тушир акъулдин (ИИ) технологияри медицинадин ери ва адав гъил агакъун виниз акъудзавайдакай лагъанай. Чпихъ тІебии тушир акъул галай алай девирдин медицинадин технологияр кІвалахдин тежрибада гегъеншдиз ишлемишзава. Медицинадин шикилрин (мисал яз, КТ-дин, рентгендин, МРТ-дин ва икІ мад) хейлин паюниз и технологиядикай менфят къачуналди анализ гузва.

М. Мурашкоди гъакІни раижзавайвал, ИИ ишлемишуни сифтени-сифте диагностикадин ери хкажнава. ТІебии тушир акъулди медицинадин шикилриз килигдай вахт тІимиларзава, пациентар патал куьмек гъил агакъдайди хъун артухарзава.

Лезги
газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин
информациядин ва печатдин
Агентство367018, Махачкьала,
Насрутдинован пр., 1 «а»
РД-дин «Дагъустан»
«Этномедиахолдинг»
ГБУ-дин регъбер

А.М. МАГЪАМАЕВ

Тел.: 66-00-25

КЫЛИН РЕДАКТОР

М.И. ИБРАГЪИМОВ

Тел.: (872-2) 66-00-60

E-mail: Lezgigazet@etnomediadag.ru

КЫЛИН РЕДАКТОРДИН

ЗАМЕСТИТЕЛЬ

К.Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ

Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН

Н.М. ИБРАГЪИМОВ

ЭКОНОМИКАДИН

Ж.М. САИДОВА

КУЛЬТУРАДИН ВА

ЛИТЕРАТУРАДИН

Г.У. ИЛЬЯСОВ

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН

Р.С. РАМАЛДАНОВА

КОРРЕКТОР

М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ДИЗАЙНЕР

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

Р. РАМАЛДАНОВА

Газет йиса 48 сеферда акъатзава.

Газет алакьадин, информациядин тех-
нологийрин ва массовый коммуника-
цийрин хиле гуьзчивал авунин рекъай
Федеральный кьуллугьдин Дагъустан
Республикада авай Управленидин 2019-
йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.Регистрациядин нумра ПИ №ТУ05-00420
Макъалаяр редакцияди туькьур хъи-
йизва. Макъалайриз рецензияр гузвач
ва абур элкьвена вахкузвач. Редакция-
динни макъалайрин авторрин фикирар
сад тахъун мумкин я. Газетда чап авун
патал теклифнавай материалра гъанвай
делирин дуьзвилин ва керчеквилин
патахъай жавабдарвал авторрин чпин
хиве гъатзава.РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:367018, Махачкьала,
Насрутдинован пр., 1 «а».
Печатдин кьвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200

Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 16.30

Газет «Феникс-пресс» ООО-дин
типографияда чапна.Дагъустан Республика, Шамилан
район, Хебда, С. Асиятилован куьче, 1.

Тираж 4738

(Гъ) - И лишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбуру я.(12+) - Икьван яшар хъанвайбуру
келрай.

Лайихлу я

Бикеханум АЛИБЕГОВА

И йикъара Дагъустандин
меркезда сиясатдин ва медени-
ятдин рекъай лишанлу са жер-
ге мярекатар кыле фена. Ан-ра иштиракай ксари Дагъустан-
дин халкъдин шаир Расул Гьам-
затован ва хейлин йисара Дагъ-
ларин уьлкведиз регъбервал
гайи Мегъамедали Магъамедо-
ван гуьмбетрал цуьквер эциг-
на, абурун экуь къаматар рикел
хкана. Мугъманрин арада Рос-
сиядин жуьреба-жуьре регион-
рай атанвайбурун авай.И вакъийайрин шагъид хъайи
зи рикел чи машгъур ватанэгъ-
ли, Дагъустандин кьегъал хва,
Ватандин Чехи дяведин цаяра
душмандихъ галаз вичин хайикъуд стхани галаз иштиракай,
хур медалривни орденрив ацна,
Гъалибвал гъаз хтай **Ша-
гъабас ИСМАИЛОВ** хтана. Ма-
хачкьалада дяведилай кьулухъ
яргъал йисара республикадин
гькумдин органа жавабдар
кьуллугъар авур адаз, вучиз
ятлани, гуьмбет эцигдай са чиб
чка гъатнач.Дагъларин уьлкведа яша-
йишдин жуьреба-жуьре хилера
чехи агалкъунар къазанмишай,
намуслувилелди халкъдиз кьул-
лугъ авуналди тарихда чпин
твар эбеди авунвай кьегъал рух-
ваярни рушар тлимил авач. Абу-
рун арада бинеяр Ахцегъ рай-
ондай тир Шагъабас Исмаило-
ван твар хкат хъана акъазва. Чи
халкъдин вилик-кылик квай ве-
килри, мумкинвилер авай жумарт
меценатри и виклеъ дагъвидиз
Махачкьалада, белки са гуьмбет
эцигин. И кьвалах кылиз акъудиз
хъанайтла, кутугай кар жедай.Шагъабас Исмаиловахъ
хайи республикадин вилик гъаф
лайихлувилер ава. Адан уьмуьр-
дикай, дяведин ва кьвалахдин
рекъикай «Лезги газетдиз» ида-
лай вилик са шумуд сеферда
чехи макъалаяр акъатна. Гъа-
вилай абур мад сеферда эзбер
авунин игътияж авач. Зи макъ-
сад адан экуь къамат эбеди аву-
нал чи халкъдин жавабдар кьул-
лугъчийрин фикир желб авун я.

Чешнелу муаллим

Чи мухбир

Кьиблепатан Дагъустандин
хуьрера чпин уьмуьр муаллим-
вилин баркаллу пешедиз бахш-
навай, халкъдин арада еке ке-
сер, гуьрмет авай педагогар
тлимил авач. Ахътинбурукай садмукъвара вичин 70 йисан юби-
лей кьейдзавай Россиядин об-
разованидин гуьрметлу кьул-
лугъчи **Руслан Владимирович
ТАГЪИЕВ** я.Адан бинеяр Стлал Сулейма-
нан райондин Курхуьрелай я.
Хайи хуьруьн юкьван мектеб
акъалтларайдалай кьулухъ Рус-
лан Тагъиева армиядин жер-
гейра кьуллугъна. Гуьгъуьнлай
ДГУ-дин физикадин факультет
акъалтларна, ам Хасавюрт рай-
ондин са мектебда кьвалахал
акъазна. Са къадар вахт ара-
дай фейила, Р. Тагъиев Стлал
Сулейманан райондин образова-нидин управленида методистви-
лин везифайрив эгечна, хайи
Курхуьруьн мектебда физика-
динни информатикадин тарсар
гана.Адан яргъал йисарин гъа-
къисагъ зегъмет хъанавай пе-
шедиз вафалу хъунин чешне яз
къалуриз жеда. Муаллимдин пе-
шеди дерин чирвилер, сабурул-
вал, руьгъдин захавал истемиш-
зава. Муаллимди вичин сукхай-
риз дуьнья кьатгуз, чпин рехъ
жагъуриз куьмекзава. Гъа ихъ-
тин важиблу ва жавабдар кьва-
лахдиз Руслан Владимировича
вичин вири уьмуьр бахшна.Адан уьмуьрда хизанди кье-
тлен чка къазва. Уьмуьрдин юл-
дашдихъ галаз санал абуру кьве
рушни са гада уьмуьрдин шегъ-
редал акъудна, абуроз образо-
вание къачудай мумкинвал гана.
Къе гъар сада чпин пешейрай на-
муслувилелди кьвалахзава.Чна винидихъ кьейд авур-
вал, и йикъара Руслан муал-
лимди 70 йисан юбилей кьейд-
дайвал я. И лишанлу вакъиа
адаз сифте нубатда хизанди, ви-
ри мукъва-кылийри, ярар-дус-
тари мубаракзава. Къуй адахъ
сагъвал, хизанда хушбахтвал,
яргъал, бахтлу уьмуьр хъурай.*Мубаракрай юбилей ваз,
Багъри ксар къвалав хъурай!
Руьгъ клубан яз, рикле даим
Бахтлувилини ялав хъурай!*

Малумат

Махачкьала шегъерда, Дагъустандин писателрин союздин
дараматда, 8-октябрдиз йикъан сятдин пудаз Россиядин писа-
телрин союздин член, лезгийрин ва агъулрин шаир **Камалдин
Агъмедович АГЪМЕДОВАН** 80 йисан юбилейдиз талуькарна-
вай яратмишунрин межлис кыле фида. Мярекатда иштиракиз
хушвал авай виридаз теклифзава.

Дагъустандин писателрин союз

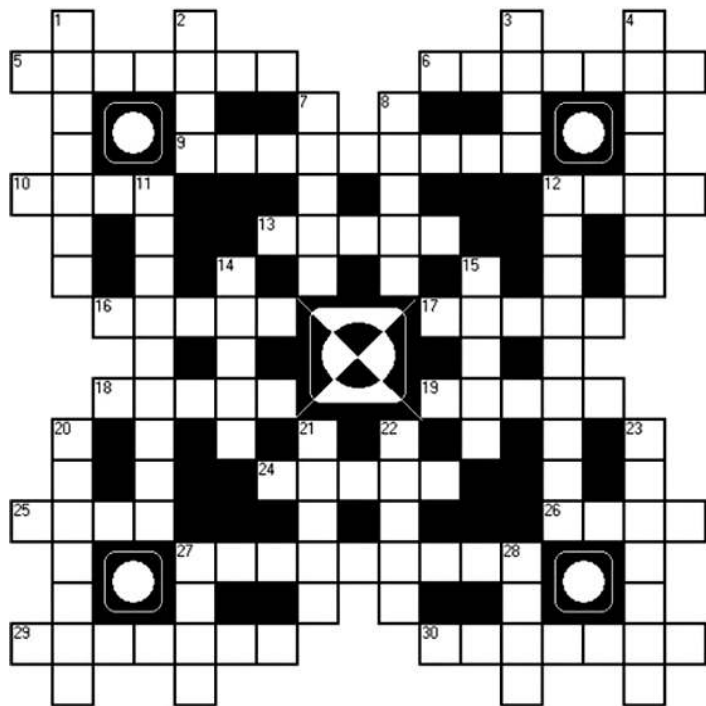
2-чка кьуна

Агъмед МАГЪМУДОВ

Мукъвара Севастополь ше-
гъерда «Книга – это бессмертие»
лишандик кваз международный
дережада аваз кыле феи эде-
биятдин фестиваль акъалтла.
Фестивалдин «Художествен-
ный перевод» номинацияда
Дагъустандин халкъдин шаир
Сажидин САИДГЪАСАНОВАН
«Мерд Алидикай мах» твар
алай ктаб урус члалаз элкьуь-
рай Астрахандай тир шаир, тар-
жумачи Сергей Фёдорова 2-чка
кьуна.Сажидин Саидгъасановахъ
аялар патал кхъенвай эсерар
гъаф ава. Абурукай хейлинбур
халкъдин гегъенш къатариз ра-
иж хъанва, газетра, журналра
чапнава, кылдин ктабар яз чап-
дай акъатнава. «Мерд Алиди-
кай мах» шаирди жегъил гада-
дин мердвикай шиирралди
кхъенвай эсер я.«Книга – это бессмертие»
фестиваль Симферополь ше-
гъерда авай «Доля» чапхана-
ди тешкилзава. Алай йисуз кы-
ле тухвай фестивалдиз эсе-
рар 1-июлдилай 1-августдалди«Шиират», «Гьикаят», «Ярат-
мишунрин таржума», «Аялар
патал эдебият» номинацийрай
къабулна. Иштиракайбурун ара-
да Россиядин жуьреба-жуьре
регионрай тир шаирар, гьикаят-
чиар, таржумачияр авай. Са шу-
муд юкьуз давам хъайи фести-
валь цли Россиядин халкъарин
садвиллин йисаз бахшнавай.Чна гуьрметлу шаир Са-
жидин Саидгъасанован, адан
къелемдикай хъатай мах урус
члалаз элкьуьрай Сергей Фёдо-
рован нубатдин агалкъун муба-
ракзава.

Кроссворд

Туькьуьрайди – Магъад МЕГЪДИЕВ

ДУЪЗ ЦАРАРА: 5. Чими уьлквейриз куьч жедай кьуш 6. Гуьзле-
миш тавунвай писвал. 9. Акъул авачирди, бати. 10. Агъед Агъаеван
сифтегъан повесть. 12. Вахтуналди яшамаш жедай чка. 13. Металл
цлуруйрайла ва я цивин кайила амуькдай затл. 16. Чиле хъанвай де-
рин чухур. 17. Шаир Мурсал 18. Чуьлдин вагъши. 19. Виклеъвал,
гъадди. 24. Р. Гьамзатован «3и Дагъустан» ктаб лезги члалаз таржу-
ма авур писателдин твар. 25. Цлур хъач, эчлел. 26. Къабни кваз ал-
цумзавай затлуни заланвал. 27. Лезги члаларин халкъарикай сад.
29. Фаркъ. 30. Дербент райондин хуьр.**ТИК ЦАРАРА:** 1. Яд алачир чил, чка. 2. Эмиратрин агъали. 3.
Пиянискадин рикл алай затл. 4. Жаза ганвайбур ракъурдай чка. 7.
Шак. 8. Веьк ягъун патал хуьзвай чка. 11. Яшайиш. 12. Гъаф акъул-
лу кас, арифдар. 14. Вилин кьекъем. 15. Чуру твадай алат. 20. Са
квекай ятлани виликамаз гузвай хабар. 21. Виклеъ кас, къагъриман.
22. Твар-ван авай футболист Зинеддин ... 23. Лезги члалан омоним-
рин гафаргандин авторрикай садан фамилия. 27. Къавурма гъазур-
дай къаб. 28. Метягъдиз эцигнавай кьимет, мизан.

«ЛГ»-дин 35-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

1. Хайма. 2. Цлхур. 3. Фагъум. 4. Зарар. 5. Тланур. 6. Паргъа. 7. Къадар.
8. Багъна. 9. Гъавгъа. 10. Чешме. 11. Сегъне. 12. Кабул.

Малумат

Алим, писатель **Къурбан АКИМОВАН** «Лезгистан – родина
моя. Лезгистан – зи ватан» ктаб чапдай акъатнава. Виликамаз
подписка авурбурувай ктаб «Мавел» чапханадай вахчуз жеда.
АДРЕС: Махачкьала шегъер, Кошевойн куьче, 42 а.